

המבשר תורני

ערש"ק פרשת נשא
י' בסיוון תשפ"א • גליון 651

ראש הישיבה

עשור להסתלקותו של

מרן הגאון רבי יצחק דוב קופלמן זצוק"ל

ראש ישיבת לוצערן בשווייץ וזקן ראשי הישיבות

שיחה מיוחדת רווית זיכרונות על שנים רבות של יניקת תורה ויראה

הכהן הגדול מאחיו
גווילי אש מיריעות מסכת
חיי הטהורה והמופלאה של
כ"ק מרן אדמו"ר מלוקווע-
וולברוז' זצוק"ל במלאות
עשרים שנה להסתלקותו

פארך חבוש עליך
סיפור היווצרותו של
השטריימל, ראיה הלכתית
לחבישת השטריימל,
שטריימל במקום תפילין,
שטריימל מפואר ומדולל

שכר שכיר | זכויות וחובות העובד באספקלריה הלכתית

- נשא את ראש**
- ❖ כה תברכו את בני ישראל: שתי המצוות הכרוכות לדורות במצוות ברכת כהנים (ג)
 - ❖ וישם לך שלום: האברך שהתחבט קשות בשאלה את מי לזכות בסנדקאות (כא)
 - ❖ והתוודו את חטאתם: מעשה בשלושה חסידים שחילו את פני ה'דברי חיים' זי"ע (ט)

תורת הנזיר אשר ידור קרבנו לה'

הנזירות הרצויה – המיועדת ומובילה לקרבת-אלוקים

עדות נאמנה וסיפור נורא בפי ה'סוד-העבודה מסלונים זי"ע (ח"ג פ"ה או"ד): "שמעתי מרבותי, שאין להרבות בתעניתים כ"א מי שגופו חזק מאוד בבריאות, או שיועד בעצמו שיש לו נשמה גדולה, וכל כוונתו בכל מעשיו שאינו כ"א לשם-שמים. והרב הצדיק הגאון ר' גרשון מקיטעב ז"ל היה מתענה כ"פ משבת לשבת, וראה אחד ולמד ממנו והתענה ג"כ בכך עד שמת. והלך הר"ג ללוותו, ועל ביה"ק הרים הר"ג את רגלו ובעט בהמת ואמר לו בפני כולם: רשע! רשע! מפני מה הרגת את-עצמך ומדוע השווית את-עצמך אלי ולמדת ממני זאת – ריבוי התעניתים – שאינם לפי כוחך?! – - -

חד וחלק נפסק ב'תניא' (אגרת-התשובה, פ"ג) – אחר שהוא מעלה את דעות "חכמי המוסר האחרונים" ואת ה'הכרעה המקובלת' בעניין מספר התעניות שיש להתענות על חטא ועוון: "... אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות-גופו, וכמו בדורות הראשונים. אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו, שאפשר שיוכל לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו, כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות אפילו על כריתות ומיתות-בי"ד, ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהם כרת, אלא כפי אשר ישער בנפשו שבוודאי לא יזיק לו כלל.

"כי אפי' בדורות הראשונים, בימי תנאים ואמוראים, לא היו מתעניין בכה"ג אלא הבריא דמצו לצעורי נפשיה, ודלא מצוי לצעורי נפשיה ומתענה, נקרא חוטא בגמ' פ"ק דתענית. ואפי' מתענה על עבירות שבידו, כדפרש"י שם... ומכ"ש מי שהוא בעל-תורה – שחוטא ונענש בכפליים. כי מחמת חלישות התענית, לא יוכל לעסוק בה כראוי. אלא מאי תקנתיה? כדכתיב: 'וחטאך בצדקה פרוק'..."

הרי תכלית תעניתים וסיגופים לזכך את הנפש והגוף, ובכדי שהאדם יוכל לעבוד את ה' נאמנה, להתקרב אליו ולדבקה בו, אם התקרבות מחודשת – אחר כשולן בחטא, ואם התקרבות יתירה ומוגברת; ואם אלו גורמים את ההיפך, הרי הוחטאה המטרה, ונמצאת התקנה קלקלה.

ה'נזירות', עליה אנו קוראים בפרשת השבוע, הינה דוגמה נאמנה להתנהלות מאוזנת של האדם עם גופו ותאוותיו, כזו שתמלא את התכלית האמורה. וכפי שמפליא לבטא ספר 'החינוך' (מצווה שעד): "... וזו היא קדושת הנזיר ומעלתו, בהניחו מלאכת החומר וישבור תאוותיו במה שאינו חורבן גמור אל הבית. כגון מניעת שתיית היין וגידול-שיער. כי בזה ייכנע היצר, ולא ידלוף הבית בעבורו ולא יהרסו פינותיו. אבל תחזוק בו עבודת השכל ויאורו מהלכיו, וכבוד הש"י תשכון עליו, ויתקיים באיש הזה כוונת הבריא – מבלי התמעט עבודת שכלו אל בורא מפני שיתוף החומר שבו."

וכן כתוב ב'ספורנו' (ו, ג) בעניין הנזיר: "לא יסגף עצמו בצום, שממעט במלאכת-שמים, כדבריהם ז"ל. ולא יצער גופו במכות פרושים, כמנהג צבועים וכומרים. אבל יפרוש עצמו מן היין, שבוה הוא ממעט את התפילה מאוד, ומכניע יצרו – ולא יתיש כוחו בזה כלל." אל תכה את הגוף; הכה בתאוותיה! אל תמנע מהגוף את שהיא צריכה; מנע הימנה את שאינה-זקוקה! כך תמלא נשמה-בגוף את יעודה: להיות

דברי שיר

להבין משל ומליצה

י. העשיל

מסלות וְשירים

כלל חובת האדם, על פי "מסילת ישרים"

פרק שניים ועשרים בבאור מִדַּת הָעֲנָוָה (חלק א')

שְׁלֹא לְהַחֲשִׁיב אֶת עֲצָמוֹ – כָּלֵל הָעֲנָוָה
וְתוֹלְדוֹתָיו הַנִּמְשָׁכוֹת – הַפֶּךְ תוֹלְדוֹת הַגָּאוֹה
עֲנָוָה בְּמַחֲשָׁבָה: לֹא לֹא נֶאֱוָה, הַפְּבוֹד וְהַרְאָוָה

- א מִנֶּם עַל גָּאוֹה. וּמִכָּלֵלָה עַל עֲנָוָה. דְּבַרְנוּ לְמַעַלָּה בֵּין הַפְּרָקִים
- ב אֹר הָעֲנָוָה. וְגִנּוּת הַגָּאוֹה. מִשְׁנַת הַמִּדָּה לְהַחֲכִים לְהִקִּים
- ג אָוָה וְגִנּוּתָהּ. תַּתְּבַּאֵר בְּשׁוֹנוּתָהּ. וְהַתּוֹלְדוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת לְחִילוּקִים
- ד רֵךְ עֲנָוָה. בְּרִיחָה מֵרָאוּה. לְבִלְתִּי הַחֲשִׁיב עֲצָמוֹ כְּעִנְקִים
- ה מִדָּה הַטּוֹבָה. בְּמַעֲשֵׂה וּבְמַחֲשָׁבָה. לֹא כְּצַבּוּעִים הָרָעִים הַמְשַׁחֲקִים
- ו זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה. לְהַתְּבַּוֵּן בְּהַרְחָקָה. שְׁאִין הַתְּהַלָּה וְהַפְּבוֹד לֹא מִצְדָּקִים
- ז יְלֹת חֶסְרוֹנוֹ. וְאַפְסוֹת יִתְרוֹנוֹ. מִהַתְּנַשֵּׂא עַל בְּנֵי מִינוֹ בְּנִמּוּקִים
- ח כְּמָה יִתְרָה. הַתְּנַשֵּׂאוֹת יִהְיֶה. מַעֲלַת הַשֶּׁכֶּל לְהִבִּין חֲקִים
- ט עוֹת גְּבָהוֹת. טַפְּשׁוֹת הַגָּאוֹת. לְחַבְּרִיו וְלִתְלַמִּידָיו זְקוּקִים
- י שְׂרֵי הַבְּנָה. יִתְבַּוֵּנוּ בְּהַבְּחָנָה. מִגָּאוֹה וְהַתְּנַשֵּׂאוֹת מִסְתַּלְקִים
- כ ח בְּשִׁרְוֹן. מַעַלָּה יִתְרוֹן. כְּעוֹף וְכִשּׁוֹר בַּחֲק הַטֶּבַע חֲקוּקִים
- ל לִמֵּד לַעֲזֹר. לְהַמְצִיא מוֹזֵר. בְּמִשְׁרָתִי הַבֵּית יִחַדוּ מִתְּעַסְקִים
- מ תְּבוּנוֹת הַנִּבּוֹן. גָּאוֹה עֲזוּבוֹן. "שֶׁפֶל בְּעִינֵי" דֶּרֶךְ הַצְדִּיקִים
- נ מוֹכֵי הָרוּחַ. מַגְסוֹת סָרוּת. כְּהַקְרַבְתָּ כָּל הַקְרַבָּנוֹת נַחֲזָקִים
- ס לְדִים מִגָּאוֹה פֶּסֶלָה. גַּם בָּעַת גְּדֻלָּה. לְפָנֵי הַבּוֹרֵא נַחֲשָׁקִים
- ע נִים בִּיתְרוֹן. מִשָּׁה דוֹד וְאַהֲרָן. מִמַּעֲטִים עֲצָמָם עֲמָקִים
- פ חִיתוֹת וְגִרְיָנוֹת. וְסִבַּת צְנִיעוּת. יְלֹדֵי אִשָּׁה, מִבְּשָׂר וְדָם יִצּוּקִים
- צ דָּקָה לְאַבְיוֹן. בּוֹשָׁה מִגָּאוֹן. כֶּךָ נִכְח טוֹבוֹת יוֹשֵׁב שְׁחָקִים
- ק שִׁים הָעֲנָשִׁים. גַּם לְחִסְדִּים הַקְדוּשִׁים. מִחֻזְקֵי טוֹבָה וּמִצְטַדִּיקִים
- ר בּוֹת לָנוּ חֶסְרוֹנוֹת. וְרִיקֵי בְּשָׂרוֹנוֹת. יְתוּמֵי יְתוּמִים דָּלִים וְרִיקִים
- ש פְּלוֹת וּבּוֹשָׁה. וְעֲנָוָה כְּבוֹשָׁה. לְהַתְּנַשֵּׂאוֹת כָּל הַיּוֹת חוֹשָׁקִים
- ת כֵּן הַמִּדָּה. תְּבוּנוֹה מְדִידָה. מַחֲשָׁבוֹת גָּאוֹה מִנְתָּקִים מִרְחָקִים

'כאן' בעוה"ז – ולא להיות 'כאן'; לחיות כימי שמים על הארץ.

ואילו ב'חחם-סופר' כתוב, כי בפרשת נזירות רמזה הסתייגות ושלילה לדרך פרישות לא-רצויה, זו שאינה שקולה ומאוזנת, והמחטיאה את המטרה: "בתוס' עה"ת הקשו: איך אמרינו (סוטה ב, א) 'הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין' – הלא צריך להביא על זה קרבן על שציער עצמו מן היין – ולפענ' הפירוש הוא, כי הסוטה הפליגה אל הקצה לשנות ושכחה מחוקק, והרואה זה הרי הוא תופש הקצה שנייה – להזיר עצמו מכל וכל. גם זה לא ייתכן. לכן נסמכו ב' פרשיות אלו: לומר, שניהם לא יתכנו. אלא דרך הממוצע בין הקצוות. וזהו 'איש כי יפליא' – שיעשה דבר פלא, הרבה יותר מן הראוי.

"ועל זה שיבחו חז"ל (אבות ה, ה) חכמות ישראל בשלוותם היה מן הניסים 'לא כיבו הגשמים אש של עצי המערכה, ולא ניצחה הרוח את עמוד העשן', פירוש, בעוסקו בצרכי הגשמיים לא הטרידו זה לכבות ע"ז אש להבת אהבת י-ה. וכן בהיפך – רוב אהבת את ה' ורוח קודשו אשר בקרבו לא הביאוהו לעשוק גופו במאומה מצרכיו בעוה"ז. וזהו 'לא כיבו הגשמים' – צרכי הגשמיים לא כיבו אש של 'עצי המערכה', הוא כינוי של אש אהבה לעבודת-ה', לרוץ המערכה לפניו. וגם 'לא ניצחה הרוח' – ה' אשר בקרבו – 'את עמוד העשן', היה מעמד ומצב הגוף, עולם קטן עולם העשן נקרא, כמש"כ הרשב"י כידוע, אלא הכול היה בהדרגה."

כשכוונת ומגמת הנזיר והפרוש תהיה קרבת-אלוקים – מפליא הש"ך עה"ת (להרה"ק רבי מרדכי הכהן זי"ע, מגורי האריז"ל) – הרי שהפרישות לא רק שלא תענה את הגוף, אלא אף תענג אותו! שכן פירש את הכתוב (י, כא) "זאת תורת הנזיר אשר ידור קרבנו לה' על נזרו מלבד אשר תשיג ידו כפי נדרו אשר ידור כן יעשה על תורת נזרו": "אמר שאין הכוונה בנזירות סיגופים ועינויים, כי הקב"ה אינו רוצה מן האדם שיענה גופו... אלא הכוונה שיתקרב אל ה'. זהו 'אשר ידור קרבנו לה'..." להתקרב אל ה'... 'מלבד אשר תשיג ידו', כלומר, לא בנזירות לבד, אלא כל דבר שיעשה הפרשה לעצמו שיהיה פרוש מהבלי העולם, נחשב לו כמו נזירות ונקרא קדוש... כאו"א כפי השגת ידו... א"כ כפי נדרו אשר ידור כן יעשה, ויחשב לו כנזירות ויקרא קדוש ויותר. זהו 'על תורת נזרו'.

"כי כשהאדם מענה נפשו ומשמחה בעבודת ה', אע"פ שאותה עבודה הייתה ע"י סיגוף הגוף ועינויו, עכ"ז אינו מקבל הגוף עינוי, כי הוא משועבד לנשמה. ואדרבה, יהיה לגוף עונג. כמו שהיה ר"ח בן דוסא ע"ה מסתפק בקב חרובין מער"ש לער"ש... לו ולאשתו, ומרוב השמחה שהיו שמחים בעבודתו ית' היה נראה להם כאילו היו אוכלים בשר שמן, לפי שהיו משעבדים גופם לעבודת הש"ת עד שהיה חומרם זך, שלא היה מתאוה לשום דבר. כי התאוה באה מצד החומר, וכשהוא זך – נטרדה ממנו התאוה. אבל אם באותה עינוי אין בה עבודת ה', נחשב לו כחטא על שענינה גופו. כי הגוף מרגיש בעינוי כשאינו בעבודת הש"ת."

מבי מדרשא

שביבים ופנינים בענייני הפרשה

מלוקטים מספרי שו"ת והלכה • אהרן לזין

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן וְצִנּוֹנוּ לְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה

"איש היה פה פראג" - כך מתוך 'מגילת יוחסין' שבסוף ספר "מטה משה" (זאלקווא תק"ה) - "גדול בתורה ובעושר ובייחוס, אשר בא לפראג מעולי הגולה ק"ק אובן על ידי עליה שהעלילו עליו שם. והיה האיש ההוא נקרא ר' עקיבא מאובן. וכתוב פה על מצבת קבורתו רבנו עקיבא כהן ונשיא מאובן. ונתבקש בישיבה של מעלה סביב לשנת רנ"ו לפ"ק. והי' מוכתר בנימוסין ... ובא לכאן ובנה בית גדול בנוי לתלפיות. והרביץ תורה בדורו של הגאון מוהר"ר יעקב פולק ז"ל, אשר הי' אב"ד פה בזמן ההוא.

"והאיש ההוא הוליד מאשתו י"ב בנים זכרים וי"ג בנות. והתחתן עם י"ב מבנותיו לכהונה. ולאחת אשר הייתה נקראת בשמה יוכבד, התחתן עם ר' שבת ב"ר ישעיה הלוי הורוויץ שהיה נקרא שעפטל, אביו של החסיד מוהר"ר אברהם הלוי בעל יש נוחלין ועמק ברכה וברית אברהם ושאר ספרים שחיבר, אביו של הגאון החסיד בעל של"ה ז"ל ה"ה ... ור' עקיבא הכהן ונשיא הנ"ל, וזה לילך לדוכן הוא וי"ב בניו וי"ב חתניו, מספר כ"ה נפשות. והתפאר בעצמו שקיים מצות כ"ה תברכו את בני ישראל".

במקורות אחרים, מסופרת אנקדוטה זו על רבנו חיים הכהן, מבעלי התוספות: "ארושם מה ששמעתי בילדותי מפי כבוד אאמ"ו הגאון זללה"ה שהיה יושב עם אנשים אפרתים וסיפר לפניהם דרך סיפור דברים, כי הגאון מוהר"ר חיים כהן הנזכר בתוספות זמני סגיאין, הוא היה עשיר גדול מאוד בלי ערך והיו לו שנים עשר בנים ושנים עשרה בנות והתאמץ להשיא את בנותיו לזרע כהונה, והיו כל בניו וכלותיו וחתניו לוקחי בנותיו עם בנותיו וכל זרעם ניזונים כל ימיו על שולחנו, וכשהיה עולה לדוכן עם י"ב בניו וי"ב חתניו חמישה ועשרים נפש היה אומר על דרך המליצה - כ"ה תברכו את בני ישראל, תיבת כ"ה עולה במספרם. ע"כ שמעתי מא"א מ"ו הגאון ז"ל ושמקובל בידו שהיה זקנם, זכותו יעמוד לנו".

גרסה שנייה זו היא מתוך הספר 'חלת לחם' שחיבר רבי יהשע העשיל אב"ד לודמיר לפני כמאתיים שנה. רשימה ממצה ומקיפה אודות מסורת נאה זו ומקורותיה, פורסמה ב'שטורעם'.

תהיה מסורת הסיפור איך שתהיה, די בכך בכדי ללמדנו על חביבות-המצווה בגשת הכהנים לברך את עם ישראל באהבה.

שתי המצוות בברכת כהנים

רבנו אלעזר אזכרי, מגדולי חכמי צפת העתיקה, ומתלמידיו של האר"י הקדוש, מסדר ומונה בספרו "חרדים" את תרי"ג המצוות בחלוקה לפי אברי הגוף.

בפרק ד' אסף את 'מצוות עשה מן התורה התלויות בפה בקנה, ואפשר לקיימן בכל יום' - ושם באות י"ח נמנית מצוות ברכת כהנים: "לברך כהן את ישראל, שנאמר כה תברכו את בני ישראל. וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכונים לבם לקבל ברכתם כדבר ה' הם נמי בכלל המצווה".

והחידוש בדבריו - כי 'צוויי דינים' יש במצווה חביבה זו. מצווה על הכהנים לברך, ומצווה על הישראלים לעמוד כנגד פני הכהנים בשתיקה ולכוון לבם לקבל הברכה!

יסוד זה ממש נמצא כתוב בספר ה"הפלאה" למסכת תרומות, (כד עמוד ב'): "נראה לענ"ד פשוט דכמו דאיכא

עשה לכהנים לברך את ישראל, הכי נמי איכא מצות עשה לישראל להתברך מן הכהנים. וכן מצינו בכל מקום - אף על גב דבתורה אינו מפורש הציווי אלא על העושה, המצוה על שניהם. כגון ביבם יבמה יבא עליה והמצות עשה גם עליה ... שוב מציאתי מפורש בספר חרדים שכתב כן שהעשה נמי על ישראל להתברך, ואיתא בסוטה (לח עמוד א) אמור להם כאדם האומר לחברו פנים כנגד פנים".

על פי הדברים האלה מיישב בעל ה"הפלאה" את תמיהתו של ר"י בעל התוספות.

כי הנה למדנו במסכת שבת דף קיח (עמוד ב) שהעיד רבי יוסי על עצמו: "יודע אני בעצמי שאני כהן, אם אומרים לי חבירי עלה לדוכן - אני עולה". ושם בתוספות: "לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן, אם לא משום ברכה לבטלה שלכהנים אמרה תורה לברך את ישראל".

ומבאר בעל ה"הפלאה" על פי דברי הנ"ל שהמצווה מוטלת גם על ישראל לקבל את הברכה - "א"כ זר העולה בין הכהנים לדוכן אינו מתברך מן הכהנים, ודווקא עם כהנים אחרים מיידי הכא. ובאמת ליכא משום ברכה לבטלה דאפשר בזמן הש"ס אחד מברך לכולן אלא משום מניעת מצות עשה דאינו מתברך מן הכהנים פנים כנגד פנים. ולפי זה יש לתרץ דברי התוס' בשבת דכוונתם דמיידי באמת עם כהנים אחרים ... דהאיסור הוא מחמת עלייה לדוכן שאינו מתברך פנים כנגד פנים. ולא ידע ר"י כשהוא לבדו, דליכא מניעת העשה שיתברך מפי הכהנים, מה איסור יש אם לא משום ברכה לבטלה דאז צריך שיברך בעצמו, ואפשר דמשמע ליה לר"י קצת שם דמיידי נמי כשהוא לבדו לכך כתבו דלא ידע ר"י וכו'".

חפץ ה' - לברך עמו

ר' אהרן הלוי מברצלונה, בספרו על סדר המצוות - "החינוך", ביאר בכל מצוה ומצוה את טעם ושוורש המצוה. כאן במצוות ברכת כהנים (מצוה שעח) מגלה טפח מכבשוננו של עולם: "שחפץ השם בטובו הגדול לברך עמו על יד המשרתים החונים תמיד בית ה', וכל מחשבתם דבקה בעבודתו ונפשם קשורה ביראתו כל היום, ובזכותם תחול הברכה עליהם ויתברכו כל מעשיהם ויהי נועם ה' עליהם.

"ואל תתמה לאמור - ולו חפץ ה' בברכתם יצו אתם את הברכה ואין צורך בברכת הכהנים? כי כבר הקדמתי לך פעמים רבות, כי בכוח הכשר מעשינו תחול הברכה עלינו, כי יד ברוך הוא פתוחה לכל שואל בהיותו מוכשר ומוכן לקבלת הטוב. ועל כן כי בחר בנו מכל העמים ורצה שנזכה בטובו הזהירנו וציונו להכין מעשינו ולהכשיר גופנו במצוותיו להיותנו ראויים אל הטוב, גם ציונו בטובו הגדול לבקש ממנו הברכה ושנשאל אותה על ידי המשרתים הטהורים כי כל זה יהיה זכות לנפשתינו ומתוך כך נזכה בטובו".

עד כאן דברי בעל ספר 'החינוך', כאשר מדבריו למדנו גם ראינו כי 'ציונו בטובו הגדול לבקש ממנו הברכה, ושנשאל אותה על ידי המשרתים הטהורים', והם ממש כדברי ה'חרדים' וה'הפלאה' אשר גילו את אוזנו שקיום מצוות ברכת כהנים היא גם ע"י ישראל שמבקשים את הברכה ומתכוונים לקבלה.

ושמו את שמי על בני ישראל - ונאני אברכים.

ביאורים וחידושים

על פרשת השבוע

הגאון רבי אהרן ישעי' רוטנר שליט"א מח"ס שערי אהרן

נזיר להזיר לה' (ו' ב').

בטעם מצות נזירות כתב בספר החנוך (שע"ד) דאין ספק כי לולא מן הטעם הזה שנתחייב שכלנו לשכון בתוך החומר בעל התאוות והחטאים, ראוי היה שכלנו לעמוד לשרת לפני בוראו ולהכיר כבודו כאחד מבני האלהים הנצבים עליו, ואמנם מפני החיוב הזה, שנשתעבד לשכון בתוך החומר מוכרח על כל פנים לנטות מעבודת בוראו לפעמים, ולהשתדל בצרכי הבית אשר ידור שם, כי לא יתקיים בנין הבית ועציו ואבניו ויסודותיו, מבלי שישגיח האדם עליו.

ואם כן אחרי היות כוונת האדם ביצירתו על מה שאמרנו, בכל עת שיוכל שכלו למעט בעבודת החומר, וישים מגמתו לעבודת קונו, אז טוב לו, ובלבד שלא יטוש מלאכת הבית לגמרי ויחריבהו, כי גם זה יחשב לו עון, אחר שהמלך חפץ להיות לו בריה כזו, וכדאמר ר' יוסי במסכת תענית (כ"ב, ב') שאין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית, ופירש רב יהודה בשם רב, טעמיה דר' יוסי, משום דכתיב "ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב') אמרה תורה, נשמה שנתתי בך החיה, ועל זה אמר המלך החכם (קהלת ז') "אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר, למה תשומם".

וזו היא קדושת הנזיר ומעלתו, בהניחו מלאכת החומר וישבור תאוותיו במה שאינו חורבן גמור אל הבית, כגון מניעת שתיית היין וגדול השער, כי בזה יכנוע היצר ולא ידלוף הבית בעבורו ולא יחרסו פינותיו, אבל תתחזק בו עבודת השכל, ויאורו מהלכיו, וכבוד השם תשכון עליו, ויתקיים באיש הזה כוונת הבריה, מבלי התמעט עבודת שכלו אל בוראו מפני שתוף החומר שבו.

והראיה שענין גדול שער, הוא מפני הכנעת היצר כמו שאמרנו, מה שאמר ז"ל בניזיר ריש פרק קמא (ד', ב') אמר שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא, פעם אחת בא אדם אחד לפני מן הדרום, ראיתיו יפה עינים וטוב ראי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו, מה ראית להשחית שערך זה, אמר לי, רועה הייתי לאבא בעירי, והלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחו יצרי עלי ובקש לטרדני מן העולם, אמרתי לו רשע, למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד עמדתי ונשקתי על ראשו, ואמרתי לו, בני כמותך ירבו נודרי נזירות, עליך הכתוב אומר, "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'", ועל כן כדי להכניע היצר, ג"כ נצטוו לגלח כל שערו במלאת ימי נורו, ולא הורשה לתקן אותם וליטול מהם קצת, כדי שלא ישוב יצרו עליו כאשר בתחלה, אבל נתחייב לגלחם מכל וכל, כי אין ספק שהשער הגדול ביותר, או הגלוח הגמור, יפסיד תואר האדם.

ועל תתפשני בטעם זה שכתבתי, ממה שאמר ז"ל (נזיר י"ט) יביא כפרה על עצמו שציער עצמו מן היין, כי גם זה יתכן על טעמנו, כי אחר שאמרתי שאין רשות נתונה לאדם להשחית ביתו ולקלקל דבר בבנין אשר בנה הבונה הראשון, ראוי לו להביא כפרה על נפשו, כי אולי נטה מן הגדר המחויב עליו בענין גופו ונשמתו, כי שמא טבעו ובנינו נכון על צד שהנזירות עינוי יותר מדי על נפשו, וכל דרכי השם ישרים, וצדיקים ילכו בהם.

והרמב"ן כתב בפירושו על דרך הפשט, בטעם החטאת שמביא הנזיר לכפרה, כי הענין הוא שצריך כפרה בשונו להטמא בתאוות העולם, דמכיון שהיה עליו רוח ה', והתחיל להיות נזיר לה', ראוי היה לעמוד כן כל ימיו, וע' פנים לתורה, עכ"ל.

והאלישי"ך כתב, דהכתוב בא ללמדנו, שאל יאמר אדם, מאחר שהקב"ה הבדיל את שבט הלוי מכל ישראל, ומבני לוי בחר בזרע אהרן, ומזרע אהרן בחר בכהן הגדול, נמצא שהקדושה תלויה במשפחה, ואינה נתונה בידי אדם עצמו, כדי להוציא הטעות הזו מן הלב, בא הכתוב ואומר, שכל זה תלוי באדם עצמו, והוא מסוגל להגיע למעלה גבוהה מאד במעשיו הטובים, והוא יכול להיות קדוש ונזיר ופרוש מתאוות העולם הזה, אע"פ שלא בא ממשלת של אנשים גדולים, וכן אתה רואה שבכהן גדול נאמר (ויקרא כ"א) "כי נזר שמן משחת אלהיו עליו", וכאן בניזיר אומר הכתוב, "כי נזר אלהיו על ראשו", כדי להודיענו, שמעלת הנזיר יותר גדולה ממעלת הכהן, שהרי המעלה והקדושה של הכהן הגדול אינם מחמת עצמו, אלא מחמת שמן המשחה שנמשח בו, ואילו גדולתו ומעלתו של הנזיר בא מכח עצמו, שלקח על עצמו לפרוש מתענוגי העולם הזה ולהדבק בהקב"ה.

זקן ראשי הישיבות

במלאות עשור להסתלקותו של
מרן הגאון רבי יצחק דוב קופלמן זצוק"ל
ראש ישיבת לוצערן בשווייץ וזקן ראשי הישיבות

נועדנו עם תלמידו הקרוב הגאון רבי ישראל מילר שליט"א חבר הבד"ץ זכרון מאיר ודומ"ץ קריית ויזניץ בבני ברק לשיחה מיוחדת רווית זיכרונות הוד על רבו הגדול ממנו ינק תורה ויראה רבות בשנים וזכה לקרבה מיוחדת

10 שנים
להסתלקותו

שחרג ממנהגו ויצא מהיכל הישיבה לשמש כסנדק בברית. וכך היה מעשה:

מדי שנה בזמן הקיץ הגיעו לשווייץ אדמו"רים ורבנים חשובים מארה"ק, להינפש ולאגור כוח לעבודת ה' בזמן הבא. כל ביקור כזה כלל בתוכו ביקור בבית ראש הישיבה, שהיה שש לדבר עם גדולי התורה והחסידות כמוצא שלל רב, כאן נפגש ראש הישיבה גם עם מרן ה'שבט הלוי' זצוק"ל, ועם עוד הרבה מגדולי ישראל.

כן היה נוהג כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א כשהיה נוסע לנפוש בשווייץ, לסור למעונו של ראש הישיבה, וראש הישיבה היה גומלו אף הוא בביקור משלו.

שנה אחת נולד לאדמו"ר שליט"א נכד בארה"ק בעת ששהה בשווייץ, וכשהחליטו בני הבית לערוך את הברית במקום האדמו"ר בשווייץ, הורה האדמו"ר שליט"א לכבד את ראש הישיבה בסנדקאות.

מתחילה סירב רה"י נחיצות בהטעימו שזהו מנהגו משכבר הימים לא לצאת מהיכל הישיבה לעריכת ברית, אלא שלאחר מכן התיישב בדעתו שאין זה מן הכבוד לסרב לאור קשרי הידידות בינו לבין האדמו"ר שליט"א להבחל"ת, על כן שלח להודיע שהוא ישתתף בברית.

אלא שכדי להמעיט ככל האפשר מביטול תורה, נסע ראש הישיבה זצ"ל כבר בלילה לעבר מקום הברית, ושם עשה את לילו בלימוד התורה, ולמחרת אף מיאן להישאר לסעודת המצוה, אלא מיד אחר הברית עשו מעמד לחיים קצר והוא שם את פעמיו

אף תלמידים קרובים ביותר שהתחננו אליו שישמש כסנדק לבניהם אך ראש הישיבה מיאן.

לבני הישיבה זכורים מקרים בהם היו תלמידים קרובים שרצו לערוך את הברית לבניהם בישיבה, בכדי שראש הישיבה יוכל לשמש כסנדק בלא שיצטרך לצאת מבניין הישיבה, אלא שהוא התנגד והטעים: "עריכת ברית אורכת לפחות כ-20 דקות, 20 דקות של ביטול תורה של 150 בני הישיבה הוא זמן ארוך מידי שאיני רוצה לקחת על אחריותי".

רק יצאתי מביהמ"ד והרגשתי רידה גדולה...

מנהג זה היה בעבורו חוק בל יעבור, ואף אחד לא הצליח לשכנעו לסגת מדעתו, אך פעם אחת היה

שקוע בתורה מצעירותו באופן מיוחד. ראש הישיבה עם תלמידים בצעירותו

עשור תמים חלף והלך ביעף מני אז נעלה ארון האלוקים ונשמתו הטהורה של זקן ראשי הישיבות מרן הגאון רבי יצחק דוב קופלמן זצוק"ל ראש ישיבת "לוצערן" בשווייץ עלתה בסערה לשמי רום.

תלמידיו הרבים של מרן הגה"צ ראש הישיבה זצוק"ל ממאנים להתנחם גם בחלוף עשר שנים מפטירתו, דמותו הכבירה עומדת לה בהדרה מול עיניהם בכל מפנה דרך בחייהם, בעת שמחה כבעת כאב ח"ו, ברגעים בהם צריכים הם לשקול את דרכם ולהכריע על איזו שהיא החלטה בחייהם, חשים הם את עצמם עומדים מול עיניו התקיפות החודרות והתובעניות של ראש הישיבה, בחשש וביראת הכבוד פורשים את משנתם ומנסים לדלות מזיכרונות העבר, מה היה מורה להם ראש הישיבה במקרה זה.

לקראת יום השנה העשירי לפטירתו, שוחחנו אודות דמותו הגדולה והכבירה עם רבים מתלמידיו, שבדרך חינוכו הייחודית – התובענית ובלתי מתפשרת מחד, ושופעת אהבה וקירבה מאידך, צמחו ונתעלו במעלות התורה וההוראה, ורבים מהם יצא שמם לתפארת בית ישראל כראשי ישיבות, מרביצי תורה, מחנכים ויושבי על מדין.

מעיני כולם ללא יוצא מן הכלל נראה הגעגוע והכיסופים הבלתי נדלים, לזכות ולו פעם אחת נוספת לראות, לשמוע, לעמוד במחיצתו של רבם הגדול, האבא הרחימאי, והמשגיח הדורש ללא פשרות, ראש הישיבה זצוק"ל.

לקראת יום השנה ערכנו שיחה נרגשת ועטופת געגועים עם תלמידו ומקורבו הנאמן, הגאון רבי ישראל מילר שליט"א חבר הבד"ץ זכרון מאיר ודומ"ץ קריית ויזניץ בבני ברק. בשיחה לא פסק פיו של הגר"י שליט"א מלספר על רבו הגדול זצוק"ל סיפורי הוד ורוממות, הנותנים לנו קצה אחיזה במושגים מדורות עברו של אהבת התורה והתמסרות מוחלטת ללימוד התורה והנחלתה, רוח חינוך ועיצוב דמותם של תלמידיו הרבים.

ד' אמות של ישיבה

לימוד גדול על זהירותו המופלגת שלא לבטל רגע מלימודו ומלימוד בני הישיבה, ומאידך על דרכיו הגדולים ושיקול מהלכיו בפלס, יש לנו ללמוד מהעובדא דלהלן, וכך מספר הגר"י שליט"א: מורי ורבי ראש הישיבה זצוק"ל מסר נפשו ממש שלא לצאת מד' אמות של הלכה ומכותלי ביהמ"ד, שום סיבה לא הייתה מספקת בשבילו לצאת מהיכל הישיבה אפילו לדבר מצוה. לאור זה הוא אף התנגד נחרצות לערוך סידור קידושין ולשמש כסנדק, היו

אתם הרב כאן. עם ידידו ורעו מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל

ידידותו הנדירה עם מרן בעל ה'שבט הלוי' זצוק"ל

הדרך, כשרבנו ובני הישיבה היו נוסעים מרחק של שעה וחצי, ומרן הרב ואזנר היה נוסע מרחק של שעה וחצי, ושם היו נפגשים בפרשת דרכים.

את הכבוד הגדול שהיה להם אחד אל השני אין לתאר. באחד מהמפגשים ביניהם התנצל רבנו בפני מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל, ואמר שיש לו לבקש מחילה על כך שהטריחו לנסוע עד למקום פגישתם, אלא שמרן הרב ואזנר זצוק"ל הזדעק: "חס ושלום! הרי זיכיתם אותי במצוה שהקב"ה בעצמו מבטיח על זה יראת שמים, כי כך כתוב, 'והדרת פני זקן - ויראת מאלוקיך', אם תכבד תלמידי חכמים תהיה לך יראת שמים, 'אני ה' - הקב"ה אומר, אני ערב על כך'.

כשהביאו לחיים ומיני כיבוד, כיבד רבנו את מרן הרב ואזנר זצוק"ל לברך ראשונה ואמר: "שהרב יברך", אלא שמרן הגר"ש זצוק"ל מיאן ואמר: "אתם הרב כאן...". מיד ענה לו רבנו: "מצודתו פרוסה...".

קשרי ידידות עזים שררו בין רבנו לבין מרן בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל. הגאון רבי ישראל מילר שליט"א שהיה עד לכמה מפגשותיהם, מספר, שכשהיה מרן ראש הישיבה נכנס למעונו של מרן ה'שבט הלוי', הייתה נהרה של אושר משתפכת על פניו של מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל. שני גדולי התורה נפלו איש על רעהו, והתנשקו בידידות עזה, ושוחחו ארוכות בדברי תורה.

בשנים המוקדמות היה נוהג מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל לנסוע לנפוש בסביבות הישיבה. באותם ימים היה ראש הישיבה שרוי במין נהירו עילאה. בחורי הישיבה בראשות ראש הישיבה היו מבקרים בבית אכסנייתו של מרן הגר"ש זצוק"ל, ותרי הרעין היו עורכין את סעודות השבת לפעמים בצוותא.

ברבות השנים השתנה מקום הנופש של מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל, וכיון שכך היו מסכמים על מקום מפגש באמצע

לחזור לישיבה.

מפליא לספר, שכמה שבועות אחר כך נשא רה"י שיחה בהיכל הישיבה, במהלכה פרץ בבכי והחריד את בני הישיבה כשהוא מתאונן על עצמו: "לפני כמה שבועות הייתי צריך לעזוב את הישיבה ליום אחד, וכשחזרתי הרגשתי נפילה גדולה ממדרגתי שהייתי בה לפני שיצאתי, הייתי צריך להשקיע הרבה כדי לחזור לאותו מצב בהייתי". מפעים!

"סבורני", מטעים באוזניו הגאון שליט"א, "שאת תמצית אשיותו של מו"ר מרן רה"י זצ"ל, ניתן להגדיר באמרה יסודית על הכתוב "שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו", ששמעתי ממנו עצמו; ל'כל ימי חיי' - אמר ראש הישיבה - ישנם שני מובנים, האחד - לשבת בבית ד' 'כל הימים', והשני - לשבת בבית ד' 'כל היום'. וזה מה שביקש דוד המלך, לחזות בנועם השם כל היום ובכל הימים.

בקשה נוספת ביקש דוד המלך בפסוק זה, שאף כאשר יזכה למילוי משאלה זו, יישאר תמיד בבחינת 'לבקר בהיכלו', כמו אדם המגיע לביקור למקום חדש ובלתי מוכר, והוא נפעם ומתרגש ממראה עיניו. כמו כן הישיבה בבית ד' לא תהא מתוך רגילות, ולא תיעשה כמצוות אנשים מלומדה, אלא מתוך התחדשות יומיומית בחיות וברעננות.

דברים אלו היה אצל ראש הישיבה בבחינת "חכם, מה הוא - מה שהוא עצמו - אומר". כל ימי חייו ישב בהיכלה של תורה, עשרות שנים ברציפות, ללא הפסק, למן השעה 6 בבוקר עד השעה 12.30 בלילה, שבעה ימים בשבוע, ראינוהו יושב והוגה בתורה, אם במקומו במזרח היכל הישיבה, אם ליד השולחן שלפני הכניסה לביהמ"ד, או בחדרו בישיבה, התגנן קולו הערב בעסק התורה בעיון.

מחזה זה היה לעינינו כל היום וכל הימים. שנתו הייתה שנה רצופה של לימוד התורה ועבודת ה'. 'זמן החורף' נמשך מר"ח חשוון עד ר"ח ניסן, 'זמן הקיץ' מר"ח אייר לאורך הקיץ כולו עד מוצאי יו"כ, ללא הפסק. סדר זה התנהל גם אחר שכעבור שנים גברו עליו ההפצרות לקיים ימי 'בין הזמנים' בקיץ. ראש הישיבה הסכים, אבל הוא עצמו - מילא את כל השנה בתורה, ללא הפוגה.

הכרת הטוב אין לה גבול

ימי 'בין הזמנים' היו ימי שיעורי מוסר לכל תלמידי הישיבה. ראש הישיבה מעולם לא יצא לחופשה, ואף בחודשי ניסן ותשרי נשאר בהיכל הישיבה השוכנת באוברנאו שע"י העירייה קרינץ, לא רחוק מהעיר לוצערן השווייצרית. כאן, במקום שקט על מרומי ההרים, רחוק מהמולת הכרך, נשאר ראש הישיבה לחגוג

כשאמר לו: "פעם במאה שנה מותר לקחת חופשה...", ואכן רה"י קיבל ונסע לארזוזה, שם ישב והגה בתורה מול אוויר הנהר.

לימים חיתן אותו תלמיד בן באנטוורפן, ורה"י התעקש לנסוע מהישיבה - מרחק של מינימום 7 שעות נסיעה - לחתונה, כאות הכרת טובה על החופשה. בני הבית ניסו להניעו מכך, והפצירו בו שיתפסק בברכת מז"ט בטלפון, אלא שראש הישיבה התעקש באומרו: "הכרת הטוב אין לה גבול ושיעור".

בנסיעה זו לאנטוורפן, נפגש ראש הישיבה עם כ"ק מרן האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, שעלה לבית אכסנייתו, שם שוחחו בדברי תורה וחסידות. בסיום שיחתם שאלו כ"ק האדמו"ר שליט"א מתי בדעתו לחזור לשווייץ, ורה"י זצוק"ל השיבו כי כוונתו לשוב לביתו מיד אחר ברכת מז"ט לבעלי השמחה, כיון שברצונו להיות מחר בזמנים הקבועים בישיבה.

ברגשי אש קודש

את רגשות לבו ההומים, לא הצליח ראש הישיבה מעולם להסתיר מסובביו, שינקו מכך מנת חיות והתעוררות לעבודת ה', ונשארו חקוקים בליבותיהם עד היום. את עבודת תפילתו מתאר באוזניו הגר"ש שליט"א: תפילתו הייתה מלאת רגש ותחנונים, כשקולו החזק מהדהד ברחבי ביהמ"ד. רגשותיו עלו וגאו, וכמעט ולא היה יום שלא ראינוהו בוכה בתפילתו. את בעלי התפילה בישיבה היה הוא עצמו בוחר במשך השנה כולה, מכיון שחיבב ש"ץ שהתפלל בקול נאה וברגש. לא כל מי שרצה ניגש לפני התיבה, גם עניין החזנים - ככל נושא בישיבה - התנהל תחת פיקוחו והדקדק לאישורו.

תפילת שמו"ע התארכה אצלו כרבע שעה. ובראש השנה תפילת העמידה ארכה לה שעתיים! ולפי הוראתו לא היה הש"ץ ממתינ עליו, מחמת טרחה דציבורא. בשנים האחרונות, כשהזקין ונחלש, ארכה תפילת העמידה בר"ה שעה וחצי 'בלבד'.

את הכובד ראש הראוי לתפילה הוא אף דרש מבני הישיבה ללא פשרות, לעיתים היה עומד על סדרי התפילה בישיבה אף יותר ממה שעמד על סדרי הלימוד. פעמים שהיה עובר לפני תפילת מנחה בדרך למקומו לצד בחורים שלא נכחו בתפילת שחרית, ואומר להם: לא היית בשחרית, אתה לא צריך להיות גם במנחה... את התנהגות תקיפה זו, הסביר לימים, שלא כל בני הישיבה מובטחים שיישארו עם הגמ' - כל השנים, אבל 'עם הסידור' כולם נשארים, לכן יש לשים דגש מיוחד על תפילה כראוי בשנים הצעירות.

בתשעה באב בעת אמירת הקינות, וכן בהפטרות "שבת חזון", בכיותיו על החורבן והגזירות הדתו בקול והחרידו את כל הסובבים. התרגשות עצומה אחזה אותו בעת שקרא את ההפטרה ב"שבת שובה" - "שובה ישראל עד ד' אלקיך"... סביביו נסערה מאוד גם באמירת ההפטרה בחג השבועות, בפסוקים המדברים אודות מראות המרכבה שנגלו ליחזקאל הנביא, כל גופו אחז רעד מרוממות דקדושה, ההרגשה הייתה כאילו עומד הוא לפני המרכבה...

מברך על הכוס

התמדה מופלאה ביותר. שקוע בלימוד התורה"ק

ויעתר יצחק לה'

מתפללים יותר ארוך וכאן מתפללים מידי קצר. אמר לי רה"י שבגרודנא התפללו חמישים ומשהו דקות ויותר מזה המשגיח לא נתן, בהוסיפו שאם התפלה מידי ארוכה בחורים כבר לא מתפללים כדבעי, ולכן לא רצה שיתפללו מידי ארוך שזה יגרום לבחורים שלא יתפללו כהוגן.

לעומת זאת, קריאת שמע לקח הרבה זמן, ועוד יותר השמונה עשרה, ולא המתינו לו לחזרת הש"ץ. תפילותיו היו בהשתפכות הנפש ממש וכפי שהעיד מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל בהספדו. וזכרני, כי פעם היה לרבנו יאריצייט וניגש למנחה להיות חזן, ובאמצע חזרת הש"ץ בברכת ולירושלים עירך התחיל לבכות ונשתתק לכמה דקות עד שהצליח להמשיך להתפלל. בר"ה ויוה"כ התפלל רבנו תפילת שמו"ע בארוכה, ועמד כל הזמן בלי להישען על הסטנדר.

על עבודת התפילה של ראש הישיבה זצוק"ל, האריך לתאר הגאון רבי משה עזריאל נויפלד שליט"א ר"מ בישיבת "רינת התורה" במודיעין עילית. וכך הוא מספר: מורי ורבי רה"י זצוק"ל הגיע כל בוקר בשעה מוקדמת לפני שחרית ועסק בתורה ובתפילה. וגם בלילה לא יצא מוקדם מבניין הישיבה למנוחתו. רק בשנים האחרונות היה צריך ללכת לישון יותר מוקדם לצורך בריאותו.

רה"י זצוק"ל הקפיד מאוד שבחורים יבואו לתפילה בזמן והיה יודע כל בחור אם הוא הגיע ומתי הגיע לתפילה. פעם כשאירע רפיון בעניין התפילה התפלל רה"י פסוד"ו מחוץ להיכל ביהמ"ד לראות מי מגיע ומתי מגיע, הבחורים שאיחרו קיבלו ממנו אח"כ נזיפה. רה"י לא רצה שהתפילות יתארכו מידי הרבה זמן. פעם אמרתי לו שבישיבות אחרות

בני הישיבה לא ישכחו את שיחות המוסר שנשא בהיכל הישיבה, בהם עורר רבות ליראת ה', כשהאריך הרבה כמה יש לירא מכל עבירה ח"ו, כמו כן עורר את הלבבות באופן נפלא לביטחון ולאמונה פשוטה. התחושה במחיצתו הייתה כאילו הוא רואה את ריבונו של עולם לנגד עיניו. לעיתים קרובות פרץ באמצע השיחה בכבי נסער בלתי נשלט, והדבר השפיע מאוד על השומעים.

מעולם לא פסק לדבר על ענייני ההנהגה בין אדם לחברו, כמו הכרת הטוב, ובפרט להרבות בצדקה וחסד, דברים שחרתו את רישומם באורחות התלמידים לאורך ימים.

בכלל, כל הנהגת הישיבה הייתה באווירה מרוממת ביותר, אם בדרשותיו הנלהבות במועדים ובהכנה אליהם שהותירו רושם רב, אם בסעודות החג בצוותא, בניגונים מלהיבים וסוחפים. את האווירה הנעלית שהחדיר בשיחותיו בחודש אלול, קשה לתאר. בחורים פחדו לבטל דקה אחת לריק בהשפעת השיחות.

בדרכי החינוך

ידוע היה ראש הישיבה בדרכו המיוחדת בחינוך והשקעתו בכל תלמיד ותלמיד כבנו יחידו, וביכולתו הגדולה להלך לפי רוחו של כל אחד ואחד. על פרקי חינוך אלו ביקשנו אפוא מאיש שיחננו לשמוע עובדות והדרכות ממשנתו של רה"י זצוק"ל.

יום הדין בישיבה, מתאר הגר"י שליט"א, היה במוצאי יוה"כ, אמרה הייתה אצל תלמידי הישיבה שהפחד במוצאי יוה"כ גדולה מהפחד של יוה"כ עצמו, כשעברו בני הישיבה להיפרד מרה"י בסיום הזמן הוא היה מורה בהפתעה לבחורים מסוימים שלא

בורח מן הכבוד. בלימוד עם ילד

"...עריכת ברית אורכת לפחות כ-20 דקות, 20 דקות של ביטול תורה של 150 בני הישיבה הוא זמן ארוך מידי שאיני רוצה לקחת על אחריותי..."

אחד מבני הישיבה בעל כישרון גדול, לא מצא כל כך את חשקו בלימוד ולא השקיע בסדרי הישיבה. רבנו ייסרו על כך רבות, ולא אחת נכנס עמו בדברים קשים שישתדל לשים את מרצו בלימוד. באחד הימים פקעה סבלנותו של אותו תלמיד, והחליט לעזוב את הישיבה על אתר. משהודיע על כך לאביו, נסע אביו ונכנס לרה"י בבקשה שיפעל על בנו שימשיך את דרכו בישיבה, אלא שרה"י בהבינו את נפש תלמידו אמר לאביו כי בנו הוא עקשן גדול, ואם הוא החליט לעזוב את הישיבה אף אחד לא יצליח לשכנעו אחרת. אכן ביקש רה"י מהבחור שייכנס לחדרו.

משנכנס שאלו רה"י על מה שכתוב בפסוק, שאחרי שברחה הגר מפני שרה מצאה מלאך ואמר לה "שובי אל שרי גברתך והתעני תחת ידיה", למה לא אמר לה המלאך שיפעל אצל שרה שלא תענה יותר? אלא, ענה ראש הישיבה, אמר לה המלאך להגר, אם שרה מענה אותך הרי היא יודעת ומבינה מה התכלית בזה, ועל כן יש לך לקבל את עינויה. כמו"כ, אמר לו לתלמיד, אם ראש ישיבה מייסר בחור הרי הוא יודע מה הוא עושה...

אותו תלמיד נשאר בישיבה, ואכן המשיך 'להתענות' תחת ראש הישיבה שלא פסק מלייסרו בשבט מוסר. ואכן לבסוף פעלו הדברים את פעולתם, והבחור הקים משפחה של תורה וחסידות לתפארת. ברבות השנים פגשו רבנו, ובבת שחוק אמר לו: "אתה עדיין מתחרט על זה שנשארתי?..."

רבנו השריש בתלמידיו את המידה שהייתה טבועה בדמו – מידת האמת! ממנה לא זע. סיפור מפליא מספר לנו הגאון שליט"א על בחור אחד מהישיבה, מחסידי גור, שחשקה נפשו לנסוע לרבו מרן ה'בית ישראל' זצוק"ל על חג השבועות. כיון שידע שראש הישיבה לא ייתן לו לנסוע באמצע הזמן, נשכב במיטתו ימים ספורים לפני החג כמי שלא חש בטוב, וכך ניתן לו

הגר"ד קופלמן זצ"ל. ארכיון אהרן ברוך ליבוביץ

ישובו בזמן הבא לישיבה.

היה בחור אחד שלא מצא כלל את מקומו בישיבה, ורה"י מעולם לא רמז לו על כך שברצונו שיעזוב את הישיבה. בהזדמנות שאלתי את ראש הישיבה על כך, ותשובתו היא יסוד מוצק בדרכי החינוך, שני בחורים אני מסלק מהישיבה – ענה – מי שנוכחותו מזיקה לישיבה במידת מה, או מי שלדעתו הוא יתפוס את עצמו במקום אחר, בחור זה, מצד אחד הוא אינו מפריע, אבל במקום אחר הוא לא יצליח יותר מכאן, לכן לא מצאתי עניין לסלק אותו. בכדי להבין את הבנתו העמוקה בנפש תלמידו, כשמחד הייתה הנהגתו בתקיפות מוחלטת בלא להתפשר על מלוא נימה, ומאידך באהבה מוחלטת והבנתו הברורה במה ירבה ביותר תועלת התלמיד, מציין ר' ישראל סיפור מאלף המלמדנו הרבה על כך.

לשוב לבית הוריו שבאר"י. בדרך לא דרך התוודע ראש הישיבה ל'תרגיל', הוא קרא לבחור ומסר לו שיחה נוקבת, כשבין הדברים אמר לו: היית צריך לומר שברצונך לנסוע לרבי, ואני לא הייתי מאפשר לך, ואז אם לא היית מציינת ונוסע היה בזה חוסר ציות גרידא, אבל לרמות זה יותר גרוע מכך, כי חוסר ציות הוא 'צר הרע' מובן, אבל לרמות - זה משחית את המידות לכל החיים.

"בחור אחד 'מזיק' הוא סימן על כל הישיבה"

על גודל דרישותיו מבני הישיבה, מספר הגר"י שליט"א: אירע, ובחור שבר את הטלפון הציבורי בישיבה. ראש הישיבה הזדעזע מכך ותגובתו הייתה חריפה ביותר, שבוע שלם הוא סגר את ביתן הטלפון השני בישיבה, וכך נותק הקשר בין בני הישיבה למשפחתם, כיון שלא היו אז עדיין פלאפונים ניידים, ושני הטלפונים הציבוריים היו הדרך היחידה לקשר בין הבחורים לעולם החיצון.

כמובן שמעשה זה גרם לרוגז בישיבה, ובחורים והורים באו בטענות, 'האיש אחד יחטא ועל כל העדה יקצוף'. כעבור שבוע כשהחזיר את הטלפון, נשא שיחה נוקבת לבחורים, בה הסביר את צעדיו ואמר: כתוב בגמ' סוטה, כשמוצאים עגלה ערופה יוצאים הסנהדרין המלך והכהן גדול, 'וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה', וכי על לבנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא, לא בא לידנו ופטרנוהו בלא מזונות, לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה.

הנחלת התורה

התוס' והורה לנו שנעבור כמה פעמים על הדברים בפנים הספר כדי שנתרגל ל"שפראך" (שפה) של הגר"ח מבריסק. בהזדמנות אמר לי שהוא לא כותב לעצמו את מה שמחדש וגם מראי מקומות אינו כותב, וכאשר שאלתי אותו על כך, ענה לי: "איך וויל נישט זיין העפטע'ס זאגער" ... אינני חפץ להיות מקריא מחברות ... אם אכתוב, הרי בפעם הבאה שאשנה סדר זה, אפתח מחברת ואומר מפי כתבה ... איני חפץ בכך, אני רוצה בכל פעם ללמוד מחדש ולהגיע למסקנה מבחינה מחודשת.

בקיץ תשכ"ח כשלמדנו מסכת גיטין, מסר בשבת אהה"צ שיעור כללי, ואחרי סעודה ג' מסר שיחה במשך כשעה או שעה וחצי, בנוסף אמר בלילות שיעורים בשב שמעתתא על ענייני עד אחד נאמן באיסורים (שמעתתא ו') להשלים מה שלומדים בעניין זה בתחילת המסכת.

זכורני, כשנסענו כמה בחורים ביחד עם רה"י ללוגאנו לחתונת בחור שמסר שיעור בקיאות אהה"צ, נסיעה שארכה 3 שעות עם רכבת, ביקש שכולם יביאו עמם ספר קצוה"ח, וכל הדרך הלך וחזר ואמר שיעור על הקצוה"ח. הוא ידע את הקצוה"ח על בורי, הוא מצא כל מה שחיפש מבלי להזדקק ל'מפתח'.

הגאון רבי פנחס וזי"ס שליט"א מראשי ישיבת "משך חכמה" בבני ברק ומתלמידיו של רבנו, מספר בהתרגשות על שיעוריו של רבו ראש הישיבה זצוק"ל בהם הנחיל את דרכו הגדולה של רבו מרן בעל ה'שערי יושר' וצוק"ל.

שיעוריו על הדף היו עמוקים והיה עומד על כל דיוק ברש"י ותוס', ולא אמר צדדים וסברות בעלמא אלא רק מה שהבין אחר שהעמיק בגודל הבנתו ונקט שזהו האמת לאמיתה. כל תוספת נקודה וקנייטש בסברא היה מברר עד הסוף לאמיתה של תורה. למרות עומק עינו היה לו בהירות והסברה מיוחדת וכל סברא היה מבאר ומפשיט את הדברים שגם הבחורים הצעירים היו מבינים, ה'שטיקלך' הכי קשים בדברי רבו מרן הגר"ש שוקף היה מסבירים בהסברה נפלאה ומתיקות מיוחדת כמ"ש 'הוצק חן בשפתותיך'.

כמעט ולא שנה דבר חידוש שלא שמעם מרבו. כאשר אמרו לו על חידוש מסוים המובא בספר בדרך שונה, היה אומר "אני זוכר את הדברים מעת שאמרם רבי שמעון עצמו" ...

בשיעוריו עמל רבות לחנך את התלמידים לקבל הבנה ישירה בדרך הלימוד, להתרגל להגדיר את הדברים בדייקנות. כשלמדנו התוס' בב"ק כ"ז: (בעניין אין הולכין בממון אחר הרוב) אמר לנו את דברי מרן הגר"ח מבריסק בביאור תי'

שאל ראש הישיבה, וכי אם אחד הדיינים היה רואה ולא ליווהו, או לא נתן לו מזונות, כבר אי אפשר לומר ידינו לא שפכו? הרי מדובר כאן באדם נחות דרגא ורוצח, ומה הטענה לדיינים שלא נתנו לו מזונות. אלא על כרחך י"ל שציבור לומדים אחד מהשני, ואם הסנהדרין מקפידים על כבוד הבריות, וכשרואים יהודי מלווים אותו ומתעניינים אם יש לו צידה לדרך, הרי אפילו הגרוע ביותר אינו מגיע לרציחה. ואם יש אחד בלייעל שהגיע לרציחה, הרי יש כאן חשש על הדיינים שאינם זהירים בכבוד הבריות. אם בחור מסוגל להזיק לישיבה ולשבור את הטלפון, הרי זה סימן על כלל הבחורים שרכוש הישיבה אינו קדוש בעיניהם כפי הראוי!

עיקר וטפל בעבודת ה'

ביקשנו מהגר"ר ישראל שליט"א שיחזור באוזנינו על מקצת חידושים והדרכות לחיים ששמע מפי ראש הישיבה זצוק"ל. "זכיתי לשבות במחיצתו של ראש הישיבה בחורף תש"ע. דרכו הייתה למסור מדי שבת שיעור בן מספר שעות בחומש ורש"י. בחורף התקיים השיעור בלילות שבת, ובקיץ - בשבת אהה"צ. בשנים שלמדתי בישיבה ארך השיעור למעלה משלוש שעות,

עיניים צופיות. מרן ראש הישיבה בשמחה, לצדו כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א

היה עומד ומתחטא קמיה מריה בתפילות ארוכות רווית בככי. בתפילה

משפחתית. תלמידיו הרבים שבארה"ק ניצלו את ההזדמנות, ועלו לבית האכסניה בה שהה, ורבנו דיבר ארוכות בדברי תורה והתעוררות.

רבנו דיבר ארוכות ונתאחרה השעה, והתחלתי לדאוג שלא אפסיד את שיעורי הקבוע, עד שחשבתי בלבי שהיום אותר על השיעור מחמת הזדמנות נדירה זו לשמוע דברי תורה מפי ראש הישיבה. אלא שלפתע פונה אלי ראש הישיבה ואומר לי: "ישראל, אתה הרי צריך ללכת עכשיו, אל תתעכב!" ...

עוד מעיד לנו הגר"ר שליט"א בהתרגשות, שבאחד הימים נכנס בסערה לראש הישיבה אחד מתושבי שווייץ, ובכה על אשתו המתקשה טרם לידת בנה, והרופא המטפל בה אמר שיש לנתחה ולהציל את העובר, ומהאשה אפשר כבר להתייאש ח"ו. רבנו הורה לו ללכת לרופא אחר, כשהוא מתבטא בחריפות: "המלאך רפאל אינו מתלווה לרופא זה". ואכן הלה הלך לרופא אחר והכול הלך למישרין בשעה טובה.

השיחה עם תלמידו הקרוב הגר"ר ישראל שליט"א התארכה לה שעה ארוכה, מפאת קוצר היריעה קיצרנו במקום שאמרו להאריך, ובעזה"י עוד חזון למועד להרחיב את היריעה להחזיר ולו במקצת לבני הדור הצעיר מושגי הוד ורוממות מהאי גברא רבה חסידא ופרישא הגה"צ ראש הישיבה זצוק"ל שהאיר במשך שנות דור מתורתו וצדקתו לעם ה'.

ברכת ייש"כ נתנה בזה לידידי הסופר הנכבד, ברוך הכישרונות הרב יוסף פריינד שליט"א על עזרתו וסיועו בהכנת המאמר. תשו"ח ורב תודות.

בידם". והסביר ראש הישיבה זצוק"ל: מבחינה הלכתית, אין העיקר והטפל נמדדים לפי הכמות, אלא לפי האיכות והחשיבות שמייחסים לדבר. יהודי צריך להקדיש ללימוד התורה את השעות הטובות והמשובחות משעות היממה, כנאמר "כל חלב לה" - להשי"ת צריך לתת את הטוב והמשובח ביותר. כל בעל-בית צריך להשגיח שהשעות הטובות ביותר שלו יוקדשו לתורה ולעבודת השם, אצל פלוני זה בשעות הבוקר, ואצל חברו - בשעות הערב. אם ישאלו אדם מאילו שעות ביום הוא נהנה ביותר, ותשובתו תהא שההנאה הכי גדולה שלו היא משעת השיעור, מהלימוד בחברותא, או משעת התפילה, הרי יהודי כזה הוא בגדר "תורתו קבע ומלאכתו עראי", כי מבחינת האיכות הוא מחשיב ביותר את החלק הרוחני שבידו.

וכשם שמצינו בהלכה שעיקר פוטר את הטפל, כך כל הברכות שנאמרו בלומדי התורה יחולו גם על עסקי, שהרי גשמיית בלבד אינה ראויה לברכה, אולם אם הרוחניות ולימוד התורה הם העיקר אצלו, יבוא העיקר ויפטר את הטפל - הברכות שנאמרו ללומדי התורה יוכלו לחול גם על עסקי הגשמיים.

עניים צופיות

סיפורי מופת מעוררים השתאות ויראת כבוד, שומעים אנו מפי הגר"ר שליט"א, כך הוא מספר על עינוי הק' של רבנו שבדידיה הווי עובדא: באחד הימים הגיע ראש הישיבה לבני ברק לרגל שמחה

אולם בזקנותו - רק' שעה וחצי. באותה שבת פר' חיי שרה, שוחח בחריפות נגד מנהג העולם בימינו לעשות "ביטוח" על כל דבר - "ביטוח חיים", "ביטוח רפואי", ביטוח על שריפות, ביטוח רכב. ראש הישיבה שחק באומרו: האדם כל כך דואג לעצמו; אנו הרי נתונים בידי ריבוננו של עולם, וממילא אין ביכולת אדם לבטח את עצמו, והוא גם אינו זקוק לבטח את עצמו. "מי אמר לו שעליו לבטח את עצמו כל כך?!" - הקשה בלהט.

והוא המשיך ואמר: ישנם בעלי-בתים, שאחרי תפילת שחרית אומרים מדי יום את "פרשת המן", כסגולה לפרנסה, ולאחר מכן - במשך היום - עושים הם בדיוק את ההיפך; בפרשת המן נאמר "ולקטו דברי יום ביומו" ולא העדיף המרבה, והממעט לא החסיר" ... ואילו אותם אנשים משתדלים כל היום להרוויח עוד כסף, כדי שיוכלו לצבור עוד ועוד. אדם כזה הרי סותר עצמו מיניה וביה, כל היום עושה הוא להיפך ממה שאמר בבוקר! ... והיכן האמונה?!

מהתלמידים היה דורש, שגם כאשר ייצאו לעסוק במסחר, יעסקו בתורה מדי יום, במשך שעה וחצי בבוקר אחרי תפילת שחרית, ושעתיים בערב. והסביר: אין יוצאים ידי חובת לימוד התורה בכך שמחזיקים ותומכים בלומדי תורה. בדברי חז"ל מצינו שגם זבולון - שעסק בפרקמטיא - היה תלמיד חכם. ראש הישיבה ציטט את הגמ' בברכות (לה): "בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי - זו וזו נתקיימה בידם, דורות האחרונים עשו מלאכתן קבע ותורתן עראי - זו וזו לא נתקיימה

רועה נאמן

תגובתו של רבנו כשהוצרך להעניש יתום ☞ הנהגתו עם בחורים שהתנהגו ב"פרומקייט יתירה" ☞ מתי אחז רבנו בידו מטלית וחומר ניקוי ☞ גרגירים מהנהגתו של מרן הגאון רבי יצחק דוב קופלמן זצוק"ל כפי שנשמעו ברבות הימים מפי תלמידי הישיבה לדורותיהם

רבנו פרץ בבכי סוער

סיפר הגאון רבי אהרן ברייש שליט"א: הנהגתו התקיפה של רבנו בענייני חינוך בני הישיבה הייתה בלתי מתפשרת, וכמעט מדי סוף זמן היו כמה בחורים שנאלצו לעזוב את הישיבה, אבל היה זה מתוך אהבה ורחמנות אין סופיים כשהבין ברוחב דעתו שזוהי תועלת הבחורים. בחורים אלו נשארו דבוקים בו לאורך ימים ושנים כשהם זוכרים לו את אהבת נעוריהם. מתוך אחריותו על הישיבה הכריז בכל תחילת זמן על איסור גורף על בני הישיבה להיכנס לחדר שאינו שלהם. הוא נהג לומר שמתוקף היותו ראש הישיבה הרי יש בידו בעלות על חדרי הפנימיה, ועל כן הוא אוסר בחרם ובקונס לעבור על תקנה זו. וכל בחור שהיה 'נתפס' בחדר שאינו שלו היה נזרק על אתר מהישיבה. לילה אחד, ראש הישיבה הגיע כדרכו ל'ביקור פתע' בישיבה, ולתדהמתו הוא מצא בחור, במקרה היה זה יתום מאב, השוהה בחדר אחר. רבנו פנה אליו בתקיפות ואמר לו: "מחר ב7 בבוקר יש טיסה לאמריקה, אתה לוקח את החבילות שלך ועולה על הטיסה הזו בדרך הביתה".

בני הישיבה ניסו לפעול על ידי הר"מים בישיבה, שהבחור לא יצטרך לעזוב את הישיבה. ואחד הר"מים הבטיח לפעול לדחות את ה'גזירה' שלא יצטרך הבחור לנסוע בטיסה הבאה, אבל הוא הדגיש, שכיון שהוא יודע כמה חמור אצל רבנו שיעמדו על התקנה, הוא אינו יכול להבטיח שיצליח לפעול שהבחור יוכל להישאר בישיבה. אחד הבחורים לא היה מסוגל לעמוד בצערו של חברו היתום, ובבוקר לאחר תפילת שחרית ניגש לרבנו ואמר: "ראש ישיבה! מה נענה לאביו של הבחור?". "הוא יתום, הרי אין לו אבא" הגיב ראש הישיבה. "נכון, התכוונתי לאביו שבשמים, אבי היתומים". ראש הישיבה פרץ בבכי סוער, ודקות ארוכות הוא עמד ובכה ולא היה יכול להירגע, אבל מתוך הבכי הוא אמר: "זה נכון, אבל מחר בטיסה הבאה הוא לוקח את החבילות שלו ונוסע הביתה!". הבחור אכן הוצרך לעזוב את הישיבה, אבל אותו בכי נורא גרם לו להתקשר לרבנו בעבותות של אהבה עד יומו האחרון!

בתקיפות הוא הורה לבחור: "תאכל!"

סיפר הגאון רבי משה בונם קרויס שליט"א ראש ישיבת "אור אלחנן" לצעירים: רבנו הגיע בי' אב ללוצערן לכהן כראש הישיבה, וכל בני הקהילה הגיעו לתחנת הרכבת לקבל את פניו.

בדרך חזור מקבלת הפנים סיפר לי בחור אחד מהישיבה שהוא עדיין לא שבר את צום תשעה באב, כיון ששמע ממאן דהו שיש עניין גדול לצום גם בי' אב – היום בו עלה בית המקדש באש.

זה היה כבר בשעות אחה"צ המאוחרות, הזדעזעתי! אבל ניסיתי לשכנע את הבחור לאכול והבנתי שאני לא יצליח להניאו מכוונתו לצום יומיים ברציפות.

עליתי לביתו החדש של ראש הישיבה, המזוודות עוד היו פזורות בכל פינה בבית, הילדים הקטנים עוד היו מותשים מהנסיעה הארוכה, וסיפרתי לו שיש בחור בישיבה שהחליט להמשיך את הצום עד עכשיו.

"תביא אותו אלי" אמר רבנו. הבחור נכנס לבית רה"י, ובלי להיכנס לוויכוחים ודיונים הושיבו רה"י ליד השולחן, ואמר לי "תביא משהו לאכול". בתקיפות הוא הורה לבחור: "תאכל!", וכך הוא עמד מעליו

כבוד התורה. במעמד התוועדות תלמידים

ולא עזבו עד שהוא גמר את כל מה שהיה בצלחת. ואז פנה אלי בשאלה: "יש כאן עוד כאלו פרומע בחורים?..."

רבנו מקרצף מקפיאים

סיפר הגאון רבי משה עזריאל נויפלד שליט"א סיפור מבהיל: בשנים המוקדמות העמידה הישיבה לטובת הבחורים מקפיאים מיוחדים בחדר אוכל, שיוכלו לשים שם את האוכל שהביאו מהבית.

באחד מימי בין הזמנים של ניסן נכנסתי במקרה לחדר האוכל בישיבה, ולתדהמתי אני רואה את ראש הישיבה מחזיק בידו מטלית עם חומרי ניקוי, ועומד ומקרצף את המדפים של המקפיאים!. כנראה משום מה שכחו לנקות את המקפיאים, וראש הישיבה שחש שיישאר חמץ בפסח בבניין הישיבה, החליט משום מה שעבודת קרצוף המקפיאים שייכת לו...

לא הייתה זו הפעם הראשונה בה נדהמתי לראות את ראש הישיבה מבצע עבודות מסוג זה... כבר הורגלתי לראות אותו יורד מביתו לכיוון הישיבה, כשהוא מחזיק בידו את... שקית הובל! זה היה בשבילי דוגמא חיה וזה חדר לי עמוק ללב, שגם ראש ישיבה גדול ונערץ, איש שיבה שרבים ישמחו לבצע בשבילו כל מטלה, עדיין ראה צורך להוריד את הובל ולעזור בבית.

"שכינה לא מוצאים בעתון"

סיפר הגאון רבי פנחס ווייס שליט"א מראשי ישיבת "משך חכמה" בב"ב ומתלמידי המובהקים של רבנו: בתחילת זמן הקיץ תשכ"ו, היה מצב מתוח בארה"ק עם הישמעאליים, והיה פחד גדול שהנה מתחילה מלחמה קשה, והיו אומרים בישיבה כל יום תהלים אחרי התפילה. בתו הבכורה חזרה באותה תקופה מארה"ק וילדה בן והברית התקיימה בביהמ"ד בישיבה באמצע המלחמה.

באמצע הברית קם רה"י ואמר: "עד עתה התפללנו באמירת תהלים, כעת נדבר להקב"ה במאמע לשון", והתחיל לבכות ולבקש רחמים על כלל ישראל בארה"ק שהם בסכנה, ובכה על כך שכל ארצות הערבים גם מצפון אפריקה הצטרפו למלחמה, ואמר מה עשינו ל'אלג'יר' וכו', וכך עמד ומנה שאר הארצות שהצטרפו למלחמה...

כעבור כמה ימים, כאשר נודע שהסכנה חלפה והתעמולה של הציונות הייתה שחרבם הושיעה למו, מסר שיחה שיש להיזהר לא להיגרר למחשבת "כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה", הוא הוסיף: "אנשים חושבים שניצחו את הערבים וכבר לא תהא להם תקומה, אבל תדעו שהוואלקן (הענן) יישאר עד שמשח יבוא ירחם ד'..." (היה זה כדברי נבואה לראות את העתיד בבהירות כזו, אחר שהתחושה ברחוב הייתה שהנה נשלמה המלאכה).

עובדה נוספת מספר באותו עניין: רה"י היה נוהג להסתובב מדי פעם בחדרי הפנימיה. ערב אחד, בתקופה שלאחר שכרון הניצחון וכיבוש הכותל המערבי, ראה בחור מעיין בגזיר עיתון. "מה רואים כאן?" הוא שאל, והבחור ענה שהביאו בעיתון תמונה של הכותל.

בשיחה שמסר בליל ט' באב סיפר את מה שראה, ובתוך דבריו הגביה את קולו ואמר: "אמרתי לבחור, מה אתה רואה כאן בכותל?! הרי היא רק חומת אבנים ישנה ועלובה... אלא מאי, אתה מחפש את השכינה שלא זזה ממנה?, שכינה לא מוצאים בעיתון!..."

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה באספקלריה אקטואלית

יוסף מאיר האס

הוא היה אמור להיות צמוד לחבריו שנספו בהדלקה הגדולה וברגע האחרון התכנית שונתה וחיייו היו לו לשולל

בקונטרס 'נועם שיח' להרה"ג רבי שלמה זלמן פרידמאן שליט"א אב"ד סאנטוב בלייקווד, הביא השבוע סיפור מדהים משמו של הרב אהרן וואלקין שליט"א, מחשובי תושבי עירו לייקווד, סיפור אישי שבדידיה הוה עובדא:

בני הבח' משה נ"ו לומד ביישיבת מיר בעיה"ק ירושלים. זמן-מה קודם ל"ג בעומר, התקשר אלי וסיפר לי שאחד מידידי הקרובים, הבח' דוב שטיינמן (ז"ל), קיבל כרטיס כניסה להיכנס למעמד ההדלקה של כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א כדי שיוכל לצקת שמן למדורת ההדלקה לכבוד התנא האלוקי רשב"י, והב' דוב ביקש מהמארגנים עוד כמה כרטיסים כדי להכניס גם את ידידי הקרובים שיבואו עמו לצקת שמן במדורה. גם בני הב' משה היה בין מקבלי הכרטיסים הללו, וכמובן ששמח מאד על-כך שיוכל לצקת שמן ולהשתתף במעמד ההדלקה עם רעיו וידידי מהישיבה.

מספר ר' אהרן: כמה ימים קודם ל"ג בעומר התקשרתי לבני ואמרתיו לו, היות וכבר כשנה ומחצה לא ביקרתי בארץ ישראל מחמת וירוס הקורונה, ולא הייתי אצל אבי הגאון רבי חיים וואלקין שליט"א משגיח ישיבת 'עטרת ישראל', לכן כעת שקיבלתי אישור לבקר בארץ ישראל, אני רוצה להגיע לארה"ק אי"ה בערב ל"ג בעומר ולנסוע לירושלים לבקר אצל אבי, ובשעות המאוחרות של הלילה ניסע למירון, ואח"כ נחזור לשבות בירושלים.

כששמע בני את התוכנית, אמר לי, הגם שקיבל כרטיס לצקת שמן במעמד ההדלקה וכבר סיכם עם ידידי ורעיו להשתתף יחד, וכמו-כן שכרו דירה בצפת לשבות שם בשבת, הרי שמחמת מצוות כיבוד אב, הוא מוותר על כל התוכניות שלו וימתין לי להצטרף עמי ללכת בכל אשר אלך.

וכך הווה. הגעתי לארץ ישראל בערב ל"ג בעומר אחר הצהריים, ובני משה המתין לי בשדה התעופה. נסענו יחד לאבי מורי שליט"א, שם שהינו כמה שעות וגם שמענו 'וועד' שמסר אבא לבחורים מיישיבתו, ורק בשעת לילה מאוחרת יצאנו לכיוון מירון. כשהגענו סמוך ונראה להר מירון, עצרו אותנו השוטרים והורו לנו להסתובב חזרה, כי אירעה ר"ל טרגדיה במירון וסגרו את כל ההר למבקרים, ואף אחד לא יכול להיכנס לשם.

מספר ר' אהרן: כמה שאני הייתי מיצר על-כך שאני כבר בארץ ישראל ונוסע למירון, ואיני יכול אפילו להיכנס לומר קפיטל תהלים אחד ולכתוב קוויטל, הרי בני משה היה יותר בצער ממני, כי הוא הרי היה לו כרטיס לצקת שמן וכבר סיכם עם כמה חברים להיות שם, וכעת אין לו לא הדלקה ולא תהלים בציון התנא האלוקי רשב"י ולא כלום, אך ברירה אחרת לא היתה לנו והסתובבנו וחזרנו לירושלים כלעומת שבאנו, מתוך תקוה ואמונה שהכל לטובה.

ביום שישי בבוקר כשהגיעו השמועות המחרידות מאשר נעשה במירון לאזני בני משה, היה נסער עד עמקי נשמתו ונעשה בשרו חידודין חידודין, למשמע הבשורה הנוראה והמחרידה, כי שני רעיו וידידי הקרובים שהיה אמור לעמוד עמםם ביחד לצקת שמן במעמד ההדלקה: הבח' דוב שטיינמן ז"ל והבח' יוסף יצחק קאהן ז"ל, נסתלקו בחטף בטרגדיה הנוראה במירון ר"ל.

עמדנו נבהלים ומשתוממים לראות עין בעין איך שהגינה עלינו מצוות כיבוד אב הכפולה, הן הכיבוד-אב שלי שנסעתי לבקר את אבי שליט"א, והן הכיבוד-אב של בני משה שוויתר על כל התוכניות שלו כדי לקיים מצוות כיבוד אב ולהשתתף עמי בכל המסעות שלי אצל אבי והעליה למירון, ובזכות זה ניצלו חייו תודות לקל.

ממשיך ר' אהרן ואומר: אני חשבתי שאני נוסע לצורך אבי, אבל באמת נסעתי לצורך בני משה, להציל את חייו... כעת רק נותר לנו להתבונן לראות עין בעין במה שהתורה הבטיחה ואמרה (שמות כ, יב) "כבד את אביך ואת אמך למען יאריךון ימך".

מה עשית, מה הטלת אל המים - הקיפו הנוסעים כולם את היהודי האלמוני אשר הופיע להם כמלאך מושיע בעת צרה - בטרם צאתי לדרך פתח היהודי וסיפר באוזני כול, נסעתי להיפרד ולקבל ברכה מן הצדיק הקדוש רבי מאיר מפרימישלאן. נענה הצדיק ואמר לי הלא תדע כי הים עזות פנים גדולה יש לו, ופעמים שהוא מסתער עד בלי יכולת להרגיעו, ובכן 'מאיר' מוסר לך בזאת חפץ זה, והיה כי יסתער הים ולא יאבה להירגע תיקח ותשליך את החפץ אל הים ותאמר חפץ זה משל מאיר בן יענטא הוא, מיד ישקוט הים מזעפו, ובכן כך עשיתי השלים היהודי את סיפורו ואת התוצאה הלא ראיתם.

מימי לא שמעתי את שמעו של אותו צדיק ומעשי מופתים כאלו לא ראיתי - נשמע לפתע קולו של הגאון הליטאי - "אולם בזאת אאמין לך כי כוח שמיימי הוא זה - אם תוכל לומר לי משמו של אותו צדיק דבר תורה אשר יוכיח גם על גדלותו בתורה" - אכן - השיב הלה גם שבתתי שבת במחיצתו ובעת הסעודה שמעתי מפיו דבר תורה: אצל חנה אם שמואל הנביא נאמר (שמואל א א) "ותתפלל על ה'" ומדייקת על כך הגמרא (ברכות לא): מדוע נאמר על ה' ולא אל ה'. תירץ הרה"ק מפרעמישלאן ואמר: הנה בפרשת סוטה נאמר "ואם לא נטמאה ונקתה ונזרעה זרע" דורשת הגמרא (ברכות שם) מלמד שאם הייתה עקרה נפקדת. ועוד אומרת שם הגמרא, אמרה חנה לפני הקדוש ברוך הוא, ריבונו של עולם אם ראה מוטב ואם לאו תראה, (לשון הפסוק שמואל א' שם) 'אם ראה תראה בעני אמתך' אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכו' ומשקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר ונקתה ונזרעה זרע'. והנה במי סוטה ישנה כידוע מחיקת השם וכדדרשו בגמרא (סוכה גג.) 'שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים' כדי לעשות שלום בין איש לאשתו'. ואם כן הוא שהתפללה חנה על השם דייקא שלא יצטרך השם שנכתב בקדושה להימחות על המים בגללה.

המופת הגלוי בצירוף דבר התורה המופלא, שכנעו את הגאון כי אכן ישנו צדיק וקדוש שכזה בעולם, אשר בכוח תורתו וקדושתו שולט הוא אף על איתני הטבע מסוף העולם ועד סופו ויכול להותתם כחפצו וכרצונו.

”אספקלריה המאירה” (ח"ב עמ' קסז)

.....

טענה שהצד השני נוהג שלא כהלכה, כי תלמידי ר"מ טענו שתלמידי ר"י שאינם מברכים על כזית – מבטלים מצות ברכהמ"ז, בעוד תלמידי ר"י טענו לעומתם שכאשר הם מברכים על כזית – הרי הם מברכים ש"ש לבטלה.

ולכן, כדי שיוכלו לחיות בשלום, היו מדקדקים בשיעורים הללו, כלומר: הם הקפידו לאכול - או פחות מכזית, ואז היו פטורים לדברי הכול, או כביצה, ואז מתחייבים הם לדברי הכול. כך נהגו תמיד, כאשר הם נוהרים שלא לאכול מכזית ועד כביצה, וזו הכונה בלשון "עד כזית ועד כביצה" – זה השיעור שאותו הקפידו שלא לאכול! הקפדה זו, מקורה היה בנשיאת פנים, שתלמידי ר"מ ותלמידי ר"י נשאו פנים זה לזה, אף שכל אחד חשב שהצדק עימו. משום כך, מידה כנגד מידה, ראויים הם שהקב"ה ישא פניו אליהם, אף לפנים משורת הדין!

נכדו של הגאון מקוטנא וממלא מקומו, הוסיף, שזו כוונת הפסוק "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" – ע"י השלום בין בני ישראל באה נשיאת הפנים...

”כמוצא שלל רב” - בפרשתנו

זופרא דזופרא

”נו, גם אתה רוצה לעשות תשובה!?”

והתוודו את חטאתם אשר עשו וגו' (ה, ז).

סיפר הגה"צ **רבי אליעזר דוד פרידמן** זצ"ל, כידוע אצל הרה"ק בעל ה'**דברי חיים' מצאנז** זצ"ל שרר פחד גדול מפניו. בעניין זה מסופר שבאו שלושה אברכים לצאנו והתכונו לכך כדבעי בתורה ותפילה. כשנכנס הראשון אל הקודש לקבל ברכת שלום ביקש מן הרבי שרוצה לעשות תשובה, גער בו הרה"ק מצאנז ואמר לו: "נו, אם רוצים לעשות תשובה עושים!", כשנכנס השני וגם הוא בקשתו בפיו לזכות ולעשות תשובה, נזף בו הרבי, "נו, ומי מפריע לך, אם רוצים לעשות תשובה עושים!", כשנכנס השלישי וראה בנויפה שקיבלו חבריו החליט בדעתו לא לבקש ברכה זו, שאל אותו הרה"ק מצאנז "נו, גם אתה רוצה לעשות תשובה!?" ענה לו הלה "חלילה..." ”מפי ספרים וסופרים - הגדש"פ” (עמ' שג)

המופת בצירוף ווארט שכנעו את הגאון מליטא...

ונקתה ונזרעה זרע (ה, כח).

השנה שנת תקצ"ח הייתה. בין הנוסעים על סיפונה של האונייה המיטלטלת בין גלי הים בדרכה לארץ ישראל נימנה גם הגאון הצדיק רבי יוסף זונדל סלנט העולה מליטא, להתיישב בארץ הקודש. בעיצומה של ההפלגה נתחוללה סערה עזה ונחשול שבים עמד על הספינה להטביעה, הכרת פניהם של רב החובל והמלחים הסגירה את עוצמת הסכנה המרחפת מעל האונייה ונוסעיה, וככל שחלפו השעות והסער הלך וגבר כך הלכה ארשת הייאוש והשתררה על פניהם של יורדי הים הוותיקים עד בלי השאיר פתח של תקווה לנוסעים המבועתים.

פתאום התרומם אחד הנוסעים היהודיים ממקומו עלה על הסיפון ניגש אל מעקה האונייה שלף מחיקו - מפית לכיסוי החלות של שבת, הטילה אל הים ובאורח פלא שקטה הסערה על אתר, הים נח מזעפו והאונייה המטרפת שבה לשוט בשלווה על מי מנוחות.

.....

אמרי פלא

מדוע הביאו בדווקא עגלה אחת לשני נשיאים

שש עגלות צב וגו' עגלה על שני הנשיאים וגו' (ז, ג).
לכאורה היה צריך להיות י"ב עגלות עגלה לכל נשיא, אלא שבדווקא הביאו שני נשיאים עגלה אחת, להראות האחוה והאחדות שביניהם אשר בה יהיו ראויים שתשרה שכינה ביניהם, כאומרו ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד על היפך חלק לבם, עתה יאשמו. ”ספורנו” עה"ת - בפרשתנו

אמרי דרוש

הפתרון הנפלא של תלמידי ר"מ ור"י שלא יגיעו לידי מחלוקת

ישא ה' פניו אליך (ו, כד).

מובא בגמרא (ברכות כ, ב): "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, כתיב בתורתך (דברים י'): 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב: 'ישא ה' פניו אליך'? אמר להם: וכי לא אשא להם פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה (דברים ח): 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך', והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה".

ביאור נפלא בתשובת הקב"ה למלאכים, ביאר הגאון רבי יהושע מקוטנא זצ"ל, בעל 'ישועות מלכו':

לכאורה, עלינו לדייק בלשון 'עד כזית ועד כביצה', שאינו מובן, והיה לו לומר 'כזית וכביצה'? זאת ועוד, לשיטת ר' מאיר (הסובר שבכזית מתחייבים בברכהמ"ז), הרי ההקפדה לברך לאחר אכילת כזית, אינה חומרה כלל, אלא עיקר הדין?

אלא – אמר הגאון מקוטנא – מאחר ונחלקו רבי מאיר ורבי יהודה בשיעור ברכת המזון, אם כן נתאר לעצמנו מצב שבו יישבו יחד תלמידי רבי מאיר ותלמידי רבי יהודה ואכלו, הרי לכל צד הייתה

דין והוראה הלכה ומעשה

בענייני חושן משפט

יוסף גולדמן

זכויות וחובות העובד

האם עובד יכול להכריז על שביתה כרצונו? האם יכול להתפטר גם באמצע העבודה? מתי יכול לצאת לחופשה ואילו הם ימי המנוחה שמגיעים לו? האם ובכלל חייב עובד לשלם למעביד על נזקים שגרם לבעלים, והאם יש הבדל בין נזקים מועטים לגדולים, ובמה שונה סבל מכלל המלאכות? על זה ועוד בשורות הבאות | שכר שכיר

תשלום נוסף על שעות שהוסף חוץ מהשעות שמחויב לעבוד, חייב המעביד לשלם לו שכרו בתשלום גבוה יותר כפי המקובל. יש להדגיש, כי נשים בתנאים מסוימים ונוער מתחת לגיל שמונה עשרה, אסור ע"פ החוק להעסיק שעות נוספות אלא כפי שיכמו ביניהם.

ע"פ החוק עובד בתפקיד הנהלה שדורש אימון ומוסר עבודה גבוה ונכנס על דעת עבודת שעות נוספות ולילות, אינו זכאי לתשלום מיוחד עבור שעות נוספות.

מאידך גם בשעות העבודה קיימות זכויות של העובד להפסיק לצרכים שונים הכרחיים כלאכול ולנוח. אכן, מעיקר הדין מחובת העובד להקדיש כולו לשעות העבודה ואסור לו אפילו להתפלל את כל נוסח התפילה בשעות העבודה, אך פשט המנהג שמתירים המעבידים לעובדים להתפלל ולעסוק בצרכיהם במידה ובמשורה אף בשעות העבודה. ולכן יש לנהוג כפי המקובל והרצוי; כדוגמת מי שעובד עבודת כפיים שש שעות ביום ברציפות הינו זכאי להפסקה ללא תשלום של ארבעים וחמש דקות למנוחה וסעודה. ושלושים דקות מתוכן ברציפות. ובערב שבת וחג בהפסקה של שלושים דקות בלבד. יש לציין, כי אם מחובת העובד להישאר במקום העבודה, הוא זכאי לקבל ע"כ שכר רגיל. עובד משרדי לא זכאי להפסקה כזו.

כמו כן ע"פ החוק עובד רשאי להתפלל במהלך יום עבודתו, בהתאם לדרישת דתו. זמני התפילה, ייקבעו במקום העבודה בהתאם לצרכי העבודה ואילו ציה, ובהתחשב בדרישת דתו של העובד. הפסקה זו, היא על חשבון זמנו של העובד (דרכי חושן, שכירות פועלים, סימן כו, משפט הפועלים נספחים).

זכות השביתה

האם מותר לעובד לשבות? בפשטות כך מקובל, אך מנגד הרי הוא עובר על ההסכם שלו עם המעביד. אלא צריך להדגיש דבר שרבים טועים בו, ששביתה אין פירושה הפרת הסכם, אלא להפך, מחשש שהמעסיק מפר את זכויות העובד, לכן העובד שובת ממלאכתו וכך למעשה מחזיק בקלף חזק מול המעביד. מתי כמה ואיך, בשורות הבאות.

אכן עובדים לא יכולים לשבות בשביל לשנות את תנאי ההסכמים ביניהם, ואפילו לזכויות המגיעות להם. אלא כרוב העובדים באותו מקצוע החליטו על פרטי זכויותיהם. ולכן במקומות שקיים בהם ארגון עובדים, או שהתאגדו כלל העובדים והעמידו נציגים מטעמם, והכללים והנוהג מאפשרים להם לשבות, הרי שיכולים לשבות כדי שיוכלו לקבל את המגיע להם, ואין בזה חשש הליכה לערכאות גם אם יש ביניהם עכ"ם.

ויש להדגיש, כי ההיתר הוא לנהוג לפי המקובל ולא להזיק בדרכים שונות גם אם הן לא ישירות למעביד, ועל ארגון העובדים לדווח למעביד כחמישה עשר יום טרם השביתה, כמו גם לא

מכאן ואילך תוספת של 50%. מנגד אם קיים מנהג ברור הרי שנוהגים כמוהו. ואם ביום אחד עבד יותר מהשעות המקובלות לאותו יום, כאמור התוספת משתנה אחרי שתיים, וצריך לחשב גם לפי הפער מהשעות המחויבות לפי היום, וגם לפי סך השעות השבועיות. כשקודם מחשבים, בכל יום שעבר את השעות המקובלות, את שתי השעות העוברות ע"פ הבסיס היומי, ועל היתרה כפי הסכום הגבוה יותר.

ולכן הלכה דומה תיאמר גם אם העובד עבד ביום המנוחה השבועית שלו, שע"פ החוק עובד זכאי לשלושים ושש (36) שעות רצופות של מנוחה, בהן כלול יום השבת, ובמקום שעובדים חמישה ימים, יום ו' ייחשב כיום מנוחה, ועבודה במוצאי שבת תחשב כשעות נוספות, כל עוד לא עברו 36 שעות המנוחה, ועל שעות יתרות אלו חייב המעסיק לשלם תוספת שכר של כ-50% מהשכר הרגיל, ומכיון שבמקרה מצוי ונורמלי פשט המנהג לשלם

חופשה בחול המועד - מעיקר הדין!

מעניין חופשה הניתנת ע"פ המנהג לשכירים, יש לדעת כי חובת השכיר וגם המעביד לתכנן את ימי מנוחתם וחופשתם המגיעים להם ע"פ חוק לחול המועד. כפי שמובא בשולחן ערוך (תקלח סעיף ו) וכותב ע"כ ב'שמירת שבת כהלכתה' (ח"ב פס"ד הלכה יד) שעובד עצמאי חייב להשתדל לכוון את ימי החופשה שלו לימי חוה"מ, ואף עובד שכיר הזכאי לחופשה חייב להשתדל לקבל חופשה בימי חוה"מ. אלא"כ יש לו הפסד הנקרא 'דבר האבד' או חשש פיטורים (עיי"ש בשם ספר 'זכרון שלמה' תשובות בעל האג"מ זצ"ל סק"ח). וזה שבימי חול המועד עובדים פחות בשעות ורוצה לעבוד בהם בשונה משאר ימי השנה אין זה נקרא דבר האבד ולא יכול לעבוד בימים אלו.

ונאמר יותר, כי אם הפועל לא עשה כן, אלא לקח חופשה בתשלום בימי הקיץ וכדו' אסור לו לעבוד בחוה"מ אף שמפסיד עקב כך שהבעה"ב אינו משלם לו את ימי היעדרותו בחוה"מ, אלא"כ הוא בגדר 'אין לו מה יאכל' (המפורט בסימן תקל במ"ב סק"א) שאז מותר לו לעבוד בחוה"מ.

במאמר הנוכחי ובוזה שלאחריו נדון לגבי הדינים שמוטלים וקשורים יותר לעובד ושכיר אצל אחר. לעובד, בשונה מהמעביד, חייבים שונים חלקם נגזרו מהלכה וחלקם ממנהג ולהבדיל אף מחוקי המדינה. במצבים אחרים יכול העובד להגן על זכויותיו ובאחרים משועבד למעביד שלו. בשורות הבאות נביא מקצת משהו הלכות כלליות הנוגעות למעשה.

הלכה בסיסית מקדמת אותנו בהלכות שכיר והיא שאסור לעובד להתבטל ממלאכתו בעת שמחויב לעבוד ולהתעסק עבור הבעלים ששכרוהו. האיסור הוא גם לזמן מועט ביותר כשבמקביל גם חייב לעבוד בכל כוחו עבור הצלחת התפקיד והמטרה (סימן שלז סעיף כ). עד כדי שכתוב במיימוניות (פי"ב הלכות שכירות ה"א) 'המבטל מלאכתו ואוכל בשעת מלאכה או שאוכל בשעת גמר מלאכה ה"ז עובר בלא תעשה'. ושם (ה"ז) בהמשך: 'וכן חייב לעבוד בכל כוחו שכן יעקב אמר 'בכל כוחי עבדתי את אביכן' (בראשית לא, ו), לפיכך נטל שכרו בעוה"ז על כן שנאמר 'ויפרוץ האיש מאוד' (שם ל, לג).

ולכן נפסק שאסור לעובד לעשות מלאכה אחרת בלילה או בסתם להיות ניעור ולאחר מכן לבוא לעבוד ביום, משום שחוסר השינה ומלאכה אצל אחר גורם לעייפות ומוריד מאיכות העבודה (שם סעיף יט). כמו גם שאסור לו להרעוב עצמו או להתענות יותר מאדם בינוני ('שערי תשובה' או"ח סימן תקע"א, ו'ערוך השולחן' סימן שלג סעיף כד) ומנגד גם אכילה ושתייה המקשה את העבודה אסור לו לאכול (רמ"א סימן שלג סעיף ה), מה שמוכיח כי אסור לעובד להתרשל במלאכתו.

שעות עבודה

דינים וחייבים שונים לגבי שעות העבודה. עיקר ההלכה נאמר (בח"מ סימן שלא) במקרה שלא סוכם כמה שעות מחויב הפועל לעבוד אצל הבעלים, הרי שבמקרה שאין מנהג, עובד לפי חיובי התורה. וכשיש מנהג נוהגים כמנהג המדינה. ובמננו יש בכל מקום עבודה הנהגה ברורה של שעות עבודה, שיבוצים ומערכות שונות, ולפי זה נוהגים. וכשאין סיכום ידוע נוהגים כמנהג הכללי הנהוג במדינה. חובה זו מחייבת לא לחסר כלל משעות העבודה, וכשמאחר מהחובה שלו לדווח והמעסיק יכול להפחית משכרו.

מנהג המדינה מחייב לשלם 'תוספת שעות' על השעות שעבד מחוץ למסגרת המוסכמת ביניהם, וע"ז שכרו גבוה יותר באחוזים מסוימים משכרו הרגיל. ראשית יש להדגיש, כי שעות נוספות הכוונה היא לשעות היתרות מסך השעות השבועיות שמותר למעביד להעסיק אותו, אך אם השעות הנוספות עדיין בתוך סך השעות שמותר להעסיק הרי שלא מקבל תוספת שכר.

ולכן לפי החוק והמקובל עובד רגיל שהועסק ע"פ דרישת המעביד ולא מרצונו החופשי בשעות נוספות, על שתי השעות הראשונות מקבל תוספת של 25% על שכר היסוד הרגיל שלו,

פירוט שעות ימי העבודה המקובלים

עובד לילה במקום העבודה של חמישה ימים בשבוע – עובד עד שמונה שעות ללילה.
עבודה בערב שבת וחג ובימי חול המועד
עבודה בער"ש במקום העבודה של שישה ימים בשבוע – עד שבע שעות עבודה.
עבודה בער"ש במקום העבודה של חמישה ימים בשבוע – עד שמונה שעות עבודה.
בחול המועד כשחייב ע"פ ההסכמים לעבוד, שכרו ככל יום אחר, והכל כמנהג.
*ברוב ענפי העבודה במשק.
(מתוך ספר משפט הפועלים בנספחים)

משרה מלאה* היא ארבעים ושלוש שעות שבועיות – הכלל, עובד לא חייב לעבוד שעות מעבר לסך השעות השבועיות המאופשרות בחוק, ואם עובד יותר מקבל ע"כ תוספת שכר.
משרה מלאה במקום העבודה של שישה ימים בשבוע, סך שעות העבודה ביום הוא שמונה שעות.
משרה מלאה במקום העבודה של חמישה ימים בשבוע, סך שעות העבודה ביום הוא תשע שעות.
עבודת לילה (שלפחות שעתיים מ-22.00 - 6.00 בבוקר)
עובד לילה במקום העבודה של שישה ימים בשבוע – עובד עד שבע שעות ללילה.

הפסקת עבודה

כב בשם ה'שדי חמד') אף רשאי העובד להעדר מעבודתו גם ביום שאסור במלאכה מדרבנן כמו ט' באב (סימן תקנד סעיף כב) ובפורים (או"ח סימן תרצו סעיף א), ובפרט שיש שיטות שהאיסור לעבוד בחול המועד הוא מדאורייתא (או"ח סימן תקל מ"ב סק"א ו'ביאור הלכה').

בשונה מהאמור, גם בימי שמחת נישואין של עצמו או לידת בן וכדומה קיימת הסכמה להיעדרות מהעבודה, וגם ע"פ החוק קיים היתר בזה. עובד שמתחתן מקבל חופשה של שני ימים, ועובד שנולד או מתחתן לו בן או בת מקבל חופשה של יום אחד. ולהבדיל גם בימי אבלות נהוג להתחשב בעובד כשיושב שבעה על אחד משבעת הקרובים, והאמור מאפשר לו להיעדר מהעבודה מבלי להמעט מהשכר (בחוק: 'הסכם קיבוצי כללי', כמו גם יום זיכרון כללי).

לגבי ימי מחלה כותב ב'פתחי חושן' (חלק יד פרק יא הערה נא), שכשיש מנהג כזמננו הולכים אחר המנהג (שכפוף מטבע הדברים לחוק, י"ג). ומוסיף נקודה חשובה: "ראיתי לעורר על הזלזול שיש בעוה"ר בזמננו בעניין חופש מחלה, שבקלות משיגים תעודת מחלה, ואף הרופאים נוהגים קלות במתן התעודות, במקום שיש אפשרות לילך לעבודה, או לכה"פ לעבודה קלה, ונראה שהוא גזל גמור, ומסייע לגזל, וזה אחד מהדברים שנשתרשו ונעשו היתר". גובה התשלום על ימי החופשה, מובא ב'פתחי חושן' (שם הערה ח) שבזמננו שנהוג לשלם חופשה שנתית, חופשת חג וכדומה, יש לשלם עבור התוספת לפי החלק היחסי של התקופה שעבד, כגון תוספת המשתלמת פעם לחצי שנה והוא עבד ג' חדשים יקבל חצי מהתוספת, ומימי החופשה.

יש לציין, כי חוק לא מועיל עקב היותו חוק אלא בזה שהוא מונהג ומקובל על ציבור העובדים והמעבידים, ולכן חוק נידח או שאינו מצוי, אינו מחייב ע"פ תורה את המעביד או העובד. ומאידך, כשמנהג מקום העבודה הזה שונה, ואינו נוגד את זכויות העובד וכדומה בצורה ישירה, הוא קודם לחוקי המדינה, כפי שכותב בשו"ת 'אגרות משה' (חור"מ ח"א סימן עה). כמו גם כשהתנו שלא כמופיע בחוק, הרי שלא חייבים אלא כפי שהתנו.

לתגובות והערות ניתן לפנות בטל' 0548591696 ובמייל com.gmail@mishpatvadin

להחליט לעבוד בעצלתיים, שכן החוקה והמנהג לא מאפשרים זאת, אלא כאמור שביתה שמדווחת מראש כדי לעגן את שכר העובדים שמגיע להם ע"פ דין וצדק ולא שרוצים להשיג תנאים עבור דברים שלא נוגעים לכא"א ישירות. מאידך, יכולים העובדים לכפות על העובד היחיד שלא יעבוד אף הוא בשביל שכולם יוכלו לקבל תנאים טובים יותר ('אגרות משה' סימן נח - נט ומקורו מדברי הגמרא בב"ב ח:).

במקצועות שונים כשהמשותף הוא הצורך הדחוף, כמו בחינוך ובפיקוח נפש, במלמדי תשב"ר גם בלימודי חול ומורות לבנות, אסור לשבות, שחז"ל מעניין ביטול תורה ודבר האבד (חור"מ סימן של סעיף ה, ש"ך סק"ו, גמ' ב"מ דף עו), הרי ששכרם אינו אלא שכר בטלה (תוס' בכורות כט. ד"ה מה ובי"ד רמו סעיף ה) ואינו יכול לתבוע שיעלו בשכרו אלא לפי תנאים מסוימים כמו כשיכול להשיג מלאכה. ולכן גם רופאים לא יכולים לשבות מכיון ששכרם הוא גם שכר בטלה או טרחה (יו"ד סימן שלו סעיף ב). ולגבי מלמדים, "כשא"א לו להשיג מלאכה הא לא שייך זה, (שא"כ) ליכא היתר בעצם לתבוע הוספה באופן דשביתות וכל ענייני ביטול תורה וגם אפשר שיתמעטו התלמידים מזה שכל דבר הוא איסור מצד עצמו", עכ"ל, ומסייג שא"א בזה להכריח אחר שלא יעבוד גם הוא (שו"ת 'אגרות משה' חושן משפט חלק ב סימן נט, 'תשובות והנהגות' ח"ב סימן תסא).

אך כותב האג"מ (שם) על מצבים בהם לא אכפת למנהלים שכר המלמדים, "והאומדנא היא שיועילו שביתות, שייך אז להתיר מצד עת לעשות לה' הפרו תורתך, שהרי א"א ללמד לתלמידים כשהרב שרוי בצער חוסר פרנסה", אך מסייג את ההיתר, "שלהיתר זה צריך פסק דין דרב מובהק שאינו בעל דבר אחרי השתדלות הרבה למנוע זה", ולכן מסכם, "אשר על כן באשר שגם המנהלים הסכימו להוסיף סך הגון ובפרט בעת הזאת שכמעט אי אפשר להשיג כספים נידוע אסור לעשות שביתה, ואם הסך שמוסיפין המנהלים הוא לפי דעת ורצון המלמדים והר"מים מועט צריכין להשתדל בדברים ובהסברים איך שהוא מועט אבל

שביתת עבודה

לא בשביתות". ולכן קשה עד למאוד להתיר בהיתר גורף שביתה עבור מלמדי תשב"ר.

סיבה נוספת לאסור חזרה של מלמדים, מובאת בשו"ת 'מנחת שלמה' (חלק א סימן פז) משום שזה חשוב כדבר הנעשה ברבים שא"א לחזור בהם ומוסיף בכלל בעניין יכולת ארגוני העובדים להכתיב השבחות וכדומה ומאריך ביכולתיהם ע"פ תורה וכתב, "מ"מ התקנות שארגוני הפועלים והפקידים קובעים לעצמם ולתועלתם אין זה שייך כלל לתקנת הצבור ובני העיר, כיון שרק טובת עצמם הם דורשים ולא טובתם של כל בני העיר... אין בכוחם להפסיד ולחייב את נותני העבודה, שמעולם לא קיבלו אותם עליהם... ובנד"ד פשוט הוא לכאורה שאין המלמדים רשאים לעשות דין לעצמם ולחזור בתוך הזמן על סמך תקנותיהם של הסתדרויות פועלים, וכ"ש שאיסור גמור הוא לעכב על אחרים הבאים במקומם, אא"כ יזמינו תחילה את הממונים עליהם לדין תורה... וצריכים גם דייני העיר או חשובי העיר להתחשב בגובה השכר ודרגותיהם של ארגוני הפועלים, שעפ"י רוב דרישותיהן צודקות ומתאימים למציאות, ואם רק יראו הדיינים דאפשר שפיר להעלות את שכרם וצבור לא מיעני, חלילה להם מלקפח שכרם... ואף על גב שבתחילה הסכימו למשכורת זו, מ"מ אם לפי דעת הממונים אין זה מספיק חייבין שפיר להעלות את שכרן וליתן להם כדי צרכן... וה"ה למלמדי תשב"ר הממונים לרבים מטעם הציבור שאף גם אותם צריכים לפרנס כראוי", עכ"ל. אך כל זה בעניין גובה השכר בהתאם ליוקר המחיה, אך במיעוט שעות לא שומעים להם (וע"ע בשו"ת 'נצח ישראל' סימן כז אות יב).

הלכות תמציתיות נוספות עיקריות שנאמרו לגבי שביתה

הכהן הגדול מאחיו

גווילי אש מיריעות מסכת חיי הטהורה והמופלאה של האי צדיקא ופרישא
כ"ק מרן אדמו"ר מלוקווע-וולברוז' צוק"ל
במלאות עשרים שנה להסתלקותו - ד' בסיון תשס"א-תשפ"א

20 שנה
להסתלקותו

הרב הגאון סוע"ה כש"ת מו"ה צבי טורנהיים שליט"א שלמד בישיבתנו בית יוסף באירופה, והיה נמנה עם בני העלייה ומהמצינים בתורה וביראה, שקד על תלמודו יומם ולילה ורכש לו ידיעה גדולה ורחבה בש"ס ופוסקים למשקל ולמטרי בהם ולחדש חידו"ת בגמ' ובסברא על יסודות נאמנים ודברי רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל. כן השתלם מאוד בענייני ההוראה להלכה ולמעשה, וכבר נסמך בסמיכת חכמים מגדולי הגאונים בהיותו באירופה, וע"כ מצאתי לנכון להכירי במקום שאין מכירים אותו להתקריא לגברא רבא ובשם רבי איתקרייא, כל מן דין סמוכו לנא יורה יורה ידני ידני כדת של תורה".

באותה תקופה זכה הרבי להתקרב גם אל הגר"א וואלקין זצ"ל ראב"ד פניסק ואף היה נאמן ביתו באותם ימים, בהיותו משוחח עמו רבות בדברי תורה. באחת הפעמים כאשר הגר"א וואלקין שמע מהרבי פירוש מסוים בדברי הגמרא, נשקו על ראשו לעיני כולם וזאת כאות הערכה יתירה.

דרך העבודה מתוך הדחק

לימים, כאשר שח הרבי על תקופת לימודיו בנובהרדוק, היה אומר כי בנובהרדוק היו מבטלים את כל ענייני הגשמיים עד קצה היכולת בקיצוניות. הרבי היה מזכיר כל ימיו בערגה את אותם בחורים שחירפו נפשם בקור ללמוד גמרא ובמיוחד את סדרי המוסר

פודולסק, בראש הישיבה עמד אחד מגדולי תלמידיו של הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זצוק"ל, ממנו שאב רבות בימי בחרותו. לאחר מכן המשיך לגלות למקום תורה ונסע למעזריטש ללמוד בישיבת נובהרדוק שם היה ידוע בכינויו "הרשל ביאלאר", עד מהרה התחבב על רבותיו ואף היו מכנים אותו בחיבה בשם "הרשל ביאלאר". חבריו מאותה תקופה, הגה"צ רבי בנימין זילבר זצ"ל והגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל העידו, כי הרבי היה יושב באותה תקופה לילות כימים ושוקד על תלמודו בהתמדה מיוחדת ללא ליאות.

כמו"כ למד תקופה בישיבת נובהרדוק שבפניסק שעמדה בראשותו של הגר"א יפהן זצ"ל חתנו של הסבא מנובהרדוק, שם אף זכה הרבי להכיר מקרוב את מרן הסטייפלר זצוק"ל, שכיהן אז כר"מ בישיבה. הרבי היה מספר על קרבתו הנדירה שזכה אצל הסטייפלר, וכן על-כך שהיה מבין היחידים שזכו להבין היטב את שיעוריו העמוקים, זאת הודות לבחור בשם 'משה רבינוביץ' שהיה חריף והשכיל להבין את השיעורים ולהסביר לו ואף היה מקורב ביותר למרן הסטייפלר, כאשר בזכות קרבתו לאותו בחור זכה גם להתקרב אליו ובכך הצליח להבין היטב את שיעוריו העמוקים. הרבי אף זכה לשמש את מרן הסטייפלר בישיבה והיה תולה זאת, שכנראה בזכות זה ששימשו בנאמנות זכה תמיד להבין היטב את שיעוריו.

ראש הישיבה הגר"א יפהן שהעריכו ביותר, אף כתב לו לימים מכתב מיוחד בו ניכרת מידת הערכתו אליו. וכה נכתב: "הנני להודיע בשער בת רבים חין ערך יקרת

עשרים שנה מלאו בשבת האחרונה, ד' סיון, ליום בו נעקרה מעולמנו דמותו רבת האנפין של האי צדיקא ופרישא אשר קדוש ייאמר לו, שריד לדור דעה אשר יסודתו בהררי קודש בפולין התורנית, הכהן הגדול מאחיו, אוהב ישראל בכל מאודו ובכל נפשו, כ"ק מרן אדמו"ר מלוקווע-וולברוז' צוק"ל, מוותיקי הצדיקים בעיר התורה והחסידות בני ברק, שהאיר לארץ ולדרים עליה בחן בחסד וברחמים מדשן ביתו ומאוצרו המנוצח, להחיות עם רב ולענג ישרי לב.

הוא הגבר אשר פעל במשך כל שנותיו ללא ליאות במסירות נפש להפצת תורה ולקירוב רחוקים באהבת ישראל מופלגת. ברוחב דעתו ובתבונות כפיו שילב בקרבו מיוזג נפלא של חריפות פולנית ולמדנות ליטאית כפי שקיבל בבחרותו בישיבת נובהרדוק. דמותו המופלאה הקרינה אהבת תורה מתוך הסתפקות במועט, דמות של ענוותן אשר כל מעשיו היו לשם שמים למען הרבות תורה בישראל. וכפי שמספרים מקורביו ואנשי ביתו, היה הרבי הרוח החיה בכל דבר שבקדושה, בכל מרצו פעל והפעיל להקמת שם ושארית לאבותיו הק' לבית לוקווע-וולברוז', בהקמת מקום תורה לזכרם הטהור ובהפצת ספריהם הבהירים למען לא תישכח תורתם עד עולם.

בשורות הבאות נציב אלומות אור לדמותו הטהורה של רבנו, כפי שלקטנו מרשימות התלמידים ומזיכרונות החסידים, בפרט מתוך אוצרותיו הברוכים של ידידנו הרב חיים ברוך ויכלדר שליט"א, מקורבו ונאמן ביתו רבות בשנים שזכה ליצוק מים על ידו בנאמנות רבה. יהיו הדברים הנכתבים לזכותו הגדולה שתעמוד לנו ולכל בית ישראל באלף המגן, להתברך בכל מילי דמיטב אכ"ר.

פאר תלמידי נובהרדוק

אורו של רבנו זרח בפולין בשנת תרע"ד לאביו הרה"צ רבי יאיר אלימלך זצ"ל, בן הזקונים של כ"ק מרן אדמו"ר מלוקווע וצוק"ל בעל 'דברי העם', שהיה ידוע כאישיות מופלאה בקרב חצרות הקודש בפולין, בן הרה"ק רבי יששכר דב בעריש מוולברוז' צוק"ל בעל 'עבודת יששכר'. בבית גדול וקדוש זה התגדל והתחנך רבנו לתפארה, כאשר ייחוסו הרם למטה בית אבותיו מסייע לו להתעלות ולהעפיל מעלה מעלה בדרגות היראה והחסידות לתהילת כל פה.

בהיותו בגיל חמש התייתם רבנו מאביו רבי יאיר אלימלך, ועול קיום הבית נפל על אמו הצדקנית ע"ה. בילדותו זכה להכיר חסידים ישישים שהסתופפו בצל קודשו של זקנו הק' בעל 'עבודת יששכר', ורבות קנה בצילם מדע וחכמה שעמדו לו כל הימים לטובה ולברכה. כבר בילדותו הוכר רבנו כילד מחונן אשר עדי לגדולות, את כל זמנו הקדיש ללימוד התורה וביתור הצטיין באהבת רעים המיוחדת שקיננה בו.

את תחילת דרכו עשה בישיבה בעיר הולדתו ביאלא

את עמו ישראל באהבה. רבנו בברכת כהנים במעמד תורני של פרחי הדגל

עליה הקפידו בכל מצב.

כמו-כן היה מספר בערגה על ימות השנה בנובהרדוק שהיו מתחלקים לתקופות, כאשר בכל תקופה היו עובדים על מידה אחרת. לפני חג הפורים הייתה התקופה של 'לא קם ולא זע' – ועבדו כולם על ביטול הישות, שעל האדם להתרגל לעבוד את השי"ת בלי להתפעל מכל הסובב אותו, למרות שהסביבה תלעג עליו אך עליו להיות דבוק בעקרונותיו עד הסוף. הייתה גם תקופה של 'ביטחון', בה עבדו כולם כאחד על מצוות הביטחון, שלא לירא משום יצור בעולם. הייתה תקופה שכינוה 'הפקדות', אז היו עובדים הבחורים להפקיר את עצמם ולהתנער מכל ענייני העולם הזה ולהיות משועבדים כליל רק לעבודת ה'. הייתה תקופה שהבחורים השקיעו בעבודת התפילה, כאשר הבחורים היו מתפללים תפילות ארוכות ביותר וכך זכו לחיות עם הקב"ה. בשיחה נדירה התבטא פעם הרבי על עצמו שבאותה תקופה קרה שמרוב שהיה

אוהב עמו ישראל. נושא דברים בחנוכת הבית למשרדי 'דגל ירושלים' בב"ב, נראה הרב מנחם פרוש ז"ל

הרבים עד לסיומה של המלחמה, כאשר כל בני משפחתו נעקדו על קידוש ה', והרבי נותר בודד מכל משפחתו. למרות התקפות הקשות התחזק הרבי והמשיך כרגיל בעבודת הקודש, לכל מקום אליו הגיע הפיח חיים של תורה במסירות נפש. במהלך המלחמה הצליח לברוח מפולין לעבר החלק שנכבש על ידי ברית המועצות. גם בשנות המלחמה למרות הסבל הרב והניתוק מבני המשפחה, המשיך כימים ימימה את עבודתו בקודש. המשיך להרביץ תורה לעדרים לכל מקום אליו הגיע. הוא לא שת ליבו לגזירות השלטון הקומוניסטי של סטאלין הצורר. גם כאשר הגיע לבריסק ניצל הרבי מגזירת סטאלין אשר שלח אלפי אנשים לסיביר וביניהם היה אמור להישלח רבנו, אבל הוא הפיל את עצמו מהרכבת וכך ניצל פעם נוספת.

במהלך נדודיו הגיע הרבי לעיר סמרקנד שבבוכרה, כאן התקרב לחסידי חב"ד אשר פעלו באותה עת רבות למען שמירת הדת בעיר. גם כאן לא שקט הרבי על שמריו ועשה הכול כדי לסייע לפליטים. תכונותיו הנדירות התגלו ביותר בימי המלחמה, כאשר כל העת לא נח להחיות עם רב לחלצם מצרותיהם. היהודים המקומיים סיפרו לימים, כי היה דואג לאלו שאין להם מה לאכול ומשתדל לסייע כפי יכולתו. התכונות המיוחדות והנדירות של אהבת ישראל נראו בו דווקא בימי המלחמה הנוראה, כאשר כל מה שהיה לו היה דואג בשביל היהודים האחרים. אהבת ישראל שקרנה ממנו, הייתה לשם דבר בכל הסביבה.

עיבוד להוצאת ספרי אבותיו הק'. רבנו זצ"ל עם כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל

ענף עץ אבות. בסעודת הילולא לאבותיו הקדושים בר"ח חשוון עם מרן בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל, כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א והגה"צ אב"ד מאקווא אשדוד שליט"א.

שקוע בעבודת התפילה התפלל מעריב במשך לילה שלם... לכל בחור אף הייתה מחברת של 'פעולות', בה רשם את כל פעולותיו שפעל לשבר את טבעו, אם זה כאשר התעייף באמצע לימודו והחליט לישון ובכל זאת שבר את רצונו והמשיך ללמוד בהתמדה, או כאשר היה תאב לאכול והתגבר על תאוותיו, היה רושם זאת כפעולת ניצחון נגד היצה"ר.

על אותם ימים סיפר הרבי: "כיום, בדור השפע שלנו, אי אפשר להעלות על הדעת כיצד למדנו אז בני הישיבות. אף אני כמעט ואיני מאמין כאשר אני נזכר בכך – איך יכולנו לעמוד בזה?... ואולם בשעת מעשה היינו מלאים שמחה, והשמחה של לימוד התורה השכיחו מאתנו את כל התנאים הקשים".

בהזדמנות אחרת הוסיף: "בתפריט שהיום מאכילים בחורים בשיבה במשך יום אחד, יכולנו להתקיים בנובהרדוק חודש שלם!... ואין הדברים גוזמא. משבת לשבת לא אכלו הבחורים מלבד פרוסת לחם שחור ויבש, והמשקה היה מים או כוס קפה שחור בלבד. על-פי רוב ישנו הבחורים על ספסלים בבתי הכנסת. לוקסוס מיוחד היה כאשר בעלי בתים הכינו אכסניה לבחורים. היה אחד שהציע לי מיטה במבוא הסמוך לבית... במקום מזרון

הציע לי נוצות על משטח העץ... וכך הייתי שוכב לילות רבים על נוצות וכשפתחו את הדלת והרוח נשבה הייתי מתעטף בנוצות. כל בוקר היה עלי להוציא מבגדיי את הנוצות שנדבקו..."

הרבי המשיך וסיפר: "פעם בפסח הביאו לנו דוד מלא מים רותחים, הינו בטוחים שמדובר בתה או קפה כי המים היו כהים. אולם מהר התברר שהדוד העלה חלודה ולכן המים היו נראים בגוון חום כמו תה וקפה..."

לימים סיפר הרבי לבני ביתו על התמדתו בתורה באותה תקופה, כאשר ביום שישי היה צועד לבית כנסת מסוים בעיירה מעזריטש, שם היה ספר 'עונג יו"ט' שבו היה אוהב ללמוד וכך שקע בלימודו שעות על גבי שעות עד שהגיעה השבת. באותם ימים שלמד בשיבה הבחינו עליו כל הבחורים כי לבד מהתמדתו בתורה היה מסור כולו לטובת חבריו. חבריו העידו, כי את כל מנות האוכל שהיו שולחים לו מביתו מדי פעם, היה מחלק לבחורים עניים אשר הפרוטה לא הייתה מצויה בכיסם להחיות את נפשם.

באותה תקופה כבר נקשר ביותר לספרי אבותיו הקדושים זי"ע והיה שואב ממעיינותיהם בעבודת ה'. הרבי שילב בתכונותיו הנדירות, את דרכי אבותיו יחד עם לימוד התורה והעבודה הנובהרדוקאית שתרמה רבות לאישיותו המיוחדת.

סאת הייסורים והתופת

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, החל הרבי את מסכת הנדודים

פעילותו המופלאה בסמרקנד להפצת היהדות ועזרה ליהודים, הביאה עליו הלשנה נוראה מיהודי קומוניסט שנטפל עליו בעלילות שווא. בעקבות זאת נשפט הרבי לשנת גלות בסיביר ורק לאחר שריצה את רוב עונשו, הצליח הרבי להשיג אישור מרופא מקומי כי הוא איננו כשיר לשבת במקום וכך זכה להינצל מידיהם. בסמרקנד התוודע לגדולי חסידי חב"ד ששהו במקום, ביניהם הגה"ח רבי ניסן נעמנוב זצ"ל והגה"ח רבי מענדל פוטרפאס זצ"ל ששניהם היו מגדולי משפיעי חב"ד, עימם גם הרבה ללמוד ולהגות בתורת ה' והחסידות.

עם תום המלחמה התחווה לרבי המציאות הנוראה, כאשר אימו הרבנית וכל אחיו ואחיותיו נעקדו על קידוש ה', וכי הוא נותר היחיד לפליטה מכל משפחתו. מיד לאחר המלחמה נישא הרבי לרבנית ע"ה בתו של הרה"ח ר' יוסף אליעזר מילגרוד זצ"ל מקיב, מחשובי חסידי חב"ד.

בשנת תש"ו הצליח לצאת את מסך הברזל דרך מעבר לבוב למברג, כאשר בניסים ובדרכים מופלאות, לא נעצר. משם הגיע עם עוד מספר פליטים לפרו. גם שם לא הפסיק לפעול להרחבת גבולות הקדושה. בפקודת קודשו של הרה"ק הריי"ץ מליובאוויטש זי"ע השתקע בעיר ריו דה-ז'נירו בברזיל. במכתב מיוחד שכתב לו הריי"ץ, נכתב: "ההצעה שיסע לברזיל נכונה היא ויתחזק ויתאמץ במילוי השליחות המוטלת עליו מההשגחה העליונה בחיזוק התורה והיהדות עד בכדי שיוכל להאציל מרוחו גם על סביבתו במדינה שיהיה שם".

תורה וחסידות בברזיל

בברזיל שימש הרבי ברבנות העיר ריו-דה-ז'נירו. עיר זו הייתה שוממה בימים ההם מבחינה רוחנית, כאשר מנגד החלו הרפורמים לתקוע יתד בעיר ולעשות בה שמות, אך הרבי לא נתן לפליטים להתנתק חלילה מיהדותם. הרבי הרבה למסור שיעורים, כאשר היה עובר מבית כנסת אחד למשנהו למסור את שיעוריו ולעודד את הפליטים להתחזק בחיי תורה. רבים מהפליטים סיפרו, כי הרבי היה יושב עמם זמן רב בכדי לעודד את רוחם לאחר המלחמה. כמו-כן התפרסם במקום כמכניס אורח גדול, כאשר כל אחד ידע שבביתו של הרבי ניתן להגיע לאכול וללון בכל זמן שרוצים.

בברזיל אף החליט לייסד ישיבה גדולה על טהרת הקודש ללא רוחות רעות. עד אז פעלה במקום ישיבה לבחורים שהיו לומדים שם גם מקצועות חול בחלק מהיום, אולם הרבי לא הסכים שכן תיראה צורת הישיבה, ולכן לא חדל מלדרבן את תושביה החרדים לסייע לישיבה שתוקם במקום. למותר להאריך שכולם הביטו עליו כאדם תימהוני המעניין לשנות סדרי בראשית, אולם לא איש כמו הרבי שיתגשש מדעתם של האנשים. הרבי כיתת רגליו בין בתי הנדיבים לשם כך, עד שלבסוף נפתחה הישיבה הקדושה עם בחורים יראי ה' שכל מגמתם הייתה ללמוד תורה ברוח הישיבות מדור ודור, ובכך זכתה הישיבה בהמשך להקרין מאורה על כל התושבים החרדים שבאזור.

יהודים רבים בברזיל עדיין זוכרים את פעולותיו הכבירות כאשר פעל ללא ליאות לסגירת חנויות בשבת. הרבי הקים את 'אגודת מחזיקי היהדות והאחוזה', אשר הוציאה מכתבים וכרוזים ליהודים במקום להתחזק בשמירת השבת. הכרוזים והמכתבים הרבים בחתימת ידו הופצו ברבבות עותקים ופורסמו בעיתונות היהודית המקומית, ורבים מהיהודים בברזיל החלו לשמור שבת בזכות פעילויותיו הברוכות.

מתוכן הכרוזים שהיו מלאים באהבת ישראל רצופה ובדאגת אמת על מצב היהדות במדינה, אפשר ללמוד במקצת על האהבה שרחש הרבי ליהודי המקום. בכרוזים שהפיץ נכתב: "אחים יהודים! קיימו את המצווה וזכרו את יום השבת לקדשו. זו תהיה מצבת הזיכרון וההנצחה היפה ביותר שתציבו לאבותיכם הק'. אחרי זכור את יום השבת בא הכתוב "כבד את אביך", הכיבוד הגדול ביותר יהיה כאשר תלכו בדרכי אבותיכם הק' ששמרו את השבת במסירות נפש בכל עיירות מושבותיהם ובביטחון האמינו בהשגחה העליונה לשמור את השבת חרף כל התהפוכות והעריצויות שהיו מנת חלקם. המשיכו גם אתם את שושלת השבת..."

הכרוז הראשון יצא לראשונה בשנת תשי"ב, ומאז בכל שנה הופצו הכרוזים בכל הריכוזים היהודים. הרבי אף היה מתרוצץ

בכל שבת בבתי כנסיות באזור מגוריו שם היה מעורר את היהודים לתשובה. בעקבות זה יסד הרבי עשרות שיעורי תורה ובני הקהילה הרעיפו עליו חום ואהבה. שהותו במקום לא עלתה לו בנקל. את בניו שלח הרבי כבר מקטנותם ללמוד תורה בארה"ק, הרבנית אף עמדה לימינו בעניין זה, כאשר הסכימה לשלוח את הילדים לארה"ק למרות הקושי הגדול.

ארי עלה מבבל

בשנת תשמ"ה עזב רבנו את ברזיל אחרי עשרות שנות מסירות נפש להקים עולה של תורה בקרב יהודי המקום, ועלה לחונן את עפרה הטהור של ארץ הקודש. מני אז, קרוב עשור ומחצה עד ליום הסתלקותו, התעטר בכתר האדמו"רות בעיר התורה והחסידות בני-ברק, כאן המשיך הרבי לפעול ללא ליאות למען הפצת מעיינות אבותיו הקדושים.

עם בואו להתגורר בבני-ברק החליט הרבי להציב שם ושארית לאבותיו הק' ולבנות בניין גדול לד' ולתורתו בצפון העיר, מרכז תורני אשר יהווה מגדל אור רוחני לאזור כולו. רבים מאיתנו עדיין זוכרים היטב כאשר האזור שבו בנה הרבי את בית מדרשו ברחוב

סירקין, היה שמם מבחינה רוחנית ובזכותו של אותו צדיק שמסר נפשו על-כך, נהפך המקום בתוך שנים אחדות בלבד למרכז רוחני גדול.

למרות שהמקום היה מקום חילוני מובהק, לא נרתע הרבי מאותם חילונים שהפילו את חיתתם עליו, וגם כאשר איימו על הרבי באיומים שונים בטענה שהוא מיצר את צעדיהם, המשיך הרבי בפעולותיו הכבירות והברוכות להציל את המקום משממון רוחני להקים חיי תורה וחסידות. אותם שכנים טענו כי התפילות והזמירות בבית הכנסת מפריעים להם לסדר יומם, הם גם לא בחלו במעשים להצר צעדי בהתפתחות המקום כראוי, אך הרבי קבע נחרצות כי דווקא במקום שהסט"א מתגברת הוא-הוא המקום שצריך להיאבק עליו ולחזקו בקדושה.

הרבי סבל רבות במשך י"ב שנים מאז שהקים את בית מדרשו על ידי אינשי דלא מעלי, אשר כל פעולותיו היו לצנינים בעיניהם. אולם נתקיים בו הכתוב "ואחריהן ישנה מאוד", ובזכות אישיותו הקורנת התפתח המקום עד להפליא, כאשר ציבור גדול של יראי ה' קבעו את מקומם בבית מדרשו והמקום הפך לאזור שוקק חיים רוחניים החל משעות הבוקר המוקדמות ועד לשעות הקטנות של הלילה. [גם בימי האחרונים החל הרבי ברכישת הבית הסמוך לבית המדרש, ולאחר הסתלקותו הושלמה הרכישה ע"י בניו,

מצודתו פרושה בעיר התורה והחסידות. עם הגרמ"ל לנדא זצ"ל אב"ד ב"ב בסעודת הילולא לאבותיו הקדושים

מטה בית אבותיו. בסעודת הילולא לאבותיו הקדושים בר"ח חשוון, נראים האדמורי"ם מקאליב ולאטשוב זצ"ל, הגר"ד גולדמן שליט"א אב"ד זוועהיל ב"ב והגר"מ לאו שליט"א נוא'

אור זרוע לצדיק: שביבי אש מאוצר זיכרונותיו של מקורבו הרה"ח ר' חיים ברוך ויכלדר שליט"א

"שמונים ושבע שנות חייו של רבנו זצ"ל היו רצופות מסירות נפש לכלל ולפרט", מספר לנו מקורבו ויד ימינו הרה"ח ר' חיים ברוך ויכלדר שליט"א. "מסכת חיים של תורה, עבודת שמים, חסידות, ענווה ללא שיוך, התבטלות בפני כל אדם, אהבת ישראל שלא ידעה גבולות. תמיד קיבל כל יהודי בסבר פנים יפות. ילד קטן כגדול שבגדולים. כאשר היה מברך את עמו ישראל ראו באופן מוחש, מה זה "לברך את עמו ישראל באהבה". כל מעשיו ופעולותיו היו באופן של הצנוע לכת. מעולם לא התבלט. עד יומו האחרון, היה רבנו דמות מופלאה של ביטול, ענווה ושפלות ללא סייג". הרב ויכלדר מציין את אהבת התורה המופלגת של רבנו, כאשר מיד עם הגיעו לארץ הקודש בשנת תשמ"ה, מיהר רבנו לעשות תקנות מיוחדות והנהגות טובות לאברכי הכולל 'דיבוק חברים' שהקים בבית מדרשו, כאשר חלק מסדרי הכולל היה גם לימוד בספרי אבותיו. מדי יום חמישי מסר שיעור תורני עמוק לאברכי הכולל ששתו בצמא את דבריו.

"מבט חטוף במספר תקנות שתקנו רבנו, מראה לנו עד כמה עמקו מחשבותיו וללמוד מעט מזעיר מאהבת ישראל אשר שפעה בקרבו. בין ההנהגות תיקן לבני חבורתו נושאים שהם לאנורה פעוטים אך בפועל עלולים חלילה לגרום היזק

וב"ה בעקבות זאת התרחב בית הכנסת ביותר כאשר המקום נהפך למקום מרכזי שוקק לתורה ולתפילה]. לצד זאת אף הקים במסירות כולל אברכים לאברכים מצוינים שם מסר שיעורים תמידין כסדרן.

גם בשנותיו האחרונות כאשר כבר עבר את גיל הגבורות, היה הרבי צועד רגלית בשבת בבוקר לבית מדרשו משך שעה ארוכה. הרבי היה אוכל במקום את סעודת השבת ולאחר מכן היה נשכב לשינה קצרה על ספסל בירכתי בית המדרש. למרות שהרבה מהמתפללים הפצירו בו שיעלה לנוח בביתם, לא הסכים להסריחם. לאחר מכן היה קם ונוטל ידיו ולומד במשך כחמש-שש שעות רצופות עד לתפילת מנחה. הרבי היה כ"כ שקוע בלימודיו עד כי לא שם לב מי נכנס ומי יוצא באותם שעות.

מפיץ ספרי אבותיו הק'

במקביל ליסוד בית מדרשו, השקיע הרבי רבות גם בהדפסת ספרי אבותיו הקדושים. למעלה מעשרים אלף מספרי אבותיו זכה הרבי להדפיס ולהפיצם בישראל, כאשר רק הספר הק' 'עבודת יששכר' לאבי השושלת הרה"ק רבי יששכר דוב בעריש מוולברוז' זי"ע שהוא מספרי היסוד בתורת החסידות, נדפס על ידו למעלה מעשר מהדורות. לא היה קץ למחתו כאשר אברכים היו חוזרים לפניו מאמרים שלמים מתורתו של זקנו הק' 'עבודת יששכר'. מדי שבת בשבתו בעת רעווא דרעווין היה מוסר שיעור בבית מדרשו מתוך הספר. גם את הספר 'אהל יששכר', 'ספר הזמנים' ו'אמרי נועם' הפיץ באלפים רבים וראה זכות מיוחדת שזכה להפיץ ספרים חשובים אלו שמאז השואה כמעט ולא הודפסו מחדש.

באחד מביקוריו בארץ הקודש בשנת תשל"א, פגש הרבי את אחד מיישעי החסידים בירושלים הרה"ח ר' בעריש טורנהיים ז"ל. לאחר אותה פגישה החליט הרבי כי הוא יחל להדפיס את ספרי אבותיו. כאשר ביקר הרבי בניו-יורק לרגל חתונת בנו, הוא נכנס ליחדות אצל כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ל שביקש והפציר ברבנו להדפיס את ספרי אבותיו הק' ואף הוזיל מכיסו סכום הגון לצורך זה.

בעקבות כך ניער הרבי חלציו ושינס מתניו והחל לההדיר את ספרי אבותיו הק'. בתחילה היה זה ספר 'עבודת יששכר' שהודפס כאמור בשלוש עשרה מהדורות, והופץ ביותר מרבבת עותקים בכל העולם היהודי כולו. את ספר תהילים 'דברי העם' מזקנו הרה"ק רבי עקיבא מאיר מלוקווע זי"ע, בעשור האחרון לחייו זכה הרבי להדפיס את אשר חפצה נפשו סידור התפילה 'תפילת העם' ובו ליקוטי תורה מאבותיו הק' על סדר התפילה.

לא פעם אמר שכל חייו היו כדאיים רק בשביל להפיץ את ספרי

וצער לחבר, כגון כאשר מתעטפים בטלית והציציות פוגעות בחבר שעומד ליד, ודברים נוספים שהלילה יכולים לגרום עוגמת נפש ליהודים. שאר הנהגות טובות בשתים עשרה תקנות שחיבר, שהם הדברים הראשונים שהאדם צריך לקנות ולעמוד בהם".

הרב ויכלדר מזכיר גם את העבודה המיוחדת שיכלו לראות אצל רבנו כשבירך יהודים באהבה. "בהיותו כהן לא חס על כבודו ובריאותו, ורץ במסירות נפש לברך יהודים, תוך שאומר לאנשים שניסו להניאו מכך: 'הודים זקוקים לברכה, כיצד אני יכול לכבוש את הברכה שהקב"ה נתן לי לברך יהודים'...? הוא טלטל את עצמו לעירות ומושבים שהזמינו אותו לברך יהודים. כשהיה פותח בברכת הכהנים המסורתית היה מברך בדבקות ובאהבת ישראל שאין לשער. "היה נוהג לומר תדיר: 'בברכת כהנים ואומרים' לברך את עמו ישראל באהבה', צריך שזה יהיה עם כל הלב". מעמדי ברכת כהנים שהיה נוהג לברך בכל המקומות שהופיע, בהם אירועים ציבוריים גדולים ייחרטו בליבותיהם של רבבות בני ישראל. רבים היו נושעים מברכותיו שהיו מעומקא דליבא, אבל הרבי מרוב ענוותנותו כשהיו מגיעים ומודים לו על ברכותיו היה עונה בענווה יתירה: 'אני בסך הכול עושה את המוטל עלי לברך יהודים'..."

השי"ת יהיה בעזרו להעמיד תלמידים. מכתבו של הרה"ק הריי"ץ מליובאוויטש זי"ע אל רבנו בנוגע להקמת הישיבה בברזיל

אבותיו הק'. רבים מתושבי בני-ברק עדיין זוכרים איך הרבי היה מסתובב אישית בבתי מדרשו ובידי ספרי אבותיו הק' אותם הוציא לאור, כשהוא מבקש לזכות את הציבור בספרים אלו, כאשר לא היה חס כלל על כבודו האיש.

זורע צדקות מצמיח ישועות

נודע היה הרבי כל שנותיו כאוהב ישראל וכבעל צדקה גדול, כאשר ליבו הרחום לא עמד לו לראות בצרותיהם של יהודים. רבים המה המעידים כיום שהרבי הוא אשר תמך בהם להחזיקם בעת צרתם, כאשר לא הייתה להם פרנסה מסודרת והרבי בליבו הרחום הבחין בכך והיה מוזיל מכיסו עבורם.

לצד זאת היה מוזיל מכיסו למען מוסדות התורה והחסידות

בארה"ק. הרבי נמנה על מייסדי ישיבת 'תפארת משה בצלאל' דחסידי גור בירושלים, כאשר הזרים סכומים גדולים אליה. כמו-כן תרם סכומים גדולים למען ישיבת גור בראשון לציון, הרבי אף היה מתומכיו הקבועים של 'איחוד מוסדות גור', וכל זאת מתוך שאיפתו לראות דורות של עובדי ה' הצועדים בדרכי אבותינו כמקדמת דנא בדור שלפני המלחמה.

הרבי פיזר הון עתק של מאות אלפי דולרים למען מטרות קדושות אלו. בד בבד אף היה מסתובב בפשטות בבתי כנסיות והיה מקבץ פרוטה לפרוטה למען הרבות תורה בישראל וזאת ללא טובת הנאה כלל. למרות שלאחרים פיזר צדקה לרוב, הרי שלעצמו הסתפק במועט שבמועט. ביתו היה נראה דל וצנוע, כאשר אנשים היו עולים לביתו היו הרבה מהם עומדים ותמהים על הדלות הרבה בה מתגורר הרבי למרות שלאחרים הוזיל רבות מכיסו.

תפילתו הייתה כמונה מעות ובהשתפכות הנפש הזכורה לרבים. כמו-כן היה מרבה בצומות ובתפילה בימי ב' וז', בהן היה מעתיר לישועת ישראל. כל אימת ששמע על צרה שהתרחשה ובמיוחד כאשר שמע על פיגוע ר"ל, היה מיד ניגש לארון כשהוא שולף מתוכו את ספר התהלים שכה היה חביב עליו והחל לשפוך נפשו לפני קונו שעות רבות עד כי היה מזיל דמעות לרוב, ולא היה נח עד ששמע שהמצב השתפר.

הרבה פעמים כאשר שמע על צרות ישראל, היה מתענה תעניות לרוב ושופך דמעות כמים בתפילותיו. מקורביו העידו, כי כל אימת ששמע על תאונת דרכים היה ליבו נשבר לרסיסים וכמעט שלא היה ניתן לשוחח עמו, ומספר ימים היה לוקח לו עד ששב אל עצמו. אהבת ישראל שיקדה בו לא ידעה גבולות. בעת שנפלו הסקאדים בגבול בני-ברק בימי מלחמת המפרץ בשנת תשנ"א, יצא הרבי לבתי החולים כדי לבקר את הפצועים ולברכם בברכת כהנים באהבה שנאמרה מנחמת ליבו הטהור. הרבי היה שוהה על יד מיטת חולים זמן רב ולא היה עוזב אותם עד שהרגיש שהצליח לעודד את רוחם הנפולה.

הרבי אף הקפיד כל ימיו להתפלל במניין, וגם בזמנים הקשים לא ויתר על כך. בני משפחתו סיפרו בהשתאות, כי גם בשנה האחרונה לחייו, כאשר שהה בבית החולים איכילוב כג' שבועות ואסרו עליו הרופאים לקום ממיטת חוליו, אולם כאשר הגיע זמן התפילה קם כארי ממיתו ופסע לעבר בית הכנסת הסמוך במסירות מדי יום ביומו לתדהמתם של הרופאים שהיו המומים ולא הצליחו להבין מהיכן שואב ישיש שכמותו כוחות שכאלו.

הרבי היה פה מפיץ מרגליות ואלפי רעיונות תורניים נשמעו ממנו בהזדמנויות ובכינוסים שונים אליהם הוזמן להחיות יהודים הצמאים לדבר ה'. עשרות מדרשותיו הודפסו בחוברות מיוחדות. הרוח הנובהדרוקאית פיעמה בו גם לעת זקנותו. לא פעם היו שומעים אותו מדבר וזועק לעצמו בכאב לב: "וואס וועט זיין מיט הרשל ביאלר" (מה יהיה עם הרשל מביאלה)...

עלה ונתעלה במיתת נשיקה

בשבוע האחרון לחייו בעלמא הדין, היה שמח מאוד כאשר זכה להגשים את שאיפת חייו ולהרחיב את גבולות הקדושה, לתת דמי קדימה ולערוך זיכרון דברים על החלק השני הסמוך לבית מדרשו. לקראת שבת פרשת במדבר תכנן הרבי לקיים 'קידושא רבא' לרגל תחילת הרכישה ולרגל הילולת אביו הרה"צ רבי יאיר אלימלך זצ"ל שנלב"ע בג' סיוון. בליל שבת קודש הרבי עוד הלך לבית הכנסת מאקווא הסמוך לביתו שם ספר את ספירת העומר 'בית שבמלכות'.

ביום שבת קודש, כעבודתו בקודש, קם לפנות בוקר והחל את סדרי הלימוד המיוחדים לו. לקראת השעה שבע בבוקר ירד לטבול במקווה טהרה הסמוך לביתו, ועלה לביתו להתכונן ללכת לבית הכנסת לתפילה. הרבי לא הרגיש בטוב, חלץ את נעליו, סידר את עצמו במיטתו כמוכן ומזומן, ואז לפתע במיתת נשיקה השיב את נשמתו הטהורה לבוראה כשהיא זכה וטהורה לאחר שעלה ונסתפג, ביום לאחר הילולת אביו כשהוא בשנת ה-פ"ז לחייו. ויצוין כי בערב שבת קודש הגיע במיוחד - בשונה ממנהגו - להדליק בבית מדרשו נר לעילוי נשמת אביו, נר שדלק כל השבת. כך הסתיימה לה מסכת מפוארת של צדיק דעביד עובדא דאהרן, אוהב שלום ורודף שלום, מברך את עמו ישראל באהבה, מפיץ תורה ויהדות בכל קצווי תבל, שהקים יד ושם לבית לוקווע-וולברוז'. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

שמחו השמים ותגל הארץ משתלת תגל הארץ שומרת שמיטה

מה עניין שמיטה להר סיני

בסוף ספר שמות הוקם המשכן ומאז דיבר ה' אל משה מאהל מועד כיצד אם כן מופיע פתאום דיבור מהר סיני? הביאורים השונים

היובל, כי היא עוסקת בפדיון של שדה מקנה ושדה אחוזה שהוקדשו, וגובה הפדיון תלוי במרחק המכירה משנת היובל כפי שמפרטת התורה (כז, טז-כד). אמנם המעיין בפרשה יראה שעיקר עניינה הוא דיני הקדשות ופדיונם [הקדש אדם, אח"כ הקדש בהמה טהורה, הקדש בהמה טמאה, הקדש בית, הקדש שדה אחוזה ושדה מקנה, ולבסוף הקדשות שחלים מאליהם כגון בכור ומעשר], וכל הקשר ליובל הוא רק לעניין צדדי, קביעת גובה דמי הפדיון של שדה מקנה ושדה אחוזה, כך שהסברו של הרמב"ן מוקשה לכאורה.

רבי יוסף בכור שור (שם כה, א) נותן טעם אחר, המיישב גם את פרשת ערכין, וזה לשונו: "אלו שני הפרשיות, 'בהר סיני' ואם בחקותי, לא שייכי כל כך לאהל מועד, ולא לכהנים, ונאמרו בהר סיני. ומיהו משום דשייכי קצת, שמדברות בשביעית ויובל וערכין דשייכי בכהנים, שהכהנים מקדשים השנים, ויובל כתיב – 'והעברת שופר תרועה', וכתוב – 'ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות'. וגם מדברים בחרמים שהם לכהנים, ובערכין שהכהנים מעריכין, נצטרפו הכא בתורת כהנים. ומשום דלא תיסק אדעתין דנאמרו באהל מועד, כתב דבהר סיני נאמרו. וכעין דברים אלו כתוב גם ב'דעת זקנים' לבעלי התוספות, וב'חזקוני'.

כלומר: ספר ויקרא הוא תורת כהנים, ורצה הכתוב לסדר בו את כל הדינים התלויים בכהנים, לפיכך נקבעו פרשות בהר ובחקותי [שקשורות זו לזו בקשר בל יינתק כדברי רשב"ם שהבאנו בתחילה] בספר ויקרא.

שיטת הרמב"ן

לרמב"ן יש שיטה מיוחדת בעניין 'אין מוקדם ומאוחר', והוא מכריז עליה בפתיחת פירושו (טז, א): "ועל דעת, כל התורה כסדר, שכל המקומות אשר בהם יאחר המוקדם, יפרש בו. כגון 'וידבר ה' אל משה בהר סיני' בספר הזה, וכגון 'ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן' בספר השני (במדבר ז, א), וכיוצא בה'".

הוא אומר, במקרים כגון אלו שהמקרא עצמו מציינ את זמן האירוע, רק אז, ודווקא אז אנו אומרים 'אין מוקדם ומאוחר בתורה'. כי המקרא עצמו בצינו את זמן האירוע רוצה להסב את תשומת לבנו לכך שהוא חרג מרצף האירועים. הרמב"ן מדגים זאת בכמה דוגמאות וביניהן פרשת אחרי מות, שהכותרת שבראשה 'וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן' באה להקדים את זמן אמירתה לפני פרשיות המאכלות האסורות שבסדר שמיני, ופרשיות תזריע מצורע הבאות אחר כך.

נאמן לשיטתו, משתדל הרמב"ן לצמצם מה שיותר את החריגות בכרונולוגיה המקראית. לפיכך, אף שהוא מסכים שהפרשה נאמרה למשה בהר סיני, כפי שהוא עצמו כותב, מכל מקום הוא מחדש הסבר אחר שלפיו הוא מצליח לתפוס את החבל בשני קצותיו, גם 'מוקדם' וגם בהתאם לסדר. וכך הוא תורף דבריו:

מפרשים כרש"י אלא נוקטים שהכותרת 'בהר סיני' שבתחילת פרשת בהר פשוט באה לציין כי בשונה מהפרשות הקודמות שמתחילת ויקרא, שנאמרו באוהל מועד, הרי שכל פרשיות בהר ובחקותי נאמרו בסיני, והן קודמות לכל פרשיות הספר שנכתבו לפניו. זה בדיוק מה שבאה הכותרת 'בהר סיני' לומר.

וכך כותב ראב"ע בפירושו לראש פרשת בהר (כה, א): "אין מוקדם ומאוחר בתורה. וזו הפרשה קודם ויקרא, וכל הפרשיות שהם אחריו [כלומר, כל הדינים שנאמרו אחר דין השמיטה והיובל], כי הדבור בהר סיני, ועתה כרת הברית הכתובה בפרשת ואלה המשפטים".

ראב"ע מצביע על עניין זה גם בעומדו על המילים "והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית" (ויקרא כו, כה) והוא אומר: "על כן אמרתי, כי זאת הברית הכרותה בסיני הכתובה בפרשת ואלה המשפטים, יום קבלו על נפשם ואמרו נעשה ונשמע (שמות כד, ז), אז נכרתה הברית ואמר להם כל הפרשה הזאת". כלומר, פרשת בחקותי היא המשך ישיר לפרשת הברית בהר סיני, והיא החלק בו מפורט העונש במקרה שישראל יפרו את הברית. ואכן המלה 'ברית' חוזרת על עצמה פעמים רבות בפרשת בחקותי ומצביעה באופן בולט על כך כי קללות אלו, של כריתת ברית הן. ובאמת שהוא מקרא מפורש בסוף התוכחה שבפרשת כי תבוא, שם כתוב "אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב, מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר פָּרַת אִתָּם בְּחָרֵב" (דברים כח, טז). והיכן הם דברי הברית אשר כרת עמם בחורב? על כך עונה רש"י שם שהכוונה לקללות שבתורת כהנים, שנאמרו בסיני. וכן כתוב ברשב"ם 'חזקוני' שם. אף הסברא נותנת כן מצד עצמה, שהרי רואים אנו כי הברית שנכרתה מחדש בערבות מואב הייתה מלווה בהבטחות ברכות למקיימי הברית וקללות למפירה, מסתבר שכמו כן גם הברית שנכרתה בחורב היו מצורפות לה ברכות וקללות [ומעניין שרש"י סבור שתוכחת 'בחקותי' נאמרה בסיני, אף שלעניין פרשת בהר הוא מפרש כחז"ל שלא באה הפתיחה 'בהר סיני' לומר שזמנה קודם לפרשיות שלפניה].

מדוע באמת נכתבו פרשיות בהר ובחקותי שלא במקומן בספר שמות? ראב"ע (ויקרא כה, א) מסביר שהתורה רצתה לצרף במקום אחד את כל 'תנאי הארץ', היינו המצוות שביטולן גורם גלות מן הארץ. לפיכך, מכיון שפרשת אמור עוסקת בעניין העריות שעליהן כתוב 'ולא תקיא הארץ אתכם', צירפה התורה את פרשת בחקותי שכתוב שם כי הגלות תבוא כעונש על ביטול מצוות שמיטה. ומכיון שכך הזכירה התורה בתחילה את עניין מצוות השמיטה והיובל כדי לבאר מהם אותם 'שבתות הארץ' שאי שמירתן תביא לגלות. [וכל דיני פרשת בהר קשורים בצורה זו או אחרת לדיני השמיטה או היובל].

הסברו זה של ראב"ע מבאר אמנם את הצורך בהצבת פרשת בהר שלא במקומה בספר שמות, אבל לא את הצורך בפרשת הערכין שנמצאת לאחר התוכחה שבפרשת בחקותי. ואמנם הרמב"ן (שם כז, א) מוסיף ומבאר שגם פרשה זו נוגעת בדיני

אחת השאלות המפורסמות, שהפכה למטבע לשון, היא שאלתו של רש"י בתחילת פרשת בהר (ויקרא כה, א): "מה עניין שמיטה אצל הר סיני? והלא כל המצוות נאמרו מסיני! אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני".

פיסקה זו של רש"י היא ציטוט מלשון הספרא בתחילת פרשת בהר, ובאה לענות על שאלה כבדת משקל; בסוף ספר שמות הוקם המשכן ומאז דיבר ה' אל משה מאהל מועד (ראה רשב"ם במדבר א, א; ג, א), כיצד אם כן מופיע פתאום דיבור מהר סיני? על כך מתרץ הספרא שכל דיני התורה כבר נאמרו בסיני, אלא שחזרו ונאמרו למשה בהתאם לצורך במקומות שונים ובזמנים שונים. והתורה כתבה כאן 'בהר סיני' כדי ללמדנו שכותרת זו כוחה יפה לכל שאר הדינים שנכתבו בתורה.

מה שפחות מפורסם הוא שהספרא מפרש באותו אופן גם את 'בהר סיני' שנאמר בסוף פרשת הקרבנות (ויקרא ז, לח). גם שם נופל אותו הקושי – ועוד יותר, שהרי על פרשת הקרבנות נאמרה הכותרת שבתחילת הספר 'וידבר ה' אליי מאהל מועד', ואיך נכתב בסיימה "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם... אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צוה את בני ישראל להקריב את קרבניהם... שכולם נאמרו כללותיהם ודיקדוקיהם מסיני". ויש לעיין אפוא מדוע דווקא בשני מקומות אלו ציינה התורה שהם נאמרו כבר בסיני.

מכל מקום, בפרשת בהר יש קושי נוסף, שכן הכותרת 'בהר סיני' תקפה לא רק לפרשת השמיטה, אלא לכל הכתוב בפרשות בהר ובחקותי עד סופן. שכן בסוף התוכחות שבפרשת בחקותי (כו, מו) נכתב "אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּיַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה".

וכך כותב רשב"ם שם: "שכן התחילה פרשת שמיטה 'וידבר יי' אל משה בהר סיני'. וגם גמר התוכחות האלה בשביל השמיטה הם, כדכתיב 'קִל יְיָ הַשְׁמָה תִּשְׁבֹּת', כי כל מצוות של פרשת בהר סיני בשמיטות ויובלות מְדַבֵּר, ושליחות עבדים וחזרת קרקעות, לכך נאמרו כאן התוכחות של עבירות השמיטות בהר סיני הכול בפעם אחת".

ולא רק בסוף התוכחה, אלא גם בסוף הספר, לאחר פרשת ערכין שוב מופיעה החתימה "אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי". הווי אומר: כל אותם שתי פרשות התחומות בין כותרת הפתיחה וכותרת הסיום 'בהר סיני', קודמות לספר ויקרא.

ויש להבין, תינח לגבי שמיטה אומר הספרא "מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה מסיני", ואפשר אולי לומר שכוונתו גם לשאר הדינים שנאמרו בפרשיות בהר ובחקותי, ולא נקט אלא הדוגמה הראשונה. אבל מה נאמר לגבי התוכחה? הרי אלו אינם מצוות עם כללות ופרטות אלא תוכחת עונש. האם גם אותן אמר ה' בסיני וחזר ואמר באוהל מועד?

כנראה משום קושיות אלו – רוב מפרשי התורה אינם

היא נקבעה בספר ויקרא המכיל את חוקי הקרבנות, משום שזהו המקום הראוי לפרשה העוסקת בדיני קרבנות.

רד"צ הופמן מסתמך על ראיות נוספות זולת חתימתה של פרשת הקרבנות:

א. בכותרת החתימה 'זאת התורה' נזכרים קרבנות המילואים, ובפשטות הכוונה לקרבנות שבעת ימי המילואים, וכך מפרשים ראב"ע ו'חזקוני'. אך קרבנות אלו אינם נזכרים כלל מתחילת ספר ויקרא [רק מפרק ז' ואילך תפנה התורה לעסוק בקרבנות המילואים, ואנו נמצאים בפרק ו']. אך מעתה העניין מבואר מאוד, שכן אמירתה של פרשה זו הייתה בסמוך ולאחרי פרק כ"ט שבספר שמות העוסק בדיני המילואים.

ב. ראה' נוספת, שהחתימה 'זאת התורה לעולה ולמנחה' שייכת רק לפרקים ו-ז, היא הנוסח 'זאת התורה'. מילים אלו לא מופיעות כלל בפרקים א-ה, ורק פרקים ו-ז מתחיל 'זאת תורת העולה', 'זאת תורת המנחה', 'חטאת', 'השלמים', וכו'. נמצא שהחתימה היא מעין סגנונם של פרקים אלו.

ג. ועוד זאת: סדר הקרבנות בויקרא א-ה הוא עולה, מנחה, שלמים חטאת ואשם. אין זה כמו הסדר בחתימה שהוא עולה מנחה חטאת אשם מילואים ושלמים, אבל סדר זה מתאים בדיוק לפרשיות 'זאת תורת' שבפרקים ו-ז: עולה, מנחה, חטאת אשם ושלמים.

המהלך של רד"צ מבריק. הוא מביא ראיות חזקות, ומיישב באופן המרווח ביותר את הסתירה בין פתיחת ספר ויקרא ובין חתימת פרשת הקרבנות. אך עם כל זאת - הנחתו שפרקים ו-ז נאמרו בהר סיני וקדמו לפרקים א-ה, מעוררת קשיים חמורים מאוד, גדולים יותר ממה שהיא באה לפתור.

ראשית: כל מעיין יתרשם שפרקים ו-ז שבפרשת צו הם ברובם נספחים שבאים להשלים דינים שלא נתפרשו בפרקים א-ה. כך דיני העולה שבאו להשלים מה עושים עם האברים בלילה, ומה עושים עם האפר שעל המזבח. כך דיני המנחה שבאו להוסיף כמה דינים, כגון המקום שבו אוכלים את המנחה (יעויין ברמב"ן), כך בחטאת שבא הכתוב להוסיף מקום שחיטתה ודיני קדושת הבשר, וכך הלאה.

אך לא זו בלבד: בחטאת נאמר 'במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת', ואם נקדים את פרקים אלו לויקרא א-ה – הרי עדיין לא נאמר 'ושחט אותו על ירך המזבח צפונה'. וכן הפסוק החותם את פרשת החטאת "וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יִבָּא מִדָּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכַל בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף" (ויקרא ו, כג). והרי עדיין לא נאמרו פרקים א-ה המכילים את דיני חטאת ציבור וחטאת כהן משיח שהן החטאות הפנימיות. יתירה מזו: לפי רדצ"ה פרקים אלו נאמרו אחר פרק כ"ט שבספר שמות – ודווקא שם היה מקרה חריג של חטאת חיצונה שנשרפת, היא פר חטאת המילואים (שמות כט, יד). אם כן, הכלל האומר שחטאת חיצונה נאכלת וחטאת פנימית נשרפת ממש אינו מתאים לכתוב בפרק כ"ט.

גם הלשון "וזאת תורת האשם" לא מתאים כשעדיין לא הוזכר כלל שיש קרבן כזה [בפרק כ"ט אין כלל אשם], וכן זבח השלמים לא הוזכר עדיין. כנ"ל לגבי מנחה: בתחילת פרשת "וזאת תורת המנחה" נאמר "וְהָרִים מִמֶּנּוּ בִקְמָצוֹ מִסַּלֶּת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמְנָהּ וְאֵת כָּל הַלֶּבָנָה" (ויקרא ו, ח), ומהיכן אנו אמורים לדעת שיש במנחה סולת ושמן ולבונה? פרטים אלו נתפרשו רק בתורת המנחה שבתחילת פרק ב': "וְנִפֶּשׁ כִּי תִקְרִיב קֶרְבֶּנָּה מִנְחָה לַיה' סַלֶּת יִהְיֶה קֶרְבְּנֹו, וַיִּצַּע עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לִבְנָה". בהכרח שהכתוב בפרשת צו מסתמך על מה שנאמר לפני כן בפרשת ויקרא. זאת ועוד: בפרק ז' פסוקים ט-י מתאר הכתוב חילוקי דינים בזכויות הכהנים בין סוגי המנחות [תנור, מרחשת, בלולה וחרבה], ועדיין לא ידענו כלל שיש סוגי מנחות כאלו אם לא שכבר נכתבה פרשת המנחה שבפרק ב'.

לכן, עם כל המעלות שיש בפירושו של רדצ"ה, נראה מוכרח כדעת חז"ל והרמב"ן שפרקים ו-ז שבפרשת צו נאמרו כסדרן, אחרי פרקים א-ה שמתחילת ספר ויקרא, ואין כאן עניין של 'מוקדם ומאוחר' כפי שרצה רדצ"ה לומר.

צָנָה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִקְרִיב אֶת קֶרְבָּנֵיהֶם לַיה' בַּמִּדְבָּר סִינַי" (ויקרא ו, לז-ח). והתמיהה עצומה: הרי פרשיות אלו נאמרו באוהל מועד לאחר שהוקם המשכן, הכיצד זה כתוב בחתימתן "אשר צוה ה' את משה בהר סיני"? במיוחד קשים הדברים לשיטת הרמב"ן שעל פיה הכתוב רוצה להדגיש חריגה מרצף הזמנים כשהוא מציין את זמנה של איזו פרשה. לפיכך מתבקש לומר כי כותרת זו באה להקדים את פרשיות הקרבנות ולומר שכבר נאמרה קודם באוהל מועד. שאם לא – מדוע פורט זמן האמירה?

הרמב"ן עומד על קושיא זו ומתרצה בשלושה אופנים. הראשון הוא תירוץ הספרא שכבר הבאנו לעיל כי כל המצוות נאמרו בסיני, ונשנו חלקן באוהל מועד. לפיכך למרות שהפרשיות האלו אכן נאמרו באוהל מועד, כפי שמעידה התורה בפתיחתן, באה התורה ללמדנו שהן כבר היו מֻצְווֹת ועומדות בהר סיני.

אחר כך הוא מוסיף עוד שני הסברים 'על דרך הפשט'. הראשון, שיש לקרוא את הפסוק כך "אשר צוה ה' את משה בהר סיני – וביום צוותו את בני ישראל... במדבר סיני". והעניין הוא שמשה רבנו אכן נצטווה בפרשת המילואים קודם שהוקם המשכן (שמות פרק כט). אם כן כותרת החתימה באה לומר שאת תורת הקרבנות למיניהם והמילואים – אמר ה' למשה בשני מקומות: בהר סיני, ובמדבר סיני דהיינו במשכן.

הסבר נוסף הוא מציע, ש'בהר סיני' שבמקום הזה פירושו 'לפני הר סיני' והכוונה לאהל מועד. לצורך זה הוא מסתמך על הפסוק 'עולת תמיד העשויה בהר סיני' (במדבר כח, ו) ולדעתו הכוונה לעולה שהקריבו במשכן, כי לא הקריבו עולת תמיד לפני שהוקם המשכן. ואעפ"כ קוראת לזה התורה 'העשויה בהר סיני', שכן בני ישראל חנו במשך שנה כמעט תמימה לפני הר סיני לאחר מתן תורה, ובמהלך אותה שנה הקימו את המשכן.

ואף שבכל מקום שנאמר 'בהר סיני' הכוונה לקודם שהוקם המשכן, ו'במדבר סיני' הכוונה לאחר שהוקם המשכן, וכפי שכותב רשב"ם שהבאנו לעיל. אף הרמב"ן מודה לזה, אלא שהוא טוען שכאן הדבר שונה, כי התורה פותחת ב'בהר סיני' ומסיימת ב'במדבר סיני' – "יגיד כי היה בהר סיני ובמדבר סיני, להודיע שלא הייתה בהר ממש במקום הכבוד ששם דיבר עמו עשרת הדברות, ולא במדבר סיני אחרי שנסעו מלפני ההר, אבל היה במדבר סיני לפני ההר, בתחומו וקרוב לו, ושם אהל מועד. כמו שאמר בתחילת העניין 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד', הודיע אותנו עתה מקום אהל מועד".

שני פירושיו של הרמב"ן מכילים דוחק: הפירוש הראשון נאלץ להכניס ו'ו' שאינה כתובה בלשון הכתוב, ולקרוא 'וביום צוותו'. והפירוש השני טוען שהן 'בהר סיני' והן 'במדבר סיני' המוזכרים בכתוב באו לציין את מיקום הצייוו, ולפיכך זה מוכיח שיש לפרש את 'במדבר סיני' באופן שונה מבכל התורה. אבל באמת אין שום ראייה לזה, כי 'במדבר סיני' לפי פשוטו מתפרש המקום שבו נצטוו להקריב את הקרבנות, ולא המקום שבו נאמר צייוו זה, ולפיכך המילים 'במדבר סיני' נמצאות באמת בסוף המשפט. לפי הרמב"ן היה מתבקש יותר הסדר "בְּיוֹם צִוּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר סִינַי לְהִקְרִיב אֶת קֶרְבָּנֵיהֶם לַיה' ".

קושי נוסף: מדוע הזכירה התורה כאן את המילואים [ומתוך כך אף הוצרכה, לדעת הרמב"ן בפירוש הראשון, לומר 'בהר סיני', שהרי זה הקרבן היחיד שנצטוו עליו בהר סיני, ואת השאר נצטוו באהל מועד]? והרי כל שבעת הפרקים שבספר ויקרא אינם עוסקים כלל בדיני המילואים. פשוטו של מקרא דנן הוא "זאת התורה לעולה וכו' אשר ציוה ה' את משה בהר סיני. ואימתה היה צייוו זה? באותו יום שנצטוו בני ישראל להקריב את קרבניהם במדבר". כלומר: היה איזה יום ידוע שבו ציוה ה' על בני ישראל על עניין הקרבנות. יום זה היה עדיין בתקופת הר סיני, לפני שהוקם המשכן, ואין התורה מפרשת איזה יום היה זה.

פירוש רבי דוד צבי הופמן

רבי דוד צבי הופמן זצ"ל בפירושו לספר ויקרא (הוצ' מוסד הרב קוק, עמ' יח) נוקט מחמת קושיא זו במהלך מפתיע. לדעתו כל פרשת הקרבנות שבסדר צו נאמרה בסיני! פתיחת ספר ויקרא נוגעת לפרשת ויקרא, אבל פרקים ו-ז שבפרשת צו הם חטיבה בפני עצמה, שאינה שייכת לפרקים א-ה, וזמנה אכן קודם לפנינה: היא נאמרה – יחד עם פרק כ"ט שבספר שמות [שמכיל את הצייוו על קרבנות המילואים] – בהר סיני! כפי שמוכיחה חתימתה. אבל

סמוך למתן תורה, נאמרה למשה פרשת משפטים הכוללת את 'ספר הברית' (שמות כג, כ-לג) שאותו קרא משה באוזני העם (שם כד, ז) וכרת עמם ברית בהרצאת דמים. באותו יום עלה משה להר סיני ושהה שם את ארבעים היום הראשונים, במהלכם נאמרו לו פרשיות תרומה ותצווה. ארבעים יום אלו נסתיימו במעשה העגל, משה ירד ושבר את הלוחות. והברית הזאת בטלה בגלל חטא העגל.

כשנתרצה הקב"ה למשה ונתן לו את הלוחות השניות, כרת עמו ברית חדשה, ככתוב "הִנֵּה אֲנֹכִי כֹרֵת בְּרִית" (שמות לד, י), ואכן המעיין שם (פסוקים יא-כו) יראה שדברי הברית חוזרים פחות או יותר על דברי 'ספר הברית' שבפרשת משפטים, וכלשונו של הרמב"ן "והחזיר שם המצוות החמורות שנאמרו בסדר ואלה המשפטים בברית הראשונה ואמר (פסוק כז) 'כְּתַב לָךְ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ אֶת יִשְׂרָאֵל' ".

בברית הזאת הוסיף הקב"ה את עניין השמיטה בהרחבה [אף היא נזכרה בקצרה בפרשת משפטים בברית הראשונה (שמות כג, י)], וכן הברכות והקללות הכתובות בפרשת בחוקות. ברית חדשה זו בעצם קיימה את הברית הראשונה מחדש על כל האמור בה. זהו פשר הלשון המופיע בסוף התוכחה של בחוקותי "אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּיַד וְבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה"; הרי שהכוונה כאן גם לפרשת משפטים וספר הברית הכלול בה.

פרשיות המשכן לא נאמרו למשה מחדש בברית השנייה, ומשה הבין מדעתו שחידוש הברית כולל גם את חידוש מעשה המשכן. לפיכך ברדתו מן ההר כדי לכרות את הברית השנייה הקהיל קודם את בני ישראל וציווה אותם על מעשה המשכן, אלו הם פרשיות ויקהל פקודי. בני ישראל יצאו מיד לעשיית המשכן, ובמשך כחצי שנה עמלו על הקמתו, כשהוקם המשכן - מיד שכן עליו הענן, וה' קרא אל משה מאוהל מועד ואמר לו את כל הפרשיות של חומש ויקרא עד סוף פרשת אמור. משה אמר אותם מיד לישראל במשך זמן מה [שנמשך לפחות עד לאחר שבעת ימי המילואים וימי קרבנות הנשיאים], וכשגמר לומר את הכול אמר להם "עוד ציוה אותי השם בהר סיני לפרש לכם השמיטה והיובל ולכרות לכם על כל המצוה והמשפטים ברית חדשה באלה ובשבועה".

המהלך של הרמב"ן בנוי ביד אמן: הוא מצליח לסדר את כל האירועים בדיוק כפי הסדר שכתוב בתורה! למרות שהתורה עצמה מעידה שהדברים נאמרו למשה בהר סיני, מכל מקום משה לא אמרם לישראל אלא לאחר שהוקם המשכן ולאחר שאמר להם את כל הדינים שאמר לו ה' מאוהל מועד, כלומר: כמעט כל חומש ויקרא. התורה כותבת את הדברים לפי הזמן שמשה אמרם לישראל, ולא לפי הזמן שנאמרו למשה בסיני. בדיוק כמו המצוות שבספר דברים שמשה אמרם לישראל בשנת הארבעים, למרות שהם נאמרו לו מפי הגבורה בסיני או באהל מועד בשנה השנית (עיין רמב"ן בהקדמתו לדברים). כי סדר התורה הולך לפי מה שאמר משה לישראל, ולא לפי מה שנאמר בין ה' ובינו.

הנקודה היחידה שנשארת קצת עמומה כאן היא מדוע המתין משה רבנו במשך יותר מחצי שנה עד שאמר לישראל את פרשיות בהר ובחוקותי. שהרי למחרת יום הכיפורים כבר ירד מן ההר והקהיל את העם כדי לומר להם לעשות את המשכן. וכי במשך אותה חצי שנה לא הייתה הזדמנות לומר להם את דברי הברית אשר נצטווה?

חתימת פרשת הקרבנות שבספר ויקרא

הזכרנו לעיל קושי נוסף מאותו סוג של פרשת בהר, והוא חתימת פרשת הקרבנות המתחילה בחומש ויקרא, שנראית סותרת בהדיא לתחילת החומש. לעיל הזכרנו נקודה זו בקצרה ועתה נשוב אליה בהרחבה.

בתחילת ויקרא כתוב שה' דיבר אל משה מאוהל מועד, כלומר: פרשיות הקרבנות נאמרו למשה מבין הכרובים לאחר שהוקם המשכן. הרשב"ם מציין נקודה זו במיוחד בכמה מקומות בפירושו, ואנו נצטט את דבריו בתחילת ספר במדבר: "כל הדברות שנאמרו בשנה ראשונה קודם שהוקם המשכן, כתוב בהן 'בהר סיני', אבל משהוקם המשכן באחד לחדש בשנה שנייה לא יאמר 'בהר סיני' אבל 'במדבר סיני באהל מועד' ".

פרשיות הקרבנות משתרעות על פני כל סדר ויקרא וחלקו של סדר צו, עד סוף פרק ז' [לאחר מכן מתחיל עניין שבעת ימי המילואים]. ובאיזה לשון נחתמת פרשת הקרבנות? "זאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לַמִּנְחָה וּלְחֲטָאת וּלְאָשָׁם וּלְמִלּוּאִים וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים: אֲשֶׁר

יקותיאל יהודה גנזל

שטריימל של מעלה

הגיונות וגינונים, מנהגים וטעמים, לאורו של מלבוש השטריימל המקודש

שטריימל בימות החול

מנהג נהג כ"ק מרן אדמו"ר מסטראפקוב זי"ע שבכל ימי השבע ברכות בשמחת כלולות צאצאיו, היה מתהלך כששטריימל חבוש על ראשו, במהלך היום כולו. כשמאן-דהו שאלו אם כך היה המנהג אצל הצדיקים מקדמת דנא, השיבו הרבי בעסיסיות: "איני יודע אם כך נהגו. אולם כשאני מגיע להתפלל ב'זכרון משה' ושטריימל לראשי, רואים המתפללים שבעל שמחה הנני והם מגיעים לאחל מזל טוב ולהרעיף ברכות טוב. נמצא שהשטריימל גורם לברכות רבות מפיהם של יהודים קדושים המורעפות עליי. ובשביל זה לבד, נכון לי לחבוש שטריימל לאורך היום כולו".

בשבתות ובמועדים מתוך הודיה לבוראם אשר הצילם מיד צר". יצוין, שישנם גרסאות נוספות למקור מלבוש השטריימל, כשאי אפשר לשלול את נכונותם החלקית של כולם יחדיו. כמו זו המספרת על היהודים ברוסיה שנאסר עליהם לצאת לרחוב כשכיפה לראשם. מה עשו היהודים? עטפו את הכיפה בזנבות פרווה עד שהיא דמתה לכובע הפרווה הרוסיים. כשחלפה הגזירה - נותרו כובעי הפרווה, השטריימלים. הכלל היוצא: השטריימל הוא סמלה של היהדות החסינה, זו שהופכת כל עז למתוק ויודעת להפוך מקור של ביזיון למקור של כבוד ותפארת.

הזנב מתעלה

צדיקים וחסידים שבכל דור, הוסיפו פרפראות וטעמים, רמזים ובניינים, בדבר חבישת השטריימל.

הוא הרבה יותר ממלבוש, השטריימל. הוא סימן היכר. כמו שמונת בגדי הזהב שהבדילו את הכהן הגדול והבליטו את יופיו המקודש, כך גם השטריימל, כובע הזנבות החסידי, מבליט את הדר חובשיו. לאמור: הן יהודי של חן הוא. יהודי המבליט את שונותו מן העמים. האבולוציה של השטריימל, מרתקת אף היא. כמו אפרוח קטן הבוקע מהביצה וברכות השנים הוא מגדל נוצות ומרחיב היקף; כך גם השטריימל. הוא התחיל ככיפת קטיפה אליה נתפרו זנבות אחדות ובלתי מעובדות, גדל וגדל עד כי הפך לכובע זנבות גבוה וסימטרי ששערותיו מתבדרות. הִנֵּה להם לישראל שידועים להדר במצוות ובמנהגים עד שהפכו את השטריימל לכתר המלכות היהודי.

קורות דברי ימי השטריימל, כמו גם האמרות המקיפות אותה כשערות רבות ומסורקות, לצד סיפורים ואנקדוטות מבארם של חסידים, העמידו תלי תילים של ידיעות חסידיות-רוחניות אודות השטריימל. תל ושניים מאותם תלים, נעמיד ביריעה שלפנינו המוקדשת כולה, שורותיה ואותיותיה ורוח נשימתה, לכובע הישועות - השטריימל.

גזירה שהולידה מנהג

סיפורים שונים לצד אגדות שונות, מספרים את סיפור הורתו ולידתו של השטריימל היהודי.

נפתח באשר סיפר כ"ק מרן אדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז זי"ע באחד משיעורי ה'חומש רש"י' הנודעים. הרבי סיפר על אחד הימים בהם שהה ופעל במחנה העקורים 'פערנוואלד', שם שהו אודים מוצלים מהתופת הנאצית. באותו יום הוא נפגש עם אחד מחסידי אומות העולם והלה ביקש מהרבי, בדרך של כבוד, שיסביר לו את טיב ומהות חבישת השטריימל.

נענה הרבי הקדוש מצאנז וביאר היטב:

"בשנים קדמוניות ביקשו הגויים בארצות ספרד, גרמניה וצרפת, להשפיל את היהודים שנואי נפשם. הם גזרו שעל היהודים לצאת מבתם רק כשזנב חיה על מגבעתם. היהודים קיבלו את הגזירה בדומייה ובעלבון אך הפכו עלבון לפאר, כשעם השנים שכללו את הכובע והזנב והפכוהו ל'שטריימל' נאה. לאחר שהוסר מהם עול הגזירה, החליטו להמשיך ולחבוש את כובע הזנבות הנאה

כ"ק מרן אדמור מצאנז זי"ע, עטור בשטריימל, במעמד הנחת אבן הפינה לקרית צאנז

מעלבון לפאר: סיפור היווצרותו של השטריימל - פגישה בנקאית: ראייה הלכתית לחבישת השטריימל - שטריימל במקום תפילין: שערות תפורות לעור וקשר עניבה כנגד העורך - בלה ומרופט: שטריימל מפואר ומדולל - פארך חבוש עליך

'שטריימל מאכער' ושאלה הלכתית

"כשארגון החדש פנה אלי בבקשה שאתרום להם שטריימל, לא סיכמו אתי דבר וחצי דבר אודות יקרתו ויפעתו. הם אמנם השתמשו בקלישאות הפרסומיות והכריזו על 'שטריימל יקר ומפואר' - אבל אני לא התחייבתי לכך. בכוונתי לתת לך את השטריימל הזול ביותר שיש במחסני". סופם של דברים שהם התגלגלו עד אותה סמטה בפאתי מאה שערים בה התגורר פוסק הדור מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל ששמע את שני הצדדים ופסק: "נכון שייצרן השטריימלים אינו צריך להעניק לזוכה שטריימל יקר במיוחד; אבל כשהוא התחייב להעניק 'שטריימל' מבלי לפרט יותר, ברור היה שאין הכוונה לשטריימל זול ביותר. אי לכך עליו לתת לזוכה שטריימל רגיל, בינוני, כזה שמרבית האנשים רוכשים וחובשים".

גוף חסד ערך הגרלת ענק מתוקשרת לכל תורמיו, כשבין המתנות יקרי הערך בלט גם השטריימל. "שטריימל יקר ומפואר", נכתב בפרוספקט שליווה את ההגרלה ומילא את תיבות הדואר הביתיות, גם תמונה של שטריימל מפואר ומהודר ליוותה את הכיתוב, ולמרות שבפתיחת הפרוספקט נכתב אדום על גבי כחול: "התמונות להמחשה בלבד", הבין כל אחד שהזוכה ב'שטריימל', יעטר את ראשו עם שטריימל משופר ויוקרתי.

כשנודע לזוכה המאושר על זכייתו בשטריימל המפואר, הוא לא חסך פסיעות אלא מיהר אל יצרן השטריימלים (ובלשוננו: ה'שטריימל מאכער') וביקש לקבל שטריימל ראוי ומהודר.

תגובתו של ה'שטריימל מאכער' הפתיע אותו:

ביאורו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע בטעם חבישת השטריימל הוא - מאחר ובשבת קודש מוכשרת העת להעלות אל הקדושה גם את הדברים הנמוכים ביותר; ואשר על כן אוכלים מאכל 'רגליים' (-הצדיקים נהגו במאכלים שונים העשויים מרגלי בהמות ועופות), כדי להעלות את הרגליים; ואוכלים בצלים שהם השפלים שבירקות. ולכן אף חובשים שטריימל העשוי מזנב החיה, תחתית נמיכות דרגת החיה, ואותה מעלים על הראש. ללמדך עד כמה יש התעלות ועלייה לבריאיה כולה ביום השבת קודש.

הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע מבאר ב'פרי צדיק': בעת שהכריזו ישראל 'נעשה ונשמע' באו מלאכי השרת והכתירו כל אחד מהם בשני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. ברם, על אף שנאמר במדרש שכאשר חטאו בעגל הזהב ניטלו הכתרים מראשם, אין הכוונה אלא על הכתר של 'נעשה' שנלקח מהם בשעה שנכשלו בעצם עשיית המצוות. אולם הכתר של 'נשמע' עודנו מעטר את ראש בני ישראל בזכות היותם שומעים את דברי התורה ועוסקים בה בהתמדה, בכל דור ודור. וכנגד זה הכתר, התפשט המנהג בקרב בני ישראל ללבוש בשבת "כובע משונה" אשר דמה ככתר המעטר את הראש ומקיפו.

הווי אומר: השטריימל - כתר עילאי - - -

ואילו כ"ק מרן אדמו"ר ה'שפע חיים' מצאנז זי"ע הסמיך תוך הלכתי למנהג חבישת השטריימל. ראשית הוא האריך להביא ראיה שיש לייחד לשבת קודש מלבוש מיוחד, כזה שלא מלבישים אותו גם בימות החול. ואז ביאר על הייחודיות של ה'שטריימל' ואפילו ה'בעקישטע' השבתיים:

"כל בגד אחר, גם אם הוא יקר מאוד ונרכש בדמים מרובים וגם חשיבות רבה יש לו - לא יבוא בשימוש רק בשבתות. גם כשיצטרך האדם להיפגש בפגישה מכובדת בעולם העסקים או ירצה לקבל אשראי גדול בבנק ולהיראות מכובד ויוקרתי בעיני ההנהלה, הוא יעטה את המלבוש המיוחד. לא כן השטריימל. מלבוש מיוחד הוא ויוקרתי, אולם לעולם לא יחבוש האדם שטריימל לראשו כשהוא יוצא לפגישה עסקית או ישיבה נכבדה ככל שתהיה. הרי לנו שהשטריימל, ודווקא הוא, הינו מלבוש המיוחד לכבוד יום השבת קודש בלבד".

משמו של הרה"ק ה'קדושת יום טוב' מסיגעט זי"ע ציטטו: איני יודע מה טעם חובשים אנו שטריימל בשבתות ובמועדים, אולם כשרואה אני שכל שעה ושעה שבשטריימל, דוקרת את עיניי המתחדשים והמודרנים - הוכחה איתנה בידי שקדושה עילאית חופפת על כל שעה משערות השטריימל".

תפילין של שבת

עיסוק של קודש העסיק את דורשי הרשומות החסידיים, אמרה הנאמרת משמו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע ויש מעידים שכה אמר גם הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע:

"שבת נותרה שטריימל במקום תפילין. כי השטריימל של שבת ממלא את מקומם של התפילין אותם אנו מניחים בימות החול".

מספרים על הגאון רבי לייב וילקומירר זצוק"ל (רבי אריה לייב רובין זצוק"ל רבה של וילקומיר. חותנו של מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל) שפגש בחסידי הנודע רבי ישראל גוריצאנסקי זצ"ל בעל ה'שארית ישראל' ושח לו על אמרה זו ש'שטריימל במקום תפילין' ששמע מפי חסידים. "אמנם חסיד אינני אולם גם מתנגד אינני, אך מה ראו חסידים להשוות בין תפילין - מצוות עשה מדאורייתא, לבין שטריימל - מנהג שהתחדש בדורות האחרונים. אתמה גם אתפלא?" תמה וגם התפלל רבה של וילקומיר.

החסיד מיהר והסביר את העומק שבאמרה החסידית:

"אין האמרה מבקשת להשוות בין חיוב התפילין למלבוש השטריימל, אלא להעמיק חשב. מה עניינה של מצוות תפילין? להיות כ'אות' לבני ישראל, להזכירם שבורא יש בעולם ולקושרם בעבותות האמונה בייחודו של הבורא יתברך. וכל רגע בו התפילין קשורים על מוחנו וליבנו - חלילה לנו מלהסיח דעתנו מהאמונה הטהורה. הן זהו גם עניינו של השטריימל - להיות 'אות' המייחד את היהודים ולהזכיר למי שחובשו שיהודי הוא, בן העם הנבחר, ולקשור את חוטי מוחו אל כבלי האמונה הטהורה שה' אלקינו, ה' אחד!"

מכוח אמרה ותיקה זו המייחדת את השטריימל ל'אות' כמו התפילין, נזהרו חסידים ואנשי מעשה רבים שלא להיכנס אל

כשעשה הגה"ק ה'אבני נזר' מסוכטשוב זי"ע את שבתו בעיירת מרפא בימי הקיט, ובאותה עיירה התגורר רב שרוח של מודרנה ורפורמה נזרקה בו והוא הלך אחרי הרוחות המתחדשות, פגש הרבי את אותו "רב" ברחובה של עיר והשעה שעת צוהריים ליהטת. "למה אתם חובשים כובע חם ומחמם כל כך בעיצומו של הקיץ?" תבע אותו "רב" לדעת.

ה'אבני נזר' השיבו אחת אפיים: "מפני שהשבת כאן, אצלכם, קרה כקרח!"

על הגה"ק רבי צבי הירש מוויטצען זי"ע מספרים שבלכתו ברחובה של אחת הערים הגדולות, בעיצומו של יום השבת קודש, ושטריימל חבוש לראשו; פגע בו ראש ישיבה אחד שרוח התנגדות לחסידות נשבה הימנו. ראש הישיבה הלז תמה בפניו בבזז: "מדוע אתם הולכים עם השטריימל ברחוב, לעיני כל הגויים? הלא אין מלבוש זה מביא עליכם כי אם קלון וביזיון? מוטב היה אילו הייתם משאירים את השטריימל החסידי בביתכם ויוצאים לרחוב בהעדרו".

השיבו רבה של ווייצטען: "אדרבה, עליכם הפליאה שאינכם חובשים שטריימל ברחוב העיר. וכי נעלמה מכם משנה מפורשת בסדר נזיקין?"

התפלל ראש הישיבה ולא הצליח לכוון אל אותה המשנה השנויה בפי הרב מווייצטען, שהשיבו: "במסכת בבא קמא (לז, א) למדנו שיש שור שהוא 'מועד' לנגוח בשבתות, ואינו 'מועד' לנגוח בימות החול. ורבותינו בעלי התוספות (בד"ה הרי) מביאים את

בית הכיסא והמרחץ כשהם חבושים בשטריימל - כדי לייקר את השטריימל, ה'אות' המקודש.

בספר 'אוצר השבת' מובאים רמזים שונים המקבילים בין התפילין לשטריימל. כמו דרך תפירת השטריימל (עד הדור האחרון, דור בו הדבק הפך למרכיב מרכזי בשטריימל) שהזנבות נתפרות על גבי רצועות עור; כמו התפילין הכתובים על קלף העשוי מעור. וכיפת השטריימל המעוטרת מבפנים בעור - רמז לרצועות. והנה משהו שעוד קיים גם היום: בתוך השטריימל, בחלק הפונה אל העורף, מדביקים קשר עניבה כסימן לצד חבישתו; הקשר הזה מקביל לקשר התפילין שגם הוא מכון נגד עורפו של אדם.

אם ברמזי גוף השטריימל אנו משתהים, נוסיף לספר על חתן שהגיע אל הרה"ק רבי שלמה (הראשון) מבאבוב זי"ע לחבישת השטריימל בערב שבת עלייתו לתורה. בעת החבישה, הטעים הרבי טעם לכך שכיפת השטריימל עשויה מסמוט (-קטיפה. סמט): "שכן סמוט נותרה סור מרע ועשה טוב", הרבי הוסיף ואמר לחתן: "בדרגת 'סור מרע' אתה כבר אוחו כעת..."

שור שנגח בעל שטריימל

טעמים מרתקים במיוחד, כאלה שההלצה השנונה היא חלק ממהותם, ניתנו על ידי גאוני החסידות בשעה שקנטרנים דרשו מהם לדעת את טעמו וסיבתו של השטריימל, ושאלתם הייתה על מנת לקנטר.

לקחת את הדברים הגשמיים ולהעלותם לעילא. כ"ק מרן אדמו"ר הכנסת מרדכי מסאדיגורה זי"ע עם בנו כ"ק מרן אדמו"ר ה"עקבי אבירים" מסאדיגורה זי"ע לבושים בשטריימל רוזינאי

שטריימל

בשם הרה"ק **רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע** שביאר את המובא במדרש על חנוך איש האלוקים "והוא היה תופר מנעלים". ואמר: "עבודתו של חנוך הייתה, לקשור ולתפור את סוליית הנעל אל כיפת השטריימל" - כלומר לקחת גם דברים ארציים ולקושרם לעילא ולעילא.

סיפור מעניין מסופר אודות הרה"ק **רבי חיים מאטניא זי"ע** מצדיקי בית ויז'ניץ, שהיה חתנו של הרה"ק **רבי יצחק מבוהוש זי"ע** מצדיקי בית רוז'ין. לכבוד חתונו, חבש רבי חיים שטריימל שכיפתו בולטת ומחודדת, כמנהג צאצאי בית רוז'ין. עד לאותו מוצאי שבת של חנוכה בו חילק הרה"ק מבוהוש זי"ע מטבעות חנוכה לצאצאיו. בין הצאצאים הגיע גם רבי חיים, חתנא דבי נשיאה, אולם חתונו סירב מלהעניק לו, בהשתמשו בלשון חז"ל: "בני אהרן, ולא בנות אהרן", כאומר: מאחר ואין אתה מיוצאי חלציי ממש, אין אתה ראוי לקבל מטבע. על אתר הוריד רבי חיים קדישא את השטריימל מראשו ומעך בידו את הכיפה הבולטת, בהפטירו: "בני אהרן ולא בנות אהרן..."

אולם לא רק צדיקי בית מלכות רוז'ין נהגו בשטריימל שכיפתו בולטת. אף על הרה"ק **רבי דובער מליובאוויטש זי"ע** מסופר

להתכופף קמעא

כהוגן, כדי שרבו יוכל לחבוש לו את השטריימל בלא מאמץ.

ההתכופות - היא הסיבה, שכן רוצים ללמד את החתן להתכופף בפני הזולת".

בספר 'עזר מקודש' מובא טעם המיוסד על האמרה (הנידונה באריכות בגוף המאמר) ש'שטריימל במקום תפילין' בשבת קודש: "כמו שנהגו שבפעם הראשונה שבחור זוכה להניח תפילין, הוא מגיע אל מעון רבו על מנת שרבו יקדשו בהנחת התפילין הראשונה; כך גם מתייצב החתן אצל רבו שיקדשו בחבישת השטריימל הראשונה".

שהוא חבש שטריימל שכיפתו מחודדת. והיו חסידים מתארים את השעות בהן היה רבי דובער קדישא - האדמו"ר האמצעי, מתעמק במחשבתו בחסידות ובדביקות, כה עמקו מחשבותיו עד שכל גופו הסהר נטף זיעה ואפילו חוד כיפת השטריימל ספוג היה בזיעת ערפילי הצדיק.

בפולין נהגו החסידים לחבוש סוג שונה של שטריימל, זה המוכר לנו כ'ספודיק', שהוא גבוה יותר (לפחות במקור...) ושערותיו דבוקות יותר ולא מפוזרות כשערות השטריימל. על הגה"ק **רבי מאיר שפיא מלובלין זי"ע** מספרים שבבואו לשבת על כס הרבנות בלובלין המעטירה, הוא החליף את ה'שטריימל' ב'ספודיק'. בפשטות היה זה מתוך התאמה למנהג המקום, אולם למקורביו הוא הסביר: "אוהב אני כל דבר שיש בו סממן של אחדות והתלכדות. ומאחר והשערות של השטריימל הפולני אחודות יותר - בחרתי לחבושו".

הקדוש מבעלזא מבגדים חדשים וכששמעו מפיו את טעם אי חידוש השטריימל, הבינו למפרע, שכל עוד יש חרב בעולם, מונע הצדיק מעצמו כל מלבוש חדש.

תשתלב כאן זעקת גדולי ישראל לצד שוועת אנשי החינוך, בדבר השטריימלים הראוותניים שחדרו למחננו, כשבחורי חמד מסולאים בפז, מוצאים עצמם לקראת כלולותיהם בתחרות קשה, כשכל אחד דורש מאביו שירכוש עבורו שטריימל יקר, ואין למעות סוף.

כך רשפו דיבוריו של **כ"ק מרן אדמו"ר ה'שפע חיים'מצאנז זי"ע** כבר בשנת תשמ"ג, לפני כמעט ארבעה עשורים, כשאז תחרות השטריימלים הייתה קיימת בארצות הברית בלבד. כה היו דבריו כאש: "כאן בחוץ-לארץ, אם אין לאדם שטריימל ששווי אלפיים דולר, הרי הוא נחשב לאדם בזוי ומבוזה. ורוכשים שטריימל יקר כביכול ככוונה לשם שמים ועל מנת להדר את השבת. כך הם נוהגים גם להרבות בקניית כל מעדני ותענוגי תאוות העולם הזה, ועוד ליבם מלא שמחה באומרם שכל זה לכבוד שבת הוא. ולאמיתו של דבר אינם אלא זוללים וסובאים. ואני רואה מצוה לעורר את אלה הדברים, כדי שלא יבדו אנשים בליבם שמקיימים הם מצוה

איור של הרה"ק ה'צמח צדיק' מויזניץ זי"ע עם שטריימל

הביאור מה'ירושלמי' שהסיבה לכך שהשור נוגח רק בשבתות, הוא לפי שהוא רואה את האנשים לבושים במלבושים נאים המשונים ממלבושי ימות החול, עד שאינו מכיר את האנשים והוא מחשיבם לזרים לו, ועל כן הוא נוגח בהם". המשיך הרב מווייצטען וצלה: "אצלנו, החסידים החובשים שטריימל כשאנו יוצאים לרחובה של עיר, מקום התהלכות השוורים, מובנים דברי ה'ירושלמי', כי הנה, השור רואה אותנו ומבחין שהלבוש שלנו שונה מאוד מהלבוש עי, בימות החול. אולם אתם, שגם בשבת הנכם הולכים באותו 'כובע' כמו בימות החול, אלא שבשבת אתם מהדרים אחר כובע נקי יותר ומהודר יותר - וכי יוכל השור להתבלבל ולהבדיל בין כובע נקי לכובע של יום חול? הלא לפי מנהגכם, לא יכולה להיווצר מציאות של שור הנוגח בשבתות בלבד. ומכאן ראיה מפורשת שצריכים ללכת ברחוב בשבת כשהשטריימל מעטר את הראש".

מעשה בשלוש זנבות

אף שהצדיקים הידרו ביותר בקיום מנהג חבישת השטריימל, הם היו מסתפקים לצאת ידי חובת 'התנאה לפניו בשטריימל נאה' גם בשטריימל שאינו חדש ומפואר. רבים מהצדיקים לא מיהרו לחדש את השטריימל שהיה ברשותם, כל צדיק ונימוקו עימו.

כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב סיפר על השטריימל של זקנו, הרה"ק **רבי דוד מראחמיסטריווקא זי"ע** שהיה מרופט ומדולל ביותר. בשלב מסוים לא החזיקה כיפת השטריימל כי אם שלוש זנבות בלויות. חסידים ואנשי מעשה שבירושלים שראו את הוד פניו של הרבי מראחמיסטריווקא, חשו חוסר נעימות כשראוהו מתהלך בשבת קודש - פניו קורנות וּשְׂטְרִימְלוּ בָּלָה. נמנו וגמרו חסידי קארלין שבירושלים, אספו פרוטות לחשבון גדול ורכשו שטריימל חדש ומהודר (בסטנדרטי אותם ימים...) לפני הקודש. הרבי מראחמיסטריווקא שהמנחה הובאה לפניו, לא הצליח להבין מדוע התאמצו יקירי ירושלים. הוא פנה אל נכדו וביקשו שיביא לפניו את השטריימל שלו, משהובא, הוציאו הרבי מהקופסה והביט בו בארשת חשיבות בטענו: "הנה, ראו בעיניכם את יופיו של השטריימל שברשותי, כמה יאה הוא וכמה נאה".

אמרו: לא זזו משם הקארלינ'ער חסידים עד שנענה הרבי מראחמיסטריווקא להפצרותיהם ונטל מידיהם את השטריימל החדש.

גם **כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע** הלך כל השנים עם אותו השטריימל, כשבעת התפילות אף היה עוטף את טליתו על השטריימל וזנבותיו היו מתקמטים עוד יותר. לא הועילו מסכתות ההפצרות והתחנונים מצד כל בני הבית הקדוש, מקטן עד גדול, ולא הועיל גם **החסידי ר' ישראל פרידמן ז"ל** שעשה מעשה והביא לפני הרבי שטריימל חדש. משרבו ההפצרות, חשף הרבי הקדוש מבעלזא: "אני נאלץ לומר לכם: כל עוד לא יהא 'שלום' בעולם, אני מוכן לחבוש שטריימל חדש". יצוין, שבכלל התנור הרבי

ומהדרים את השבת בהוצאות יתירות אלה".

ואם לפני ארבעים שנה כך, בימינו אנו (לדאבוננו גם בארץ ישראל), על אחת כמה וכמה - - -

שפיציגער שטריימל

מלבד השטריימל הרגיל והמוכר המורכב מכיפה קטיפתית המעוטרת ומסובבת בזנבות פרווה, היו שטריימלים שונים ונוספים שהתפתחו במהלך השנים. אחד מהם הוא ה'שפיציג'ער שטריימל', השטריימל אותו חובשים צדיקי ונסיכי מלכות בית רוז'ין, כשלאות קדושה ומלכות, מחודד קצה הכיפה הקטיפתית ומתרומם כמו מגדל רב השראה - בצורה המזכירה כתר מלכות שחודו בולט בפאר.

וכ"ק מרן אדמו"ר ה'עקבי אבירים' מסאדיגורה זי"ע הביא

תולדותיהם

תולדות ועובדות מצדיק הדורות

משה אהרן אויש

הרה"ק רבי יצחק אייזיק
מספינקא הי"ד ה'חקל יצחק'
י"ג סיון תש"ד

כוח האב

סיפר הגה"ח רבי דוד מאיר ווייס זצ"ל מרבני חסידי בעלזא : איש אחד נכנס אצל האמרי יוסף ובקשה בפיו, שיברכו הרבי שבנו יגדל לתורה ויראת שמים, ובירכו, אך הלה לא הרפה ואמר: רבי, איך וויל אזמיין זעהן זאל זיין אזוי ווי דעם רעבינ'ס אייזיק'ל"... לקח האמרי יוסף' כפינה גדולה שעמדה שם לצידו, וענה לעומתו: "זעסט דאס, דאס האב איך אנגעפולט מיט טרערן"...

אחר שמלאו לילד יצחק אייזיק'ל י"ג שנים, היה אביו האמרי יוסף' עומד תמיד לפני התפילה ומתפלל, כלשון הזה: "ה' עזור לי שיצחק אייזיק בני יגדל לירא שמים ויתנהג כרצונך, ורחם עלי שבני יתפלל ב'דעותא דליבא' וכו'".

מפי השמועה

כוח התורה

מעולם לא זזה הגמרא מתוך ידו הקדושה, כל האנשים שבאו במחיצתו אי-פעם, נוכחו לדעת, כי בנוגע ללימוד התורה ניטשטשו אצלו גבולות יום ולילה. הוא למד בשקיקה בלתי טבעית, כאדם רעב וצמא היוצא מכליו למראה לחם ומים, ופלא בתוך פלא - ככל שהיה לומד יותר, הלכו והתגברו רעבוננו וצימאוננו הנפשי, כמי שעוד לא הספיק ללמוד מיימיו.

"שושלת ספינקא", להר"א סורסקי עמ' שמא

כוח התפילה

איש אחד שהתפרנס מיצור ומכירת אלוהול בעיר מונקאטש, נודע לו שפקיד הרשות עומדים לערוך אצלו ביקורת, בכוונה להחרים את כל המוצרים ולהחרים, ולאוסרו במאסר. בא האיש אל ה'חקל יצחק' ושטח לפניו את צרתו, והוסיף כי עצה אחת יש, להעביר את כל המוצרים למקום אחר, אך הבעיה היא, שהשוטרים והפקחים מסתובבים בהמוניהם ברחובות העיר, וחושש שיעצרוהו באמצע ההעברה. אמר לו הרבי, מחר בבוקר, כשנתחיל להתפלל, אחרי שנאמר קדיש דרבנן, ונאחו כבר בפסוקי דזמרה, תוכל להעביר את הכול בריש גלי. הסחורה ומכשירי הייצור, תעמידם בעגלה פתוחה, ותיסע ברחובות הראשיים ללא שום חשש. ויעשה כן, והכול עבר בשלום. וכשבאו הפקחים לבצע את החיפושים במחסניו, לא מצאו כלום, ויהי לישועה.

"ימי זכרון" להגר"א שפירא, סיון - עמ' קמו

לרגעים תבחננו

סיפר הגה"ח רבי דוד מאיר ווייס זצ"ל מרבני חסידי בעלזא: זכור לי כשה'חקל יצחק' היה על שבת בעיר קראלי, בשנת תש"ג, ואחר כך היה על לינת לילה אצלנו בעיר סאטמאר, והתאכסן אצל הרה"ח ר' שמואל חיים ענגיל ז"ל, ונהרגו אחריו "אין האט מען אים באגלייט ווי ער איז נאר געוועה".

תפילת מנחה התפלל בבית המדרש "חברה משניות" שאבי זצ"ל כיהן שם כרב, וברגע נתמלא ה'בית מדרש' בהמון עם. ונאספו כל כך הרבה אנשים שלא היו יכולין להעמיד שם מחט, על אף מידת גודלו של בית המדרש.

אחר תפילת ערבית, קיבל הרבה אנשים עם 'פתקאות' למשך כמה שעות. כשהגיעה שעת חצות לילה, סגר בעצמו את הדלת והתחיל ללמוד בקול רם ס'האט אים גארנישט אינטרעסירט". ובשעה שלוש בלילה פתח עוד הפעם את הדלת, וקיבל עוד אנשים, וגם אז עוד נשארו הרבה אנשים עד שעה 5 לפנות בוקר,

נכנסתי, ועמדתי על יד דלת חדרו בעת אשר קיבל את קהל מעריציו מתחילת הלילה לחזות את עבודתו בקודש. זכיתי אז לשהות עמו בחדרו כל הלילה, וראיתי במו עיניי המשיכה והדבקות מבני העיר לבעל ה'חקל יצחק'.

זכורני, שהיה גמרא מונח פתוח לפניו, ובזמן הקצר שבין יציאתו של זה לכניסתו של הבא אחריו, היה מעיף עיניו בתוך הגמרא ולומד קמעא, בגודל אהבת התורה שברבו.

"שיח זקנים" להגר"ח אושירי

הלכתא

אקטואליה הלכתית

יקותיאל יהודה גנזל

מי יזכה בסנדקאות?

בצד אחד עומד הרב דמתא, גאון וצדיק; מאידך גיסא ניצב אברך עמל כפיים שמאחוריו חמש עשרה שנות ציפייה לילדים. בעל הברית חוכך בדעתו למי מהם ייתן את כיבוד הסנדקאות מי זכה בסוף בכיבוד החשוב?

לא בכדי נוהרים אברכי הקהילה שלא לנקוב את שמו של ר' זבולון בלי התואר 'ר'ב'. אמנם צעיר הוא למדי, עדיין מטפס בשנות השלושים של חייו, אבל כבר קנה לעצמו שם טוב בזכות התמדתו הרבה והיותו עובד ה', במלוא מובן העבודה. כשנולד לו בנו השלישי, היה זה טבעי לראות שמדי דקות אחדות ניגש עוד משהו לברכו בברכת 'מזל טוב' ואחריו עוד משהו, וכן הלאה. שונה היתה ברכת המזל טוב של ר' משה. כשר' משה בירכו בפנים מאירות, חש ר' זבולון שמעיו מתהפכות. ר' משה דנן כבר ממתין עשור ומחצה לזרע

כ"ק מרן אדמו"ר ה"ישועות משה" מויזניץ זי"ע בסנדקאות

של קיימא, ואין. השיב ר' זבולון למברכו בברכה מעומק הלב, אך בהחלט לא התכוון לבקשה שתבוא לאחר מכן.

"נכנסתי לאחד מגדולי הדור", סיפר ר' משה בחשש, "תינתי בפניו את יגוני הרב, את ביתי החף מצווחת תינוק, את שנות המרורים שאני ונוות-ביתי סופגים. והוא ייעץ לי לנסות לקבל את כיבוד הסנדקאות המכובד בברית מילה של תינוק שנולד בקדושה ובטהרה להורים יראי שמים. הוא אומר שיש בכך סגולה והדבר יכול לפתוח עבורנו שערי שמים. רציתי לשאול... אה... אם אפשר... שאשמש כסנדק בברית של הרך הנולד?"

ר' זבולון לא דחה אותו לגמרי, הוא רק אמר לו שעליו להתבונן בדבר ושישיב לו תשובה בימים הקרובים.

כשהתרחק ר' משה ממקומו, הרגיש ר' זבולון בסערת רגשות. מחד - עומד אברך חשוך בנים ומבקש ממנו את הבקשה הכבדה, שייתן לו את הכיבוד החשוב ביותר בעולם היהודי, מתוך רצון להיפקד בישועה. מאידך, הרמ"א (יו"ד סימן רסד) פוסק שצריך להדר אחר סנדק צדיק, ולכן הוא חשב מלכתחילה להזמין את מורו ורבו הרב דמתא לשמש כסנדק בברית. האם יוכל לוותר על כך?! לתת את הסנדקאות לאדם פשוט?!

אין זו אלא שאלת רב.

התשובה ההלכתית:

שאלה זו הגיע לשולחנו של הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן בב"ב אשר הורה לר' זבולון להעניק את הכיבוד החשוב לר' משה המצפה לישועה ולוותר על הזמנת מורו ורבו החשוב לשמש כסנדק. כי אמנם הרמ"א כותב את ההנהגה הנכונה, אולם עדיין לתת סנדקאות לאדם צדיק אינו אלא עצת הרמ"א, בעוד שמצוות חסד היא מדאורייתא. ואדרבה, אם יעניק את הסנדקאות לאברך המשתוקק לפרי בטן, יזכה שזכות חסד תלווה את הרך הנימול לאורך כל ימי חייו.

ראיה לדבר הביא הגר"י שליט"א מהלכות אבילות. כי למרות שנפסק להלכה שמצווה להתפלל בתוך בית הכנסת דווקא (אורח חיים, סימן צ), בכל זאת כתבו הפוסקים שמצווה להתפלל בבית האבל ולהשלים לו מניין, כי מקיימים בכך מצוות חסד עם החיים ועם המתים.

היכל המעשה

סיפור לשבת

מאת: שמעון טיקוצקי

חצי חצי

כעת, במפתיע, מבקש האציל להחזיר את הגלגל לאחור... הוא רוצה להחזיר את היער לרשותו. "בהתאם לחוק החדש" נימק האציל הרומני את טענתו 'ההגיגונית והצודקת', "ברור שהמכירה מבוטלת למפרע, שהרי אסור למכור 'נדל"ן' ליהודים, ולכן אני דורש לקבל חזרה לידיי את היער שמכרתי לכם, כמובן שאחזיר לכם את מלוא הסכום ששילמת לי בשעתו". מישוה מן הצד עוד יכול היה לחשוב שמדובר באציל ישר דרך, הוא עוד מוכן להחזיר להם את כל הכסף בחזרה, אלא שכאן הסתתר 'עוקץ' קטן שמשנה את הכול: ברומניה באותם ימים התחוללה 'אינפלציה', הכסף הרומני איבד את ערכו לגמרי, בחמש מאות אלף רובלים אפשר היה לקנות כעת בקושי חפיסת סיגריות, של פירמה זולה... צמד השותפים הביטו זה בזה בפנים חיזורות, מבינים שכלתה אליהם הרעה. "זה חסר סיכוי" מלמל ר' משה גולדברגר, "כל בית משפט רומני יצדד בעוז ב'טענתו' הצודקת של האציל, יגזול מידינו בקלות את היער ו'יחזיר' לנו תמורתו הררי שטרות רומניות שמקסימום נוכל לשחק איתם 'מונופול'..."

"אל תדאג ר' משה" ניסה להרגיע אותו השותף, משה מן, שאמנם אף הוא יהודי, אך אינו שומר תורה ומצוות, חופשי בדעותיו והשקפתו. "הרי החוק לא חל למפרע, מה אתה חושב שכל הבתים שרכשו יהודים מגויים יופקעו מהם? אני מאמין שנצליח לשכנע את השופט בצדקתנו, ככלות הכול הצדק איתנו".

תוך כמה ימים הם נפגשו בבית המשפט עם עורך הדין המייצג את האציל פרנציסלב. השופט דווקא עשה עליהם רושם של אדם הגון, אך כנראה כדי שגם הוא לא שש להסתכן בויכוח של יהודי מול אציל גוי. בשורה התחתונה הוא קיבל את טענתו של האציל, חייב את היהודים להחזיר את היער בחזרה לידיו תוך שלושים יום.

צמד השותפים לא התכוון להרים ידיים, הלכו והגישו 'ערעור' לערכאה גבוהה יותר בבית המשפט הרומני.

עוד באותו לילה מתדפק ר' משה גולדברגר על דלת אחד מתושבי עירו, יהודי חסיד יקר, ר' אייזיק לפקוביץ שמו. "ר' משה מה קרה?" מופתע ר' אייזיק. "האם אתה נוסע לראצפערט, אל הרבי, בזמן הקרוב?" שואל ר' משה בנימה דחופה. בעיירה מארגרעטן, בה מתגוררים שניהם, מכירים כולם את ר' אייזיק כחסיד ראצפערט נלהב. הוא היה מהיהודים הבוחרים שברשותם הייתה 'תעודת מסע' – מעין כרטיס למעבר גבולות בין רומניה והונגריה. אחת לתקופה עושה ר' אייזיק את הדרך ממרגרעטן שעמדה אז תחת שלטון רומניה, לחצרו

השואה הנוראה בעיצומה, יהדות אירופה מוסעת ברכבות המוות למחנות ההשמדה, אך במרתף תת קרקעי בעיר גרוסוורדיין, מתחת אחד הבתים, מתחולל אחד מניסי המלחמה, תחת אפם של הנאצים השורצים ברחובות מצטופפים כמה יהודים שנגזר עליהם להינצל, להישאר בחיים. חלקם אברכים צעירים, כמה מהם יהודים קשישים, כולם מזי רעב, אפופי אימה, דחוסים בצפיפות איומה, בפתח מקפיא דם, אבל חיים, קיימים. כל חריקה קלה מכיוון תקרת העץ נשמעת כמו יריית פגז. כל צעקה עמומה בשפה הגרמנית משתקת את הגוף כולו. כולם יודעים מה יקרה רח"ל אם חיות הטרף הנאציות ימ"ש יגלו את הבונקר הזה על יושביו. וככה זה יום יום, דקה דקה. "אתה הרי נכדו של הרבי ר' שלום אליעזר מראצפערט?" נשמעת פתאום לחישה צחיחה. "יהודי זקן, ר' אייזיק לעפקוביץ שמו, פונה אל אחד האברכים החסידיים השווה בבונקר, האברך רבי שלמה הלברשטאם, מי שלימים יתפרסם ככ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב זי"ע, שהקים מחדש את חסידות באבוב המעטירה בארצות הברית. ואכן צדק השואל. אביו, הרבי בעל ה'קדושת ציון' מבאבוב הי"ד, היה חתנו של דודו זקנו הרה"ק מראצפערט, בן זקוניו של בעל ה'דברי חיים' זי"ע. "אני מקווה מאוד שאזכה לצאת מכאן בחיים, שאשרוד את המלחמה" ממלמל ר' אייזיק בקול רועד, "ברצוני להפקיד בידך סיפור פלא על זקנך, סיפור שאני אישית הייתי עד לו, לקחת בו חלק. אני רוצה שתדע את הסיפור הזה".

עננים אפורים מתערבלים בשמי רומניה, צובעים את האופק בתחושות לא טובות. הימים ימי ערב השואה. ברומניה כבר שורר שלטון בעל ניחוחות היטלריסטיים רצחניים. מצבם של היהודים הולך ומורע מיום ליום. חוקים אנטישמיים מצרים את צעדיהם. ביום בהיר אחד חובטת שמועה חדשה בראשי היהודים הרצוצים: חוק טרי יצא זה עתה ממשרדי הממשלה לפי, מהיום והלאה אסור למכור ליהודי 'נכסי דלא נייד', יערות, מגרשים, בתים, שום דבר. לא עוברים ימים ספורים ולמשרדו של הסוחר ר' משה גולדברגר, בעיר מארגרעטן שברומניה, מגיע מכתב בלתי צפוי. לקחו לו כמה דקות וכיוצא בזה, כדי להיזכר מיהו השולח, ששמו וחתיתו מתנוססת על המכתב. האציל לבית פרנציסלב. לפני שתיים עשרה שנה, קנה ר' משה גולדברגר, יחד עם סוחר יהודי נוסף, משה מן, את היער הגדול בשיפולי אחוזתו של האציל פרנציסלב, תמורת חמש מאות אלפי רובלים. מאז זרמו מים רבים למרגלות היער, צמד השותפים היהודיים הפיק הון רב ממכירת עצי היער. אך

הרה"ק רבי שלום אליעזר הלבנשטאם זי"ע מראצפערט

כוחו, שולפים את טענות הסרק המנומקות היטב. בלב פועם רואים השותפים היהודים את השופט מהנהן בראשו, מקבל 'בהבנה' את טענות האציל השטופות בשנאת ישראל מזוקקת, אנטישמיות וצביעות.

אך לפתע מתרחש מפנה בעלילה.

"מה המקצוע שלך?" פונה השופט אל ר' משה גולדברגר. שאלה לא מן העניין.

"אני סוחר יערות, עצים, רהיטים, זה התחום המשפחתי שלנו מדורי דורות. גם אבא שלי ע"ה עסק במקצוע הזה. אפשר לומר שנולדתי לריח של עץ ונסורת."

"אהה" מהנהן השופט, משרבט דבר מה לעצמו.

"ומה המקצוע הרשמי שלך?" הוא פונה לשותף השני, מר מן.

"אני" מכחכח מר מן בגרונו, מנסה לעטות חיוך מנומס, "אני בכלל סוחר עורות, התחום שלי זה עורות בעלי חיים, פרוות, נקלעתי לתחום העצים והיערנות במקרה. שמעתי שידידי ר' משה עומד לרכוש את היער, הוא בדיוק חיפש אז 'משקיע' לקנות יחד אתו את היער, ואני קפצתי על המציאה."

"טוב" המהם השופט קלות.

"ובכן" רעם קולו של השופט אחרי רגע, "אתה, מר גולדברגר, שהנך 'סוחר יערות' מקדמת דנא, אתה תישאר עם מחצית היער שקנית מהאציל פרנציסלב, כי הרי זה התחום שלך, אתה לא קנית את היער כ'השקעה' גרידא, בשביל הכסף, אלא כי כאן טמונה המקצועיות שלך, אז הצדק אומר שתישאר כאן.

"אבל אתה" הפנה השופט בזלזול את מבטו לעבר מר מן, "אתה הרי מלכתחילה נכנסת לעסק כ'משקיע', בשביל הרווחים, זאת אומרת שאתה מתעסק ב'הימורים' (ספקולנט, בלשונו) אז אין שום בעיה, אתה תקבל את 'הכסף' שלך בחזרה, אבל הקרקע, היער יחזור לידיי של האציל פרנציסלב..."

דפיקת פטיש ניסרה את ההלם. המשפט ננעל.

כעבור כמה דקות, על מדרגות בית המשפט ניצבו שני השותפים, כשמבטיהם הנרעשים אומרים הכול. פסק הדין החותך לא הותיר מקום לספקות. אצבע אלוקים נראתה כאן. מי שמילא אחר הוראת הרבי ושלח, מתוך אמונת צדיקים, חצי קרון עצים להסקת בית המדרש – קיבל לידיי בחזרה את חצי היער שלו, ומי שזלזל?... הפסיד הכול.

כוחם של צדיקים!

מקור: על פי הספר 'רבינו הקדוש מראצפערט' להרב צבי בריננער שליט"א, שם מובאת גם האיגרת שנשלחה אל אחד מיהודי מארגערטן מבית הרה"ק מראצפערט בה מוזכר בין היתר "ייקח המעות מר' משה גאלדבערגער ולאמר לו כי צריך לשלוח העצים ויהיה מוכן המעות תחת ידו, ודי למבין".

של הרבי ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע, שנודע והתפרסם כצדיק נשגב ופועל ישועות. בכל נסיעה כזו הוא מצטייד ב'פתקאות' – קוויטלך מרבים מבני עירו המבקשים להיזכר לטובה אצל הצדיק.

"אני צריך שתזכיר אותי בדחיפות אצל הצדיק" אמר ר' משה הנגיד.

"במה מדובר?" נבהל ר' אייזיק. בתגובה סיפר לו ר' משה את הצרה הצרורה שהתרגשה עליו ומאיימת למוטט את כל מטה פרנסתו, "הגשנו היום 'ערעור' לבית המשפט העליון הרומני", סיים ר' משה, "אני מבקש שתזכיר אותי לפני הרבי, שיתפלל עלינו שננצח את האציל פרנציסלב במשפט".

"באת בדיוק ברגע הנכון" אמר לו ר' אייזיק בחיוך, "יען כי מחר בבוקר אמור אני לצאת לראצפערט, כמובן שאזכיר אותך לטובה אצל הרבי".

ר' אייזיק הבטיח וקיים, מיד בהגיעו לחצר הקודש נכנס אל הרבי והזכיר את ר' משה לישועה. "הם הרי סוחרים עצים" נענה הרבי ר' שלום אליעזר, "יש להם יער שלם, ובכן, אמור להם שיתרמו 'קרון' (וואגאן) אחד של גזעי עצים לחמם את בית המדרש שלנו בימי החורף הקרים, להבעיר את האש בתנור לטובת הלומדים והמתפללים, ובעזרת ה' בזכות זה יזכו לישועה גדולה".

אפוף שמחה וגיל יצא ר' אייזיק מן הקודש, כעבור ימים ספורים חזר חיש לעיר מגוריו. "הישועה שלכם תלויה בדבר קטן ופשוט" מיהר לבשר לר' משה גולדברגר, "כל שעליכם לעשות הוא לשלוח קרון מלא גזעי עצים לראצפערט, לחצר הקודש. אתם הרי מתעסקים בעצים יקרים ומלוטשים לרהיטי יוקרה, מה זה בשבילכם כמה גזעים פשוטים?!"...

"ככל שזה תלוי בי" השיב ר' משה בהתרגשות, "הייתי שולח ברגע זה קרון מלא עצים לראצפערט, ככל אשר ציווה הרבי, אך עליי לקבל קודם את רשותו של שותפי, מר מן. אחרי הכול אני לא 'בעל הבית' יחיד, היער שייך לשנינו, כל הוצאה והכנסה חייבת להתקבל במשותף."

"קרון שלם של עצים?" עיווה מר מן את פרצופו, "מה פתאום? זה בזבוז כסף..."

מר מן, כאמור לא נמנה על עדת היראים לדבר ה', רחוק כמטחווי קשת מ'אמונת צדיקים'. הוא לא ראה כל טעם בשליחת סחורה יקרה כל כך לבית המדרש. "לא מספיק שאני הולך להפסיד פה את כל היער, אתה רוצה שעוד אאבד במו ידיי קרון שלם של עצים? בשום פנים ואופן לא, אין על מה לדבר!"

בלית ברירה נאלץ ר' משה גולדברגר לשלוח רק חצי קרון עצים, על חשבונו הפרטי, לראצפערט.

עוברים כמה ימים, יום המשפט מגיע...

צמד השותפים מתייצבים בבית המשפט הרומני, מולם ניצב האציל הרומני פרנציסלב ובאי

פסיפס

דמויות • שיחות • עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

המקום: בנאות דשא.
הזמן: נשא, תרמ"ו.

הצדיק שיהיה אז - יהיה כולו טוב

היה זה ביום שלישי פרשת נשא, כ"ז סיון תרמ"ו, שלהי תקופת שבתו של הרבי הקדוש בעל ה'פחד יצחק' מבאיאן זי"ע בעיר סאדיגורה, בטרם העתיק מושבו לעיר באיאן, לאחר הסתלקות אביו הרה"ק רבי אברהם יעקב זי"ע, האדמו"ר הזקן מסאדיגורה. כדרכו בקודש מדי יום יצא הרבי לשוח לרוח היום, כשאחריו צועדים כמה אנשים ידועים, חסידים נכבדים, ושוחחו בין עצי היער. בתוך הדברים סיפר לו החסיד ר' ישעי' מקאמניץ פודולסק (אבי המשב"ק לבית באיאן, החסיד ר' אלטר בירבראיר ז"ל) כדלהלן: "בשולחנו הטוהר, בי"ט כסלו האחרון לחייו, שנת תרמ"ג, אמר אביכם רביה"ק מסאדיגורה זי"ע שקודם ביאת המשיח המלכות שיהיה בימים האלו יהיה כולו רע, והצדיק שיהיה בזמן ההוא יהיה כולו טוב, ללא שום - אהן א שום... ולא סיים את דבריו".

"וכאשר שמע אדמו"ר הקדוש שליט"א זאת מתאר אחד הנוכחים את תגובתו של הרבי ה'פחד יצחק', "נתמלא פניו באדמימות ובהתלהבות גדול נורא מאד, וילך עוד על פני השדה ואחר כך החזיר פניו ושאל: 'לעניין מה אמר אבי ז"ל את הדברים?' ולא זכרו האנשים העומדים אצלו.

לאחר מכן נענה הרבי ה'פחד יצחק' (בתרגום ללה"ק): והרי כך איתא, 'אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב' (סנהדרין צח) בדורו של משיח ה'כולו רע, וה'כולו טוב' יהיה כולו טוב, הקיסר בימים ההם יהיה כולו רע, ואילו בני ישראל, נצר ממלכות בית דוד, יהיו כולו טוב".

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, י"א בסיון:

הרה"ק רבי מרדכי יוסף משה ב"ר יואל מוסקוביץ מסוליצא. תרפ"ט.
הגה"צ רבי מרדכי ב"ר יהושע בריסק מטאשנאד הי"ד. בעל שו"ת מהר"ם בריסק. תש"ד.
הגה"צ רבי יצחק יעקב ב"ר יוסף יהודה ווייס, גאב"ד העדה"ח בירושלים. בעל 'מנחת יצחק'. תשמ"ט.
הרה"ק רבי יהודה ב"ר אלטר יחזקאל אליהו מדז'יקוב. תשמ"ט.

יום ראשון, י"ב בסיון:

הגאון רבי יצחק ב"ר שמשון כ"ץ, חתן המהר"ל מפראג. שפ"ד.
הגאון רבי דוד ב"ר יעקב פארו, בעל "משכיל לדוד". תק"ג.
הרה"ק רבי מנחם מענדל מבאר, תלמיד הבעש"ט. תקכ"ה.
הרה"ק רבי חיים ישראל ב"ר דוד מקוצק - פילוב. תרס"ו.
הרה"ק רבי אברהם ב"ר נח מסלונים, בעל "ברכת אברהם". תשמ"א.

יום שני, י"ג בסיון:

הגאון רבי אפרים ב"ר יעקב מוילנא, בעל "שער אפרים". תל"ח.
הרה"ק רבי שרגא יאיר ב"ר נתן דוד (משדילובצא) מביאלובזיג, בעל "ארונו עדות". תער"ב.
הרה"ק רבי יצחק אייזיק ב"ר יוסף מאיר מספינקא, בעל "חקל יצחק". תש"ד.
הגה"צ רבי יעקב ב"ר עזרא מוצפי. ראב"ד העדה"ח הספרדית. תשמ"ג.

יום שלישי, י"ד בסיון:

הגאון רבי חיים ב"ר יצחק מוואלאז'ין, בעל "נפש

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

חיים זכו

"מען קען אויספויעל'ן ביי די מאכלי שבת, וואס מען

קען אויספויעל'ן ביי די תפילות פון ימים נוראים"

אדמו"ר בית באבוב, בשם הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע כלומר: "בשעה שיהודי אוכל ממאכלי השבת, בכוחו לפעול גדולות ונצורות כמו בתפילות הימים הנוראים".

עדה המצבה הזאת

מצבות מספרות

מהונגריה לצפת

המצבה בצפת

כשעלה כ"ק גאב"ד ירושלים הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצוק"ל לארץ הקודש החל לברר האם יודעים היכן טמון זקנו הרה"ק רבי זאב מראצפערט זי"ע מראשוני וגדולי החסידות בהונגריה, תלמידו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע, שעלה לארץ ישראל ובה נטמן. ביקש הגרמ"א מאחד

מיקירי ירושלים שהיה בקי ומומחה במציאת קוברים עתיקים לברר איה מקום מנוחתו, הלה ביקש לדעת באיזה שנה נפטר והיכן נטמן, השיב לו רבינו כי כפי הידוע לו הוא נפטר בשנת תר"י לפ"ק, וכי בספר מליצי אש (י"ג סיון) כתב שנפטר בירושלים ת"ו.

אמר הלה שאם כן ודאי נטמן בחלקה הספרדית, כי בית החיים האשכנזי בירושלים נפתח רק בשנת תרט"ז לפ"ק, לבסוף אחר חקירה ודרישה מאומצת מצא הלה את מקום קבורתו בבית החיים הישן בצפת, ליד ציון הרה"ק רבי לייב בעל היסורים זי"ע, ועליה חרוט התאריך י"ג סיון תר"י.

רבינו הגרמ"א פריינד שמח ונהנה מכך מאד וציוה לחדש את המצבה שעל הקבר, והוא עצמו נדב את כל ההוצאות וציווה לחרוט על המצבה כי היא נתחדשה על ידו לעילוי נשמת אשתו הרבנית בזו"ר ושמונת צאצאיהם הי"ד (עפ"י זמירות עטרת יהושע).

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

לכבוד רשב"י

בית כנסת באיטליה

בעיירה 'פיזארו' באיטליה השתמר 'פנס' מיוחד בו הונצחו, בין היתר, תרומותיהם של בני הקהילה לשלוחי ארץ ישראל. בי"א סיון תקס"ו ביקר בעירם השד"ר רבי רחמים יעקב מעיה"ק צפת, באותו מעמד התחייבו יהודי העיר לתמוך בלומדי התורה על ציונו של רשב"י במירון, הנה קטע מהדברים: "לעזור על דבר ההוצאות שיש להם להעלות נר תמיד על קברו של הקדוש רשב"י זי"ע הקבור שם ולספק במתקה רבנן סבוראי הלומדים שם שלוש פעמים בשנה, העמדנו עלינו מצות היינו להתנדב מדי שנה בשנה בבית הכנסת בשבת חנוכה דוקא איש כמתנת ידו לכבוד רשב"י ז"ל, ולתקן קופה לסבב בבתי כנסיות ובחצר היאודים יום ל"ג לעומר ערב חג השבועות ויום הושענא רבא שבימים הללו לומדים ועוסקים בתורתו ז"ל".

